

Załącznik
do Uchwały Nr 362/XXX/17
Rady Miasta Żory
z dnia 30 marca 2017 r.

**LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI
MIASTA ŻORY
DO 2023 ROKU**

Żory 2017 r.

Spis treści:

1. WPROWADZENIE	3
2. DIAGNOZA SYTUACJI	10
2.1. POŁOŻENIE I UKŁAD ADMINISTRACYJNY	10
2.2. SFERA SPOŁECZNA	12
2.3 SFERA PRZESTRZENNA, TECHNICZNA I FUNKCJONALNA	34
2.3.1 PLANOWANIE PRZESTRZENNE	34
2.3.2. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA	38
2.3.3. INFRASTRUKTURA KOMUNALNA	40
2.3.4. MIESZKALNICTWO	43
2.4. SFERA ŚRODOWISKOWA	47
2.5. SFERA GOSPODARCZA	49
2.6. POWIĄZANIA MIASTA ŻORY Z OTOCZENIEM.....	61
2.7. BADANIA SPOŁECZNE DOTYCZĄCE ZAGADNIENI I PROBLEMÓW JAKOŚCI ŻYCIA W MIEŚCIE.....	66
2.8. DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I REWITALIZACJI – METODYKA I WYNIKI ANALIZ PRZESTRZENNYCH OBSZARU REWITALIZACJI	67
2.9. ANALIZA CZYNNIKÓW DETERMINUJĄCYCH REWITALIZACJĘ W ZDEFINIOWANYCH OBSZARACH.....	79
2.10. SYTUACJA SPOŁECZNA - POGŁĘBIONA DIAGNOZA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH.....	86
2.11. SYTUACJA W SFERZE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO OBSZARU REWITALIZACJI.....	90
3. DOKUMENTY STRATEGICZNE WYZNACZAJĄCE KIERUNKI I RAMY REWITALIZACJI	93
4. WIZJA I CELE REWITALIZACJI	98
4.1. WIZJA REWITALIZACJI	98
4.2. CELE REWITALIZACJI.....	102
5. IDENTYFIKACJA DZIAŁAŃ ROZWIĄZUJĄCYCH PROBLEMY	109
6. SYSTEM WDRAŻANIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	119
6.1. ZASADY REALIZACJI LPR	119
6.2. OPERATOR REWITALIZACJI, JEGO KOMPETENCJE, ZADANIA I ODPOWIEDZIALNOŚĆ	120
6.3. SPOSÓB WSPÓŁPRACY Z PARTNERAMI	123
6.4. NADZÓR RADY MIASTA ŻORY NAD WYKONANIEM LPR	124
6.5. PLAN FINANSOWY LPR.....	125
7. MONITORING LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	132
8. ANALIZA RYZYKA WRAZ Z ŚRODKAMI ZARADCZYMI	136
9. OKRESOWA I NADZWYCZAJNA AKTUALIZACJA LPR	137
10. PRZEJRZYSTOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ PUBLICZNA ZA WDROŻENIE LPR	137
11. OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO (OPIS PROCEDURY)	138

1. Wprowadzenie

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Żory, zgodnie z ramami procesu rewitalizacji w okresie programowania 2014-2020 oraz zasadami wyznaczonymi w ustawie o rewitalizacji, stanowi „podstawę kompleksowego procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe, tj. powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe, integrujące interwencję na rzecz społeczności, przestrzeni i gospodarki lokalnej, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany”¹.

W zakresie strukturalnym, treściowym i metodologicznym Program jest w pełni zgodny z kryteriami i zasadami nakreślonymi w Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 określonych przez Ministerstwo Rozwoju. W szczególności, Program spełnia poniższe warunki:

- skorelowanie koncepcji rewitalizacji z preferowanymi kierunkami rozwoju lokalnego (ukształtowanie procesu rewitalizacji jako wsparcia dla rozwoju lokalnego).
- zaangażowanie w proces rewitalizacji szerokiego spektrum podmiotów lokalnych i podmiotów z otoczenia,
- oparcie treści koncepcji rewitalizacji na analizie uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych (względem miasta / terenu rewitalizowanego).

Niniejszy Program realizuje politykę rozwoju miasta określoną w podstawowych dokumentach strategicznych i planistycznych, w szczególności *Strategii Rozwoju Miasta Żory 2020+* przyjętej Uchwałą Rady Miasta Żory w dniu 25.09.2014 r. Jest on również spójny z celami krajowej i regionalnej polityki rozwoju określonej w dokumentach strategicznych i planistycznych, w tym m.in. *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Strategii Rozwoju Kraju 2020, Krajowej*

¹ Zob.: Wytyczne Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 (Warszawa, 2 sierpnia 2016 r., s. 5-6) MR/H 2014-2020/20(2)08/2016.

Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie oraz Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Żory posiada cechy:

- kompleksowości,
- koncentracji,
- komplementarności.

Kompleksowość rewitalizacji została przedstawiona na dwóch poniższych rysunkach.

Rysunek 1 Kompleksowość Lokalnego Programu Rewitalizacji

źródło: opracowanie własne na podstawie Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

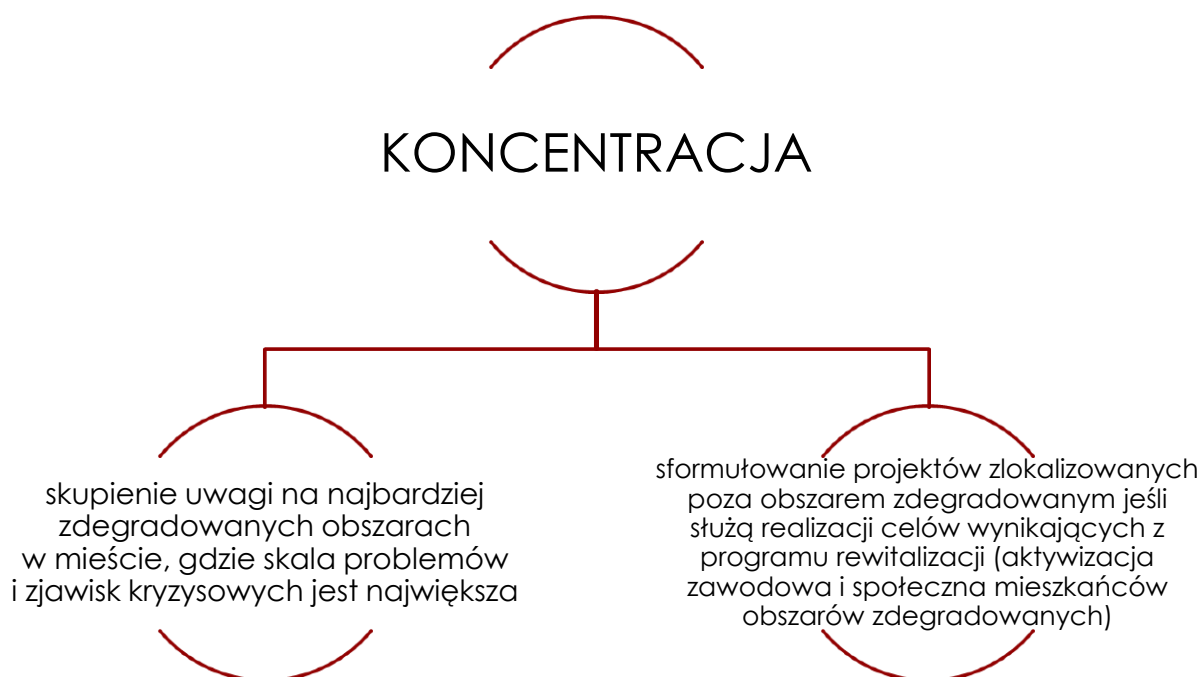
Rysunek 2 Kompleksowość Lokalnego Programu Rewitalizacji

źródło: opracowanie własne na podstawie Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Żory charakteryzuje także cecha koncentracji przedstawiona na kolejnym schemacie:

Rysunek 3 Koncentracja Lokalnego Programu Rewitalizacji

źródło: opracowanie własne na podstawie Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

Z cechy koncentracji wynika, że kształt Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Żory jest wynikiem wyboru konkretnych obszarów, które ze względu na skalę występowania zjawisk kryzysowych są najbardziej predestynowane do działań rewitalizacyjnych. Nie oznacza to, że inne obszary w mieście „wypadają” z realizacji polityki lokalnej. Do obszarów tych są kierowane działania określone w innych dokumentach lokalnych, takich jak *Strategii Rozwoju Miasta Żory 2020+*.

Wreszcie, cechą programu jest komplementarność, między innymi w następujących aspektach:

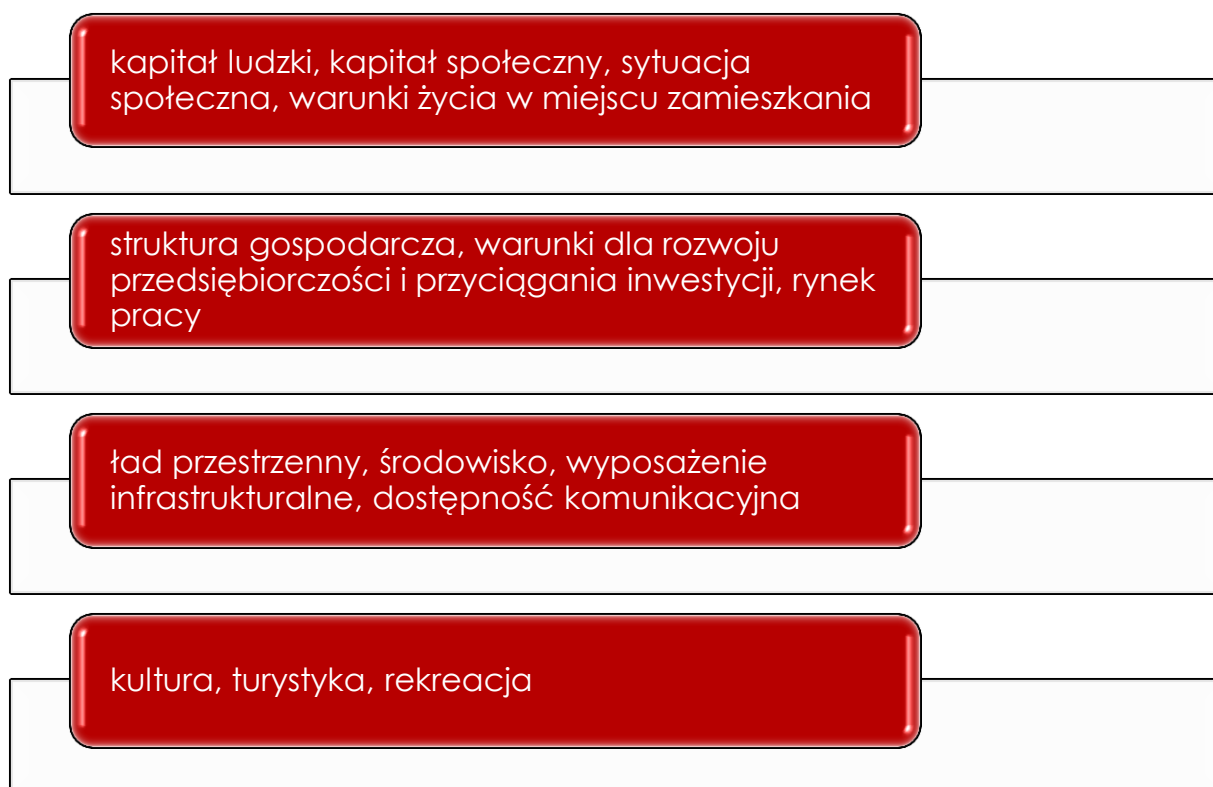
- przestrzennym, co oznacza:
 - powiązania pomiędzy projektami rewitalizacyjnymi realizowanymi na obszarze zdegradowanym, jak i znajdującymi się poza nim, ale na niego oddziałującymi,

- efektywne oddziaływanie programu na cały obszar kryzysowy (nie tylko punktowo) – poszczególne projekty rewitalizacyjne są synergiczne i wzajemnie się dopełniają przestrzennie,
 - prowadzone działania nie mogą skutkować przesuwaniem (wypychaniem) problemów na inne obszary czy prowadzić do niepożądanych efektów społecznych takich jak segregacja społeczna i wykluczenie,
 - ciągłą analizę następstw decyzji przestrzennych w skali całego miasta (np. przeznaczanie nowych terenów pod zabudowę) dla skuteczności programu rewitalizacji.
- programowym, czyli:
 - tematyczne dopełnianie się projektów sprawiające, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar zdegradowany we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, ekonomicznym, przestrzennym, środowiskowym, kulturowym, technicznym i in.); przeciwdziałanie fragmentacji działań („jednowymiarowości” rewitalizacji),
 - określenie pożądanego stanu (wizji), do jakiego mają doprowadzić dany obszar projekty rewitalizacyjne, oraz jego parametryzacja (dla wyboru odpowiednich mierników/wskaźników),
 - powiązanie działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach - koordynacja tematyczna i organizacyjna działań administracji,
 - proceduralno-instytucjonalnym – związanym z zaprojektowaniem systemu zarządzania programem pozwalającym na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych podmiotów lokalnych oraz osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez miasto ogólnym systemem zarządzania.

Za cel główny rewitalizacji miasta przyjęto *Pobudzanie i wykorzystywanie energii i pomysłowości mieszkańców Żor na rzecz rozwoju osobistego, wspólnot lokalnych i całego miasta*. Cel ten, wraz ze spójnym układem celów o charakterze strategicznym, stanowi odzwierciedlenie głównych wartości, które powinny być osiągnięte dla ożywienia miasta, jego obszarów kryzysowych oraz dla zaktywizowania i poprawy jakości życia społeczności lokalnych.

W celu głównym nacisk został położony na możliwości rozwoju mieszkańców i budowanie relacji w obrębie społeczności lokalnej. Takie sformułowanie celu prowadzi do postrzegania procesu rewitalizacji w sposób wielowymiarowy zaprezentowany na kolejnym schemacie.

Rysunek 4 Wymiary rewitalizacji

źródło: opracowanie własne

Dokument został przygotowany w oparciu o szeroką partycypację społeczną obejmującą: prowadzenie wywiadów bezpośrednich i organizację spotkań z mieszkańcami, warsztaty z przedstawicielami partnerów społeczno-gospodarczych, w tym podmiotów sektora NGO, jak również szczegółowe prace analityczne, diagnostyczne, studialne i wizje lokalne w terenie.

Proces partycypacji rozpoczęto w maju 2015 roku. Mieszkańcy zostali zaproszeni do udziału w badaniu ankietowym, którego celem była diagnoza największych problemów miasta, a także wskazanie obszarów wymagających działań rewitalizacyjnych w aspekcie społecznym, przestrzennym, gospodarczym i środowiskowym. Pierwsze badanie przeprowadzone zostało 30 i 31 maja 2015 r. podczas obchodów Żorskiej Wiosny Młodości. Ankiety dostępne były przy specjalnie

przygotowanym i oznakowanym logo miasta stoisku. W przeprowadzenie ankiet zaangażowani byli m.in. przedstawiciele Młodzieżowej Rady Miasta.

11 czerwca 2015 r. odbyły się warsztaty, w których udział wzięli liderzy organizacji pozarządowych, przedstawiciele samorządu, lokalnych instytucji kultury, rynku pracy, pomocy społecznej i bezpieczeństwa publicznego. Podczas warsztatów dyskutowano m.in. na temat potrzeb lokalnej społeczności w zakresie usług społecznych, rynku pracy, czy też odczuwalnych deficytów w przestrzeni publicznej. Warsztaty poświęcone były również delimitacji obszarów problemowych oraz określeniu wizji i projektów rewitalizacji.

23 czerwca 2015 r. zorganizowano drugie warsztaty. Uczestnicy w oparciu o wcześniejsze propozycje pracowali nad identyfikacją projektów, oszacowaniem ich potencjału, grup docelowych i zaangażowanych podmiotów. Na tej podstawie stworzone zostały wiązki projektów rewitalizacyjnych.

W drugiej połowie 2015 r. odbyły się spotkania grupy roboczej ds. LPR, w których udział wzięli przedstawiciele Urzędu Miasta Żory, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Miejskiego Ośrodka Kultury, Powiatowego Urzędu Pracy oraz Żorskiego Centrum Organizacji Pozarządowych. Spotkania poświęcone były omówieniu wcześniej wypracowanych kart projektów – zadań składających się na projekty, ich skali oddziaływania, prognozowanych rezultatów i produktów, szacunkowych kosztów i źródeł finansowania, a także potencjalnych partnerów.

W ramach konsultacji społecznych projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Żory przeprowadzono szereg spotkań z mieszkańcami obszarów rewitalizacji, jak i lokalnymi przedsiębiorcami – potencjalnymi partnerami procesu rewitalizacji. Konsultacje społeczne odbyły się w dniach 10 marca – 11 kwietnia 2016 r.

Zorganizowane 18 marca 2016 r. spotkanie z przedsiębiorcami dotyczyło możliwości włączenia lokalnych przedsiębiorców w proces rewitalizacji. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele Cechu Rzemiosł Różnych, Żorskiej Izby Gospodarczej, przedsiębiorcy prowadzący działalność w obszarach rewitalizacji, a także przedstawiciele Samorządu. Uczestnicy panelu dyskusyjnego zgodnie zwrócili uwagę m.in. na rangę Starówki w kontekście całego procesu rewitalizacji. Według uczestników spotkania, w przyszłości Starówka powinna być „miejscem kultury i spotkań”, w którym dzięki realizacji „miękkich” projektów i przedsięwzięć ożywiona zostanie tkanka

gospodarcza obszaru (różnorodność punktów gastronomicznych, usługi „na miarę”, usługi czasu wolnego) i warstwa społeczna (zaangażowanie mieszkańców w proces rewitalizacji – organizacja imprez, konkursów, warsztatów).

W dniach 4-5 kwietnia odbyły się spotkania konsultacyjne z mieszkańcami miasta. Uczestnikom spotkań przedstawiona została struktura i główne założenia projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Żory. Ponadto, szczególna uwaga została zwrócona na proces rewitalizacji w świetle Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020. Ważnym punktem obu spotkań była dyskusja z mieszkańcami na temat kluczowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, planowanych do realizacji w wyznaczonych obszarach rewitalizacji.

Proces konsultacji społecznych uzupełniła również szeroka kampania informacyjna z wykorzystaniem strony www.zory.pl. Informacja o trwających konsultacjach społecznych została umieszczona w marcowym numerze „Kuriera Żorskiego” (nr 02/2016). Ponadto, przedstawicielom Rad Dzielnic: Rój, Śródmieście oraz Kleszczówka został przekazany projekt Dokumentu, a także karty uwag do projektu i karty projektu. Komplet materiałów został udostępniony również w budynkach Urzędu Miasta Żory.

Szczegółowe relacje i materiały z odbytych spotkań umieszczone zostały na stronie Miasta w specjalnie przygotowanej w tym celu zakładce pn. „Rewitalizacja”.

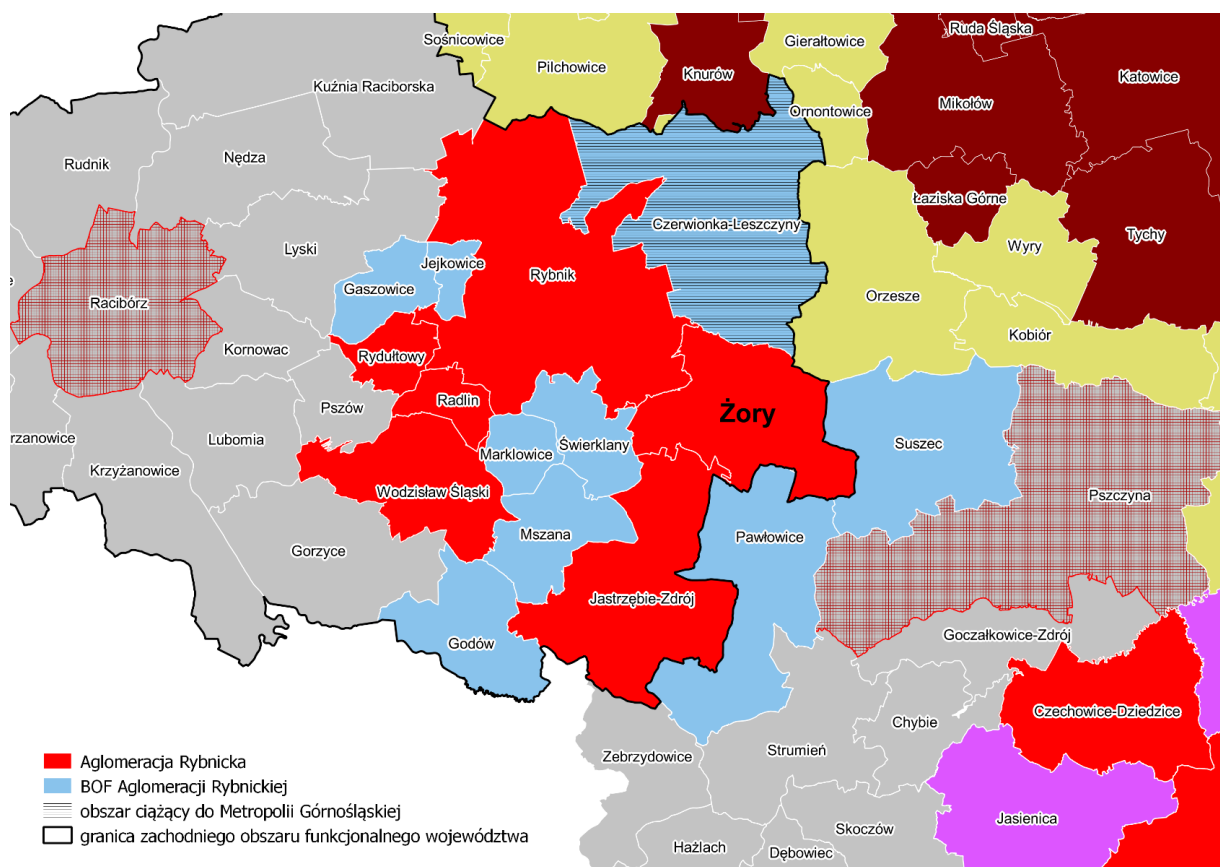
2. Diagnoza sytuacji

2.1. Położenie i układ administracyjny

Miasto Żory położone jest w środkowej części województwa śląskiego, na przebiegu głównego szlaku drogowego A1 łączącego północ Polski z południem, nieopodal granicy z Czechami i Słowacją. Usytuowanie miasta w nieznaczącej odległości od atrakcyjnych terenów rekreacyjnych Beskidu Śląskiego i Żywieckiego, centrum gospodarczo-administracyjnego w Metropolii Górnośląskiej, a także bardzo dobra dostępność komunikacyjna przekładają się na wysoki potencjał tego miejsca.

Żory są miastem na prawach powiatu, będąc jednocześnie jednym z kluczowych ośrodków Aglomeracji Rybnickiej stanowiącej centralny element struktury osadniczej subregionu zachodniego (podregion rybnicki wg klasyfikacji NTS).

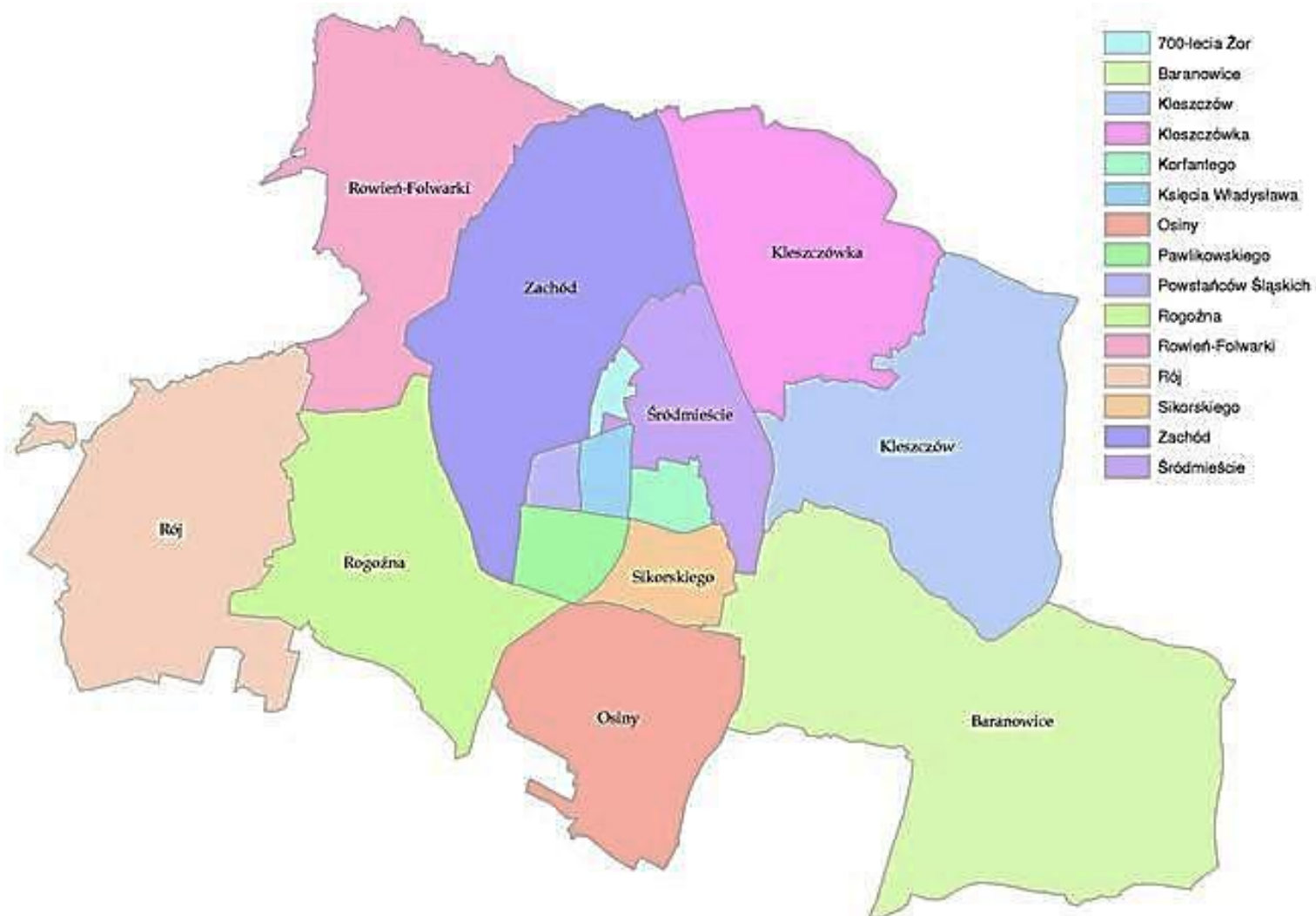
Rysunek 5 Miasto Żory na tle Subregionu Zachodniego

źródło: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, www.slaskie.pl

Żory zajmują powierzchnię 6464 ha i administracyjnie są podzielone na 15 dzielnic. Podział administracyjny Żor przedstawia kolejny rysunek:

Rysunek 6 Podział administracyjny Żor

źródło: bip.zory.pl

2.2. Sfera społeczna

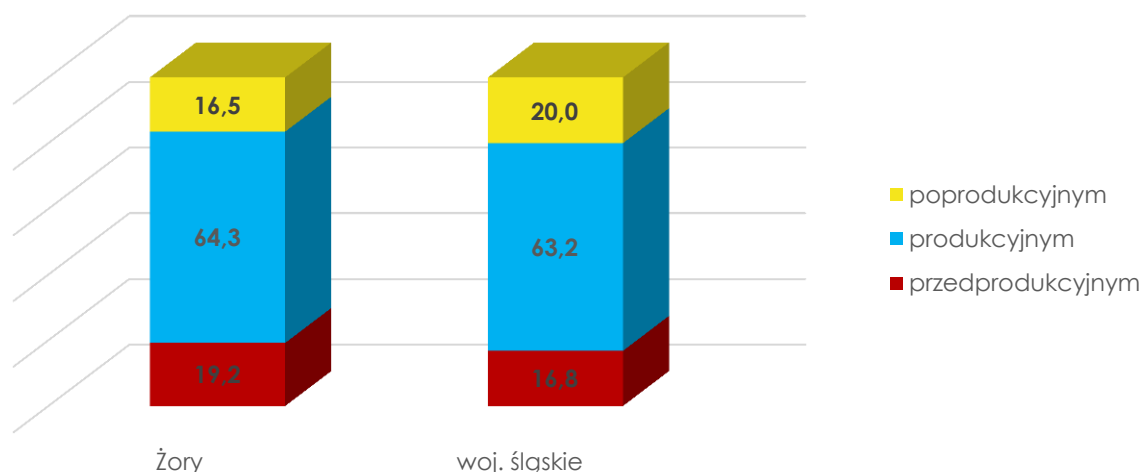
Demografia i zasoby ludzkie

Do podstawowych czynników, które mają wpływ na rozwój lokalny zaliczyć należy sytuację demograficzną, a także perspektywy jej zmian.

Miasto Żory na koniec roku 2014 zamieszkiwało 62051 osób, co stanowiło 1,4% mieszkańców regionu. Gęstość zaludnienia w mieście wynosi 960 osób/km², podczas gdy średnio w miastach regionu wynosi 935 osób/km². W ogólnej liczbie ludności 50,1% stanowiły kobiety.

Struktura wiekowa ludności Żor jest zdecydowanie korzystniejsza niż przeciętnie w województwie. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym wynosi zaledwie 16,5%, natomiast w regionie udział ten osiąga 20%.

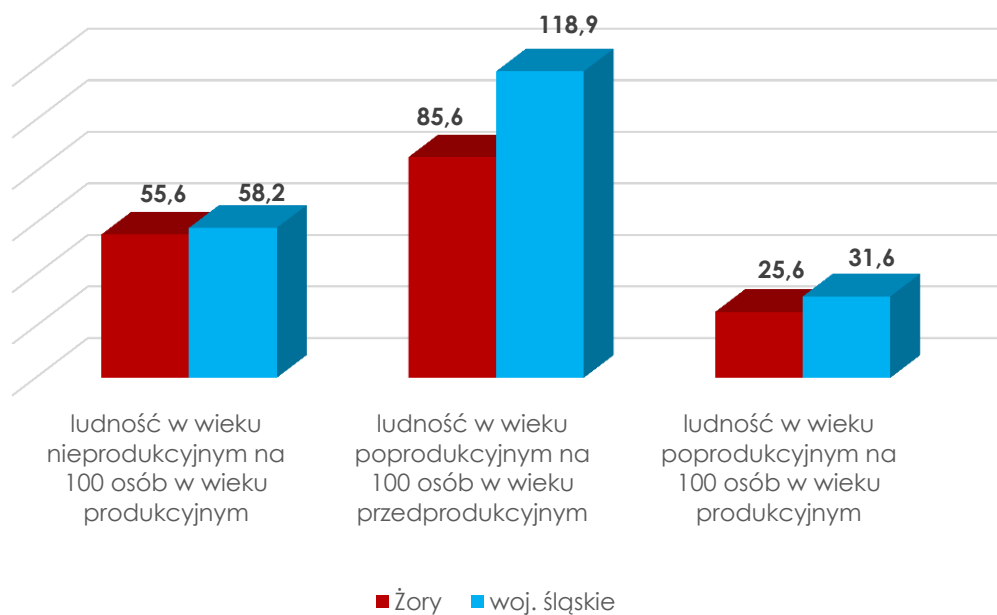
Wykres 1: Udział procentowy grup wiekowych w ogólnej liczbie ludności w 2014 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Dobra sytuacja demograficzna przekłada się na korzystniejsze wskaźniki obciążenia demograficznego, obrazujące stosunek liczby osób w wieku poprodukcyjnym i nieprodukcyjnym na 100 osób w pozostałych grupach.

Wykres 2: Wskaźniki obciążenia demograficznego w 2014 r.

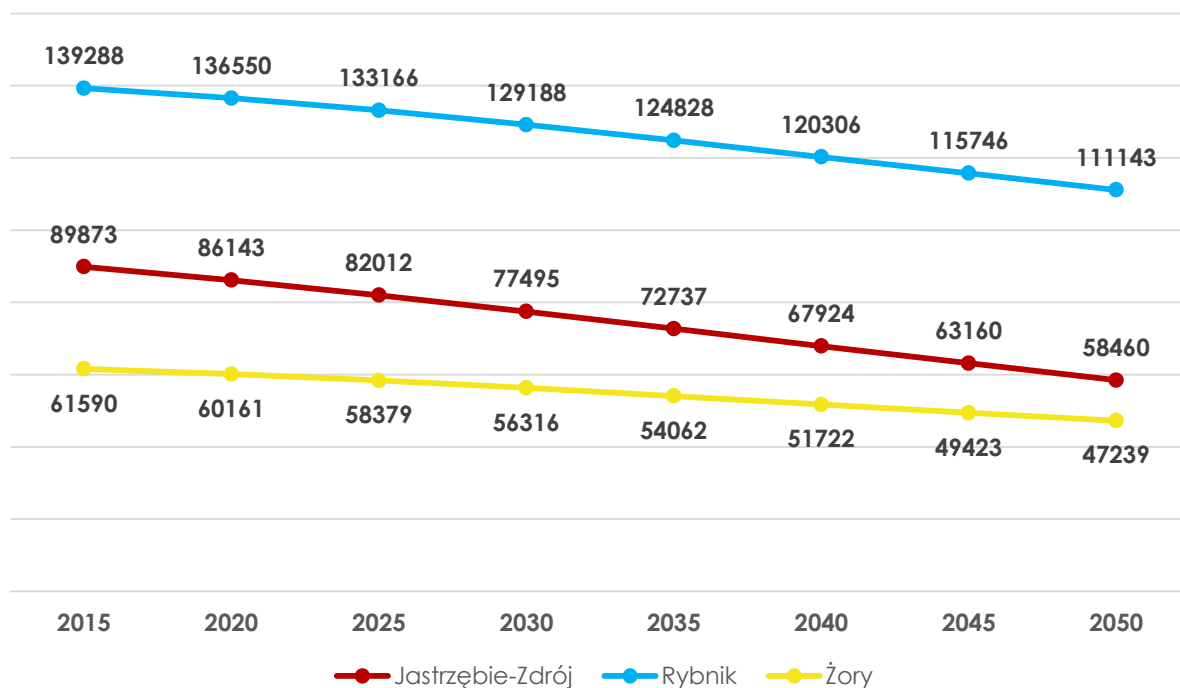
źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

O relatywnie dobrej sytuacji demograficznej Żor świadczy utrzymywanie się na względnie stałym poziomie liczby mieszkańców miasta. W okresie 1995-2014 liczba ta spadła o 6,6%, podczas gdy liczba mieszkańców sąsiedniego Jastrzębia-Zdroju spadła o 12,1%, zaś Rybnika o 3,1%.

Na tle regionu, Żory wyróżniają się wysokim dodatnim przyrostem naturalnym. W 2014 roku wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców wyniósł 4,3 osoby; średnio w regionie wskaźnik ten wynosił - (minus)1,1.

Korzystna sytuacja demograficzna miasta może jednak w perspektywie kilkunastu lat ulec pogorszeniu. Prognoza opracowana przez GUS przewiduje, że do roku 2050 liczba mieszkańców Żor zmniejszy się o 23%, podczas gdy liczba mieszkańców całego województwa śląskiego spadnie o 19%.

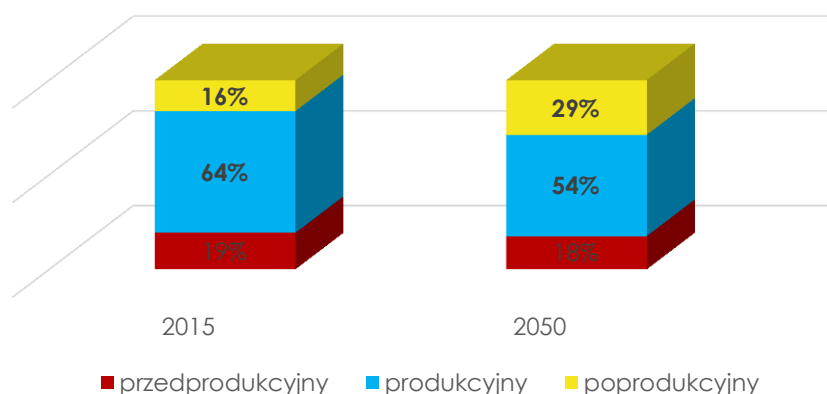
Wykres 3: Prognoza liczby ludności w perspektywie 2050 r. w miastach na prawach powiatu subregionu zachodniego

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

W perspektywie 2050 roku zdecydowanie pogorszy się struktura wiekowa mieszkańców miasta. Przewiduje się, że udział ludności w wieku poprodukcyjnym wzrośnie z 16% o 13 p.p. przy jednoczesnym znacznym spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym o 10 p.p. i przedprodukcyjnym o 1 p.p. Przenoszenie się ludności z grupy produkcyjnej do poprodukcyjnej stanowi bez wątpienia niepokojący, ogólnie obserwowany syndrom starzenia się społeczeństwa.

Wykres 4: Prognoza struktury procentowej grup wiekowych w 2015 i 2050 w Żarach

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

W zakresie zmian demograficznych należy również zauważyć stały spadek liczby zawieranych małżeństw. W roku 2014 na 1000 mieszkańców zawarto 5,9 związków małżeńskich, gdy w 2008 wskaźnik ten wynosił 9,4. Wskaźniki te kształtowały się w mieście korzystniej niż w regionie, gdzie wynosiły odpowiednio 6,7 i 5,0.

Na względnie stałym poziomie utrzymuje się wskaźnik rozwodów na 1000 mieszkańców wynoszący w 2014 r. 2,0, przy średniej w województwie wynoszącej 1,8.

Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 gospodarstwo domowe wynosiła 2,87 (przeciętna w województwie śląskim 2,67). W mieście było 18889 rodzin co stanowiło 10% rodzin w subregionie. Największą grupę rodzin stanowią małżeństwa - 80%, w tym małżeństwa z dziećmi - 50% wszystkich rodzin. Należy podkreślić, że struktura ta jest zbliżona zarówno do struktury rodzin w Rybniku, jak i Jastrzębiu-Zdroju.

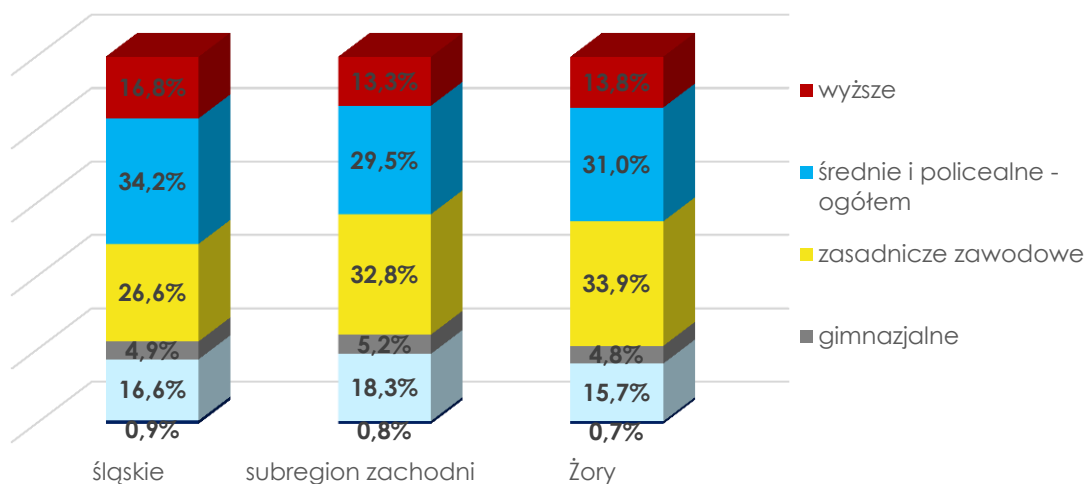
Tabela 1 Rodziny wg typów w 2011 r.

	Żory	subregion zachodni	Jastrzębie-Zdrój	Rybnik	% udział Żor w subregionie
ogółem	18889	188553	28019	41771	10%
małżeństwa razem	15133	152126	21826	33374	10%
małżeństwa bez dzieci	5329	52549	7815	11563	10%
małżeństwa z dziećmi	9804	99577	14011	21811	10%
partnerzy razem	413	4078	681	1210	10%
partnerzy bez dzieci	217	1778	290	521	12%
partnerzy z dziećmi	196	2300	391	689	9%
matki z dziećmi	2910	27395	4643	6088	11%
ojcowie z dziećmi	433	4954	868	1100	9%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS (NSP).

Jeśli chodzi o poziom wykształcenia mieszkańców (istotna cecha stymulująca rozwój gospodarczy miasta, w tym również rozwój działalności gospodarczych) to jest on zbliżony do przeciętnego w subregionie. Niemniej, grupa osób legitymująca się wykształceniem wyższym stanowiła 13,8% podczas gdy w regionie 16,8%. Największa grupa osób w Żorach, tj. 33,9% posiadała wykształcenie zasadnicze zawodowe.

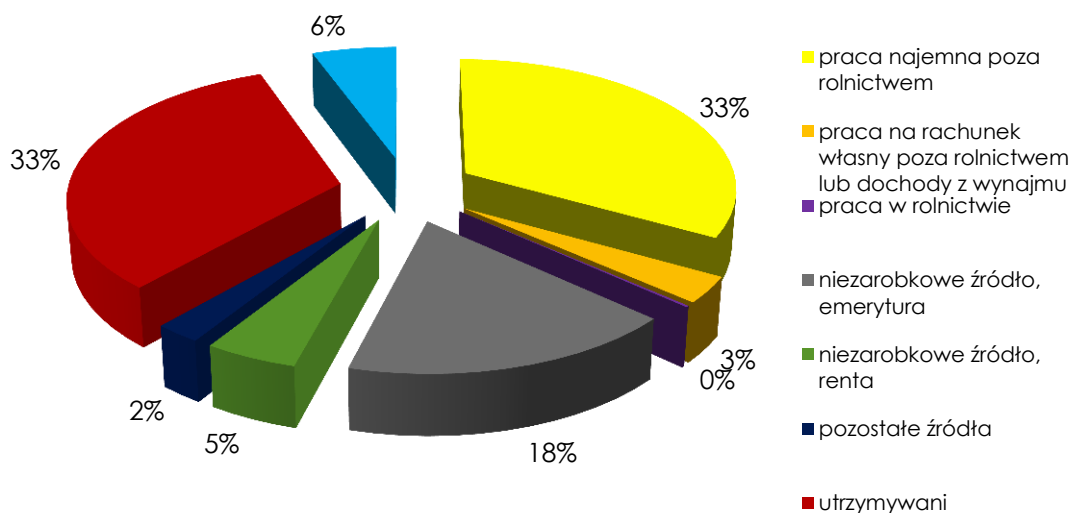
Wykres 5: Poziom wykształcenia ludności w wieku 13 lat i więcej

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS (NSP).

Głównym źródłem utrzymania mieszkańców Żor jest praca najemna poza rolnictwem. Stanowi ona główne źródło dochodu dla 33% mieszkańców miasta, natomiast 3% mieszkańców utrzymuje się z pracy na własny rachunek poza rolnictwem lub uzyskuje dochody z wynajmu. Struktura ta jest w pełni zgodna z przeciętnymi wielkościami charakteryzującymi zarówno województwo, jak i subregion.

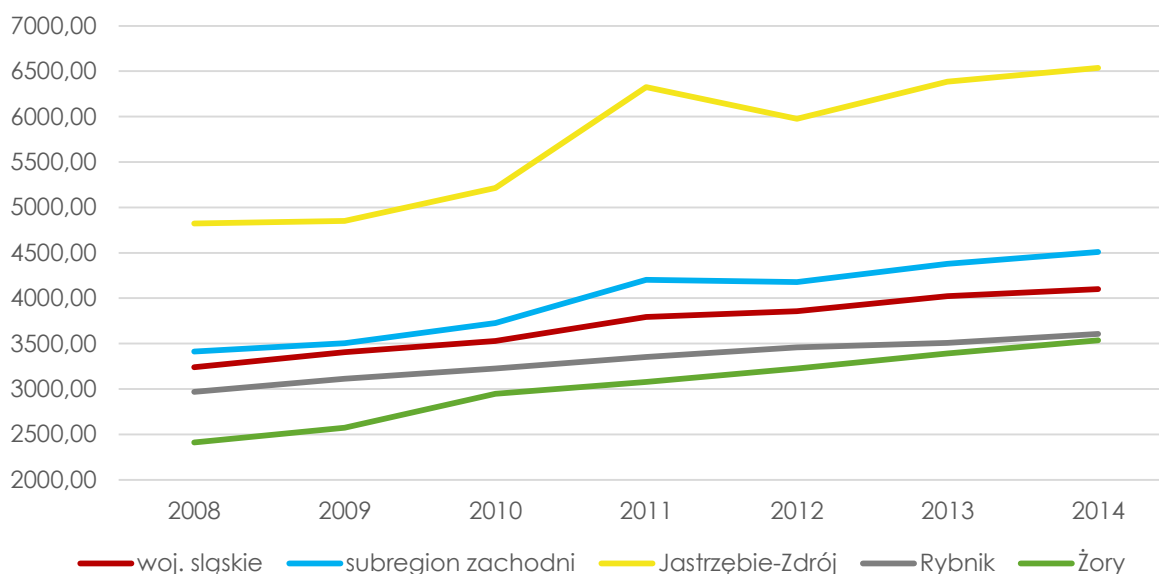
Wykres 6 Główne źródła utrzymania mieszkańców Żor w 2011 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS (NSP).

Poziom wynagrodzeń od lat w Żorach jest niższy od średniej w województwie. W roku 2014 przeciętne wynagrodzenie w mieście wynosiło 3534,18 zł i było o 13,81% niższe niż przeciętnie w regionie. Należy zauważyć, iż poziom wynagrodzeń w Żorach jest również niższy niż w sąsiadujących miastach tj. Rybniku i Jastrzębiu Zdroju, w których w 2014 r wynosił on odpowiednio: 3607,45 zł i 6536,76 zł. Niższy poziom wynagrodzeń związany jest z odmienną strukturą gospodarczą miasta (brak przemysłu wydobywczego). Ta sytuacja może przekładać się na możliwości rozwojowe mieszkańców i skłonność do korzystania z odpłatnych usług publicznych i komercyjnych. Jednocześnie, poziom wynagrodzeń rośnie szybciej niż przeciętnie w regionie i miastach sąsiadujących; w okresie 2008-2014 wzrost wyniósł 47%, podczas gdy w województwie przeciętnie 27%, a w subregionie o 32%. Sytuacja ekonomiczna mieszkańców zależy nie tylko od lokalnego, ale także subregionalnego rynku pracy; znaczna część mieszkańców Żor pracuje bowiem w sąsiednich ośrodkach Aglomeracji Rybnickiej.

Wykres 7: Zmiana przeciętnego wynagrodzenia w latach 2008- 2014

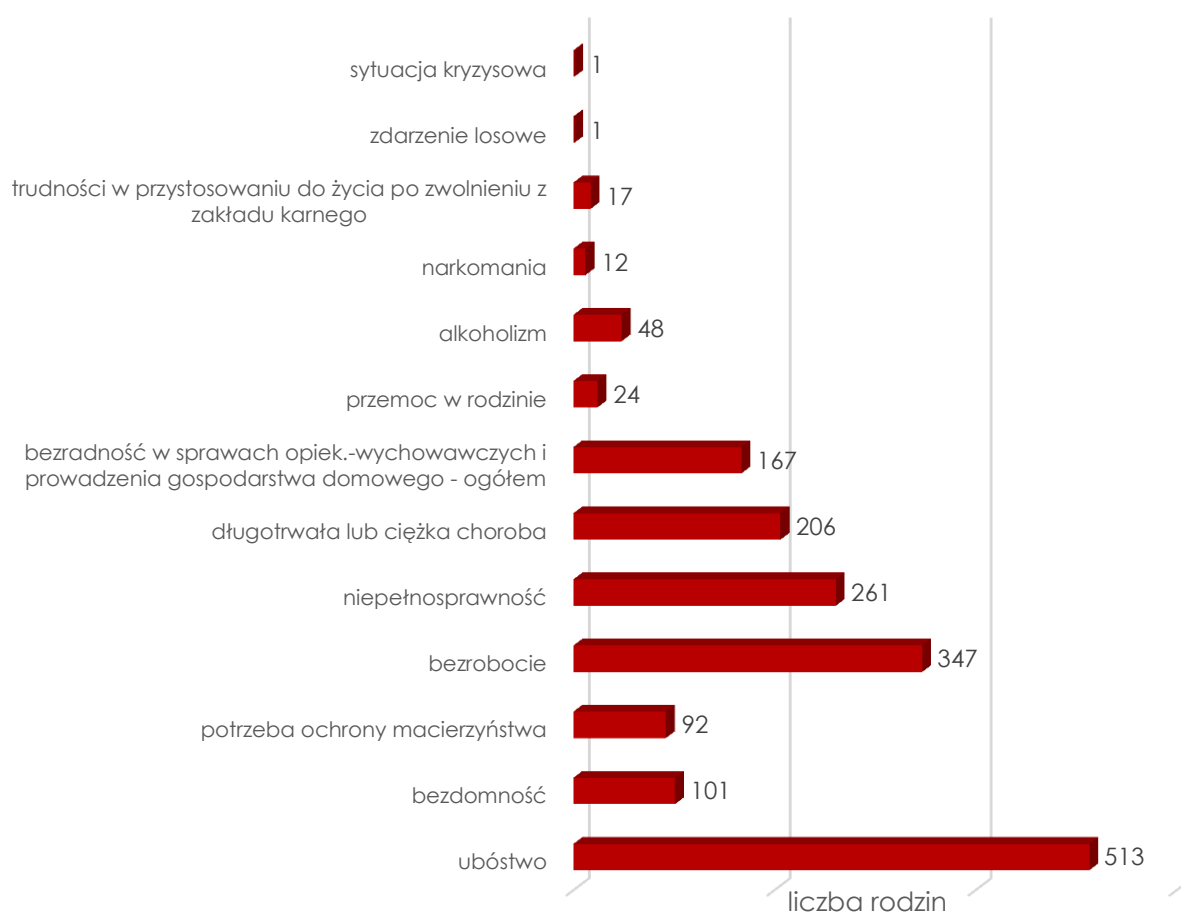

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Polityka społeczna

W roku 2014 w Żorach w ramach realizacji zadań własnych gminy z zakresu pomocy społecznej udzielono wsparcia 1112 osobom w 707 rodzinach; w 2011 roku wsparcia udzielono 1307 osobom, jednocześnie kwota wsparcia była niższa o prawie 300 tys. zł niż w 2014, kiedy wyniosła 1,6 mln zł. Z ogólnej liczby wspartych osób w 2014 r. 63,5% uzyskało świadczenia niepieniężne, natomiast 36,5% uzyskało wsparcie finansowe. Główną przyczyną przyznania wsparcia z systemu pomocy społecznej było ubóstwo - 28,7%, co jest wyższym udziałem niż przeciętnie w regionie czy subregionie, gdzie udział ten wynosi odpowiednio 24,8% i 23,4%.

Wykres 8 Powody przyznania świadczeń z systemu pomocy społecznej w Żorach w 2014 r.

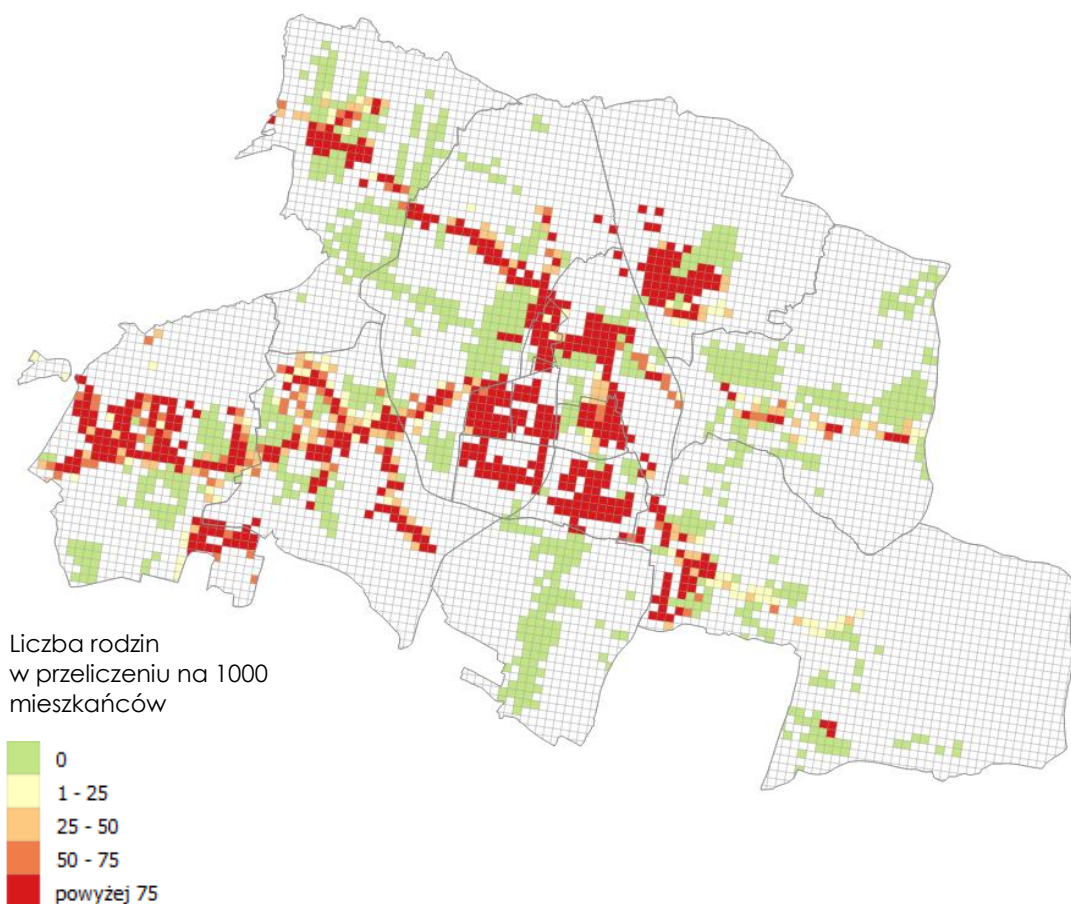

źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPS-03 za rok 2014 - MOPS Żory

Należy jednocześnie stwierdzić, że zdecydowanie niższy udział w powodach przyznania świadczenia w stosunku do regionu i subregionu miało bezrobocie - 19,4% oraz ciężka choroba - 11,5%. Poddając analizie przestrzennej rozmieszczenie problemów związanych z systemem pomocy społecznej można wskazać obszary koncentracji (skupiska) tych problemów w przestrzeni miasta.

W zakresie ubóstwa do obszarów o szczególnie dużym natężeniu tego problemu zaliczyć należy: osiedle Gwarków położone w dzielnicy Rój oraz osiedle Sikorskiego, gdzie wysokie natężenie ubóstwa zauważalne jest punktowo w okolicy kompleksu mieszkań socjalnych przy ul. Promiennej. Problem ten dotyczy również okolic dworca kolejowego, w szczególności ulic: Kolejowej, Fabrycznej i Bocznej oraz w mniejszym stopniu osiedla Pawlikowskiego:

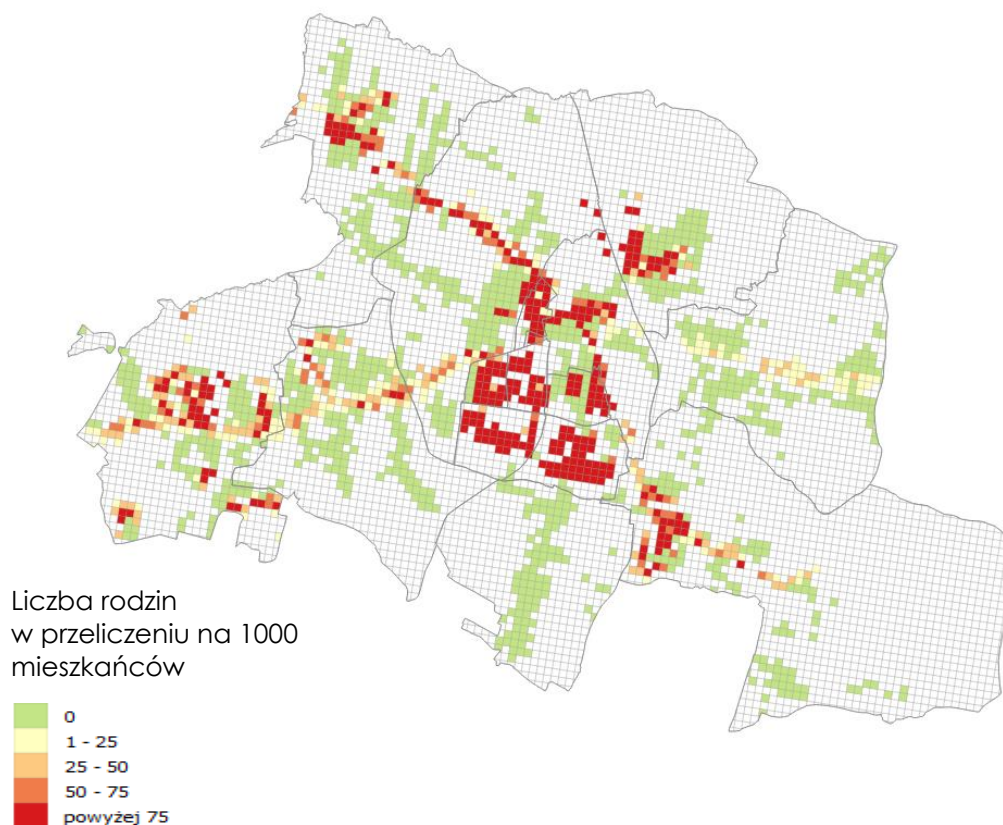
Rysunek 7 Liczba rodzin dotkniętych problemem ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach

Podobnie jak w przypadku problemu ubóstwa, przestrzenne rozmieszczenie problemu bezradności jest silnie skoncentrowane w części dzielnicy Rój, osiedlu Sikorskiego, Pawlikowskiego, Powstańców Śląskich i Księcia Władysława. Należy zwrócić także uwagę na skalę problemu w dzielnicy Kleszczówka (zwłaszcza w jej zachodniej części) i Śródmieście. Szczególnym obszarem w tym zakresie jest osiedle Gwarków (wchodzące w skład dzielnicy Rój), gdzie koncentracja zjawiska przybiera rozmiary, które można uznać za niepokojące.

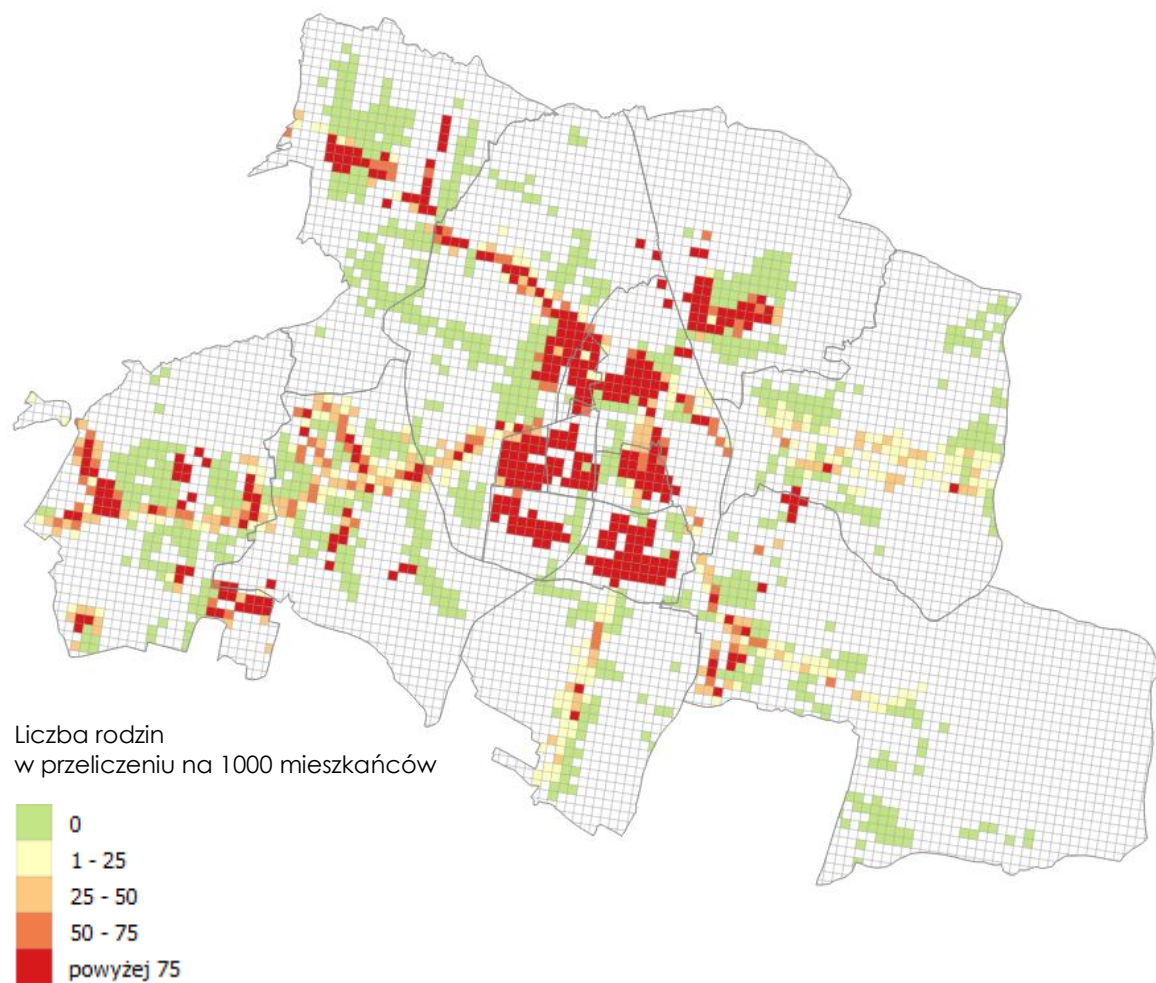
Rysunek 8 Liczba rodzin bezradnych w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach

Grupą uzyskującą wsparcie w ramach systemu polityki społecznej są również osoby niepełnosprawne. W Żorach jest 6251 osób niepełnosprawnych, z czego 3791 to niepełnosprawni prawnie (z orzeczonym stopniem niepełnosprawności). Co istotne, w grupie niepełnosprawnych prawnie aż 66% stanowią osoby w wieku produkcyjnym. Problem niepełnosprawności przybiera coraz większe rozmiary w szczególności na obszarze największych żorskich osiedli mieszkaniowych. Należy nadmienić, że czynnikiem istotnie wpływającym na natężenie problemu niepełnosprawności w obszarze osiedla Powstańców jest bez wątpienia lokalizacja Domu Pomocy Społecznej. Skalę niniejszego problemu obrazuje poniższa mapa:

Rysunek 9 Liczba rodzin dotkniętych niepełnosprawnością w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żorach

Tabela 2 Udział osób w ogólnej liczbie wybranych przyznanych świadczeń w 2014r.

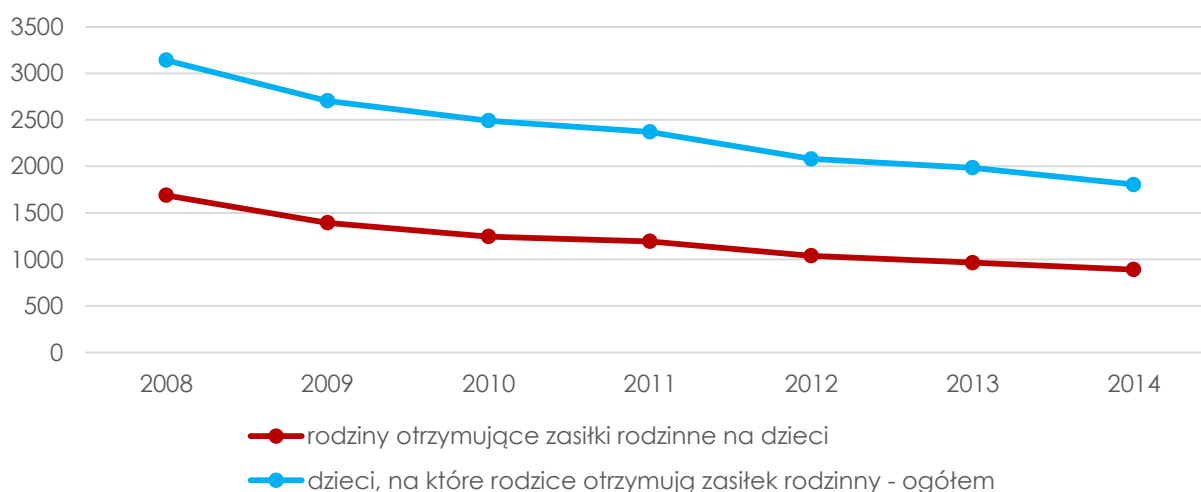
	ubóstwo	bezdomność	bezrobocie	długotrwała lub ciężka choroba
woj. śląskie	24,8%	2,4%	23,3%	15,0%
subregion zachodni	23,4%	3,3%	23,4%	14,7%
Jastrzębie-Zdrój	28,3%	3,8%	27,6%	19,4%
Rybnik	23,9%	3,9%	19,9%	13,2%
Żory	28,7%	5,6%	19,4%	11,5%

źródło: opracowanie własne

W ogólnej liczbie osób, którym przyznano świadczenia 9,2% stanowiły osoby otrzymujące zasiłki stałe – przyznane 103 osobom, a zasiłki okresowe 24,8% (objęty grupę 276 osób); 559 osób otrzymało wsparcie w postaci posiłku, z tego 72% stanowiły dzieci.

W strukturze wspartych rodzin najliczniejszą grupę stanowiły osoby samotne – 46,6% oraz rodziny posiadające dzieci, najczęściej jedno lub dwoje – 46,2%. W okresie od 2008 roku systematycznie spada (podobnie jak w całym regionie i innych miastach Aglomeracji Rybnickiej) liczba rodzin oraz liczba dzieci uzyskujących wsparcie ze świadczeń rodzinnych. W 2014 roku w Żorach tego typu wsparcie uzyskało 1804 dzieci w 891 rodzinach, podczas gdy w roku 2008 było to odpowiednio 3141 dzieci i 1689 rodzin. Obserwowany radykalny spadek liczby wspieranych rodzin o 47% i liczby wspartych dzieci o 42% wynika przede wszystkim ze zmian legislacyjnych oraz zmian demograficznych.

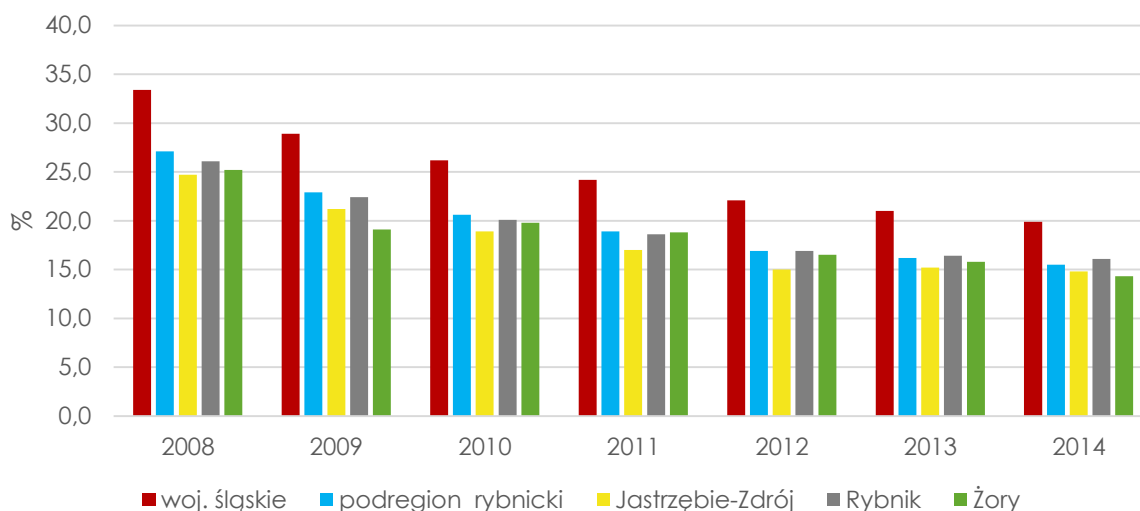
Wykres 9 Świadczenia rodzinne w Żorach

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Żory charakteryzują się zdecydowanie niższym w stosunku do regionu, subregionu oraz miast Aglomeracji Rybnickiej – wskaźnikiem udziału dzieci w wieku do 17 roku życia, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny. W 2014 roku udział ten w Żorach kształtował się na poziomie 14,3%, podczas gdy w województwie śląskim 19,9%, zaś subregionie 15,5%.

Wykres 10 Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

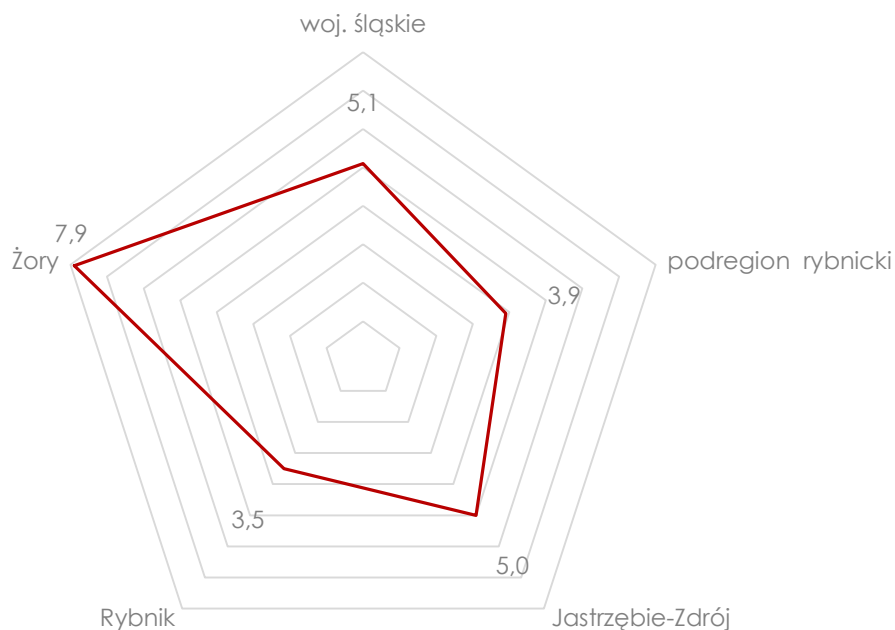
Na infrastrukturę systemu pomocy społecznej składa się 1 dom pomocy społecznej dysponujący 26 miejscami, z których skorzystało w 2014 roku 31 osób. W mieście działają również 2 ośrodki wsparcia dysponujące łącznie 80 miejscami, z których korzystało rocznie 139 osób. Funkcjonuje tu również 5 mieszkań chronionych z 14 miejscami, z których korzystało łącznie 30 osób. Elementem systemu jest także ośrodek interwencji kryzysowej dla ofiar przemocy w rodzinie dysponujący 18 miejscami, a także dzienny dom pobytu „Senior-Wigor”, którego oferta skierowana jest do 30 osób.

W 2014 roku na terenie miasta działały 33 przychodnie, w których udzielono 261421 porad lekarskich. Liczba udzielonych porad systematycznie wzrasta; od roku 2008 wzrost ten wyniósł 22%. Omówiona tendencja jest ściśle powiązana ze wzrostem liczby przychodni funkcjonujących na terenie miasta.

Usługi publiczne i aktywność mieszkańców

W Żorach działa sieć placówek oświatowych obejmująca wszystkie typy placówek i szkół. W 2014 roku funkcjonował w Żorach 1 żłobek oraz 2 kluby dziecięce dysponujące łącznie 163 miejscami. Należy jednak podkreślić, iż Żory charakteryzują się relatywnie wyższym aniżeli średnio w regionie, subregionie czy pozostałych miastach aglomeracji wskaźnikiem dzieci objętych opieką żłobkową. W mieście 7,9% dzieci w wieku do 3 roku życia objętych było opieką żłobkową, podczas gdy średnio w województwie 5,1%.

Wykres 11 Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w 2014 roku

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

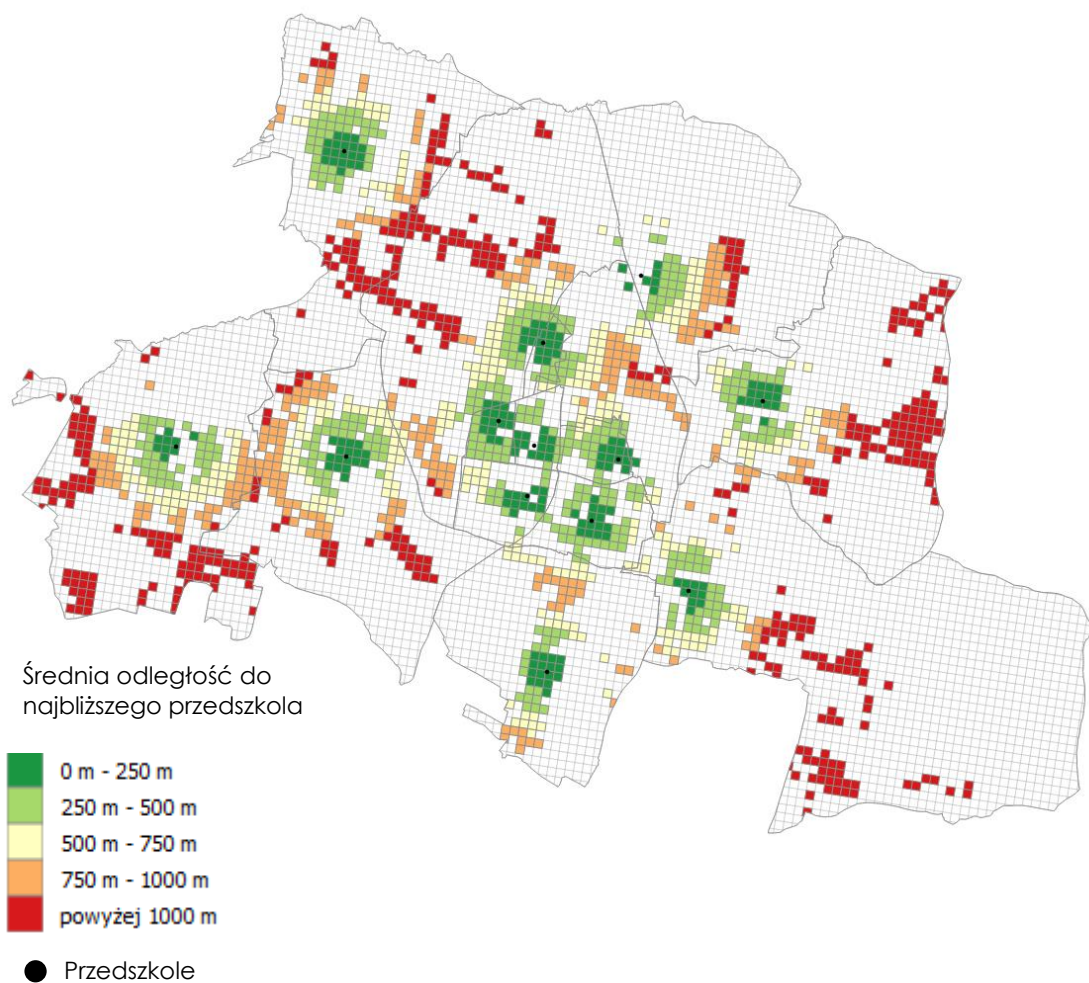
Według danych Urzędu Miasta Żory w 2014 roku na terenie miasta funkcjonowało 16 przedszkoli – 13 publicznych i 3 niepubliczne (w tym 1 przedszkole specjalne), dysponujących średniorocznie (rok szkolny 2013/2014 i 2014/2015) 2365 miejscami (z czego 138 w niepublicznych przedszkolach i punktach przedszkolnych). Warto zauważyć, iż od roku 2008 znacząco wzrosła liczba miejsc w placówkach przedszkolnych tj. o 31,3%.

W 2014 roku w Żorach funkcjonowało 15 szkół podstawowych – 13 publicznych (w tym 1 specjalna) i 1 niepubliczna (11 uczniów), w których łącznie uczyło się 3700 uczniów. W mieście działało również 9 gimnazjów (w tym 1 niepubliczne – 30 uczniów), do których uczęszczało 1804 uczniów.

W obszarze szkolnictwa ponadgimnazjalnego należy wskazać 4 licea ogólnokształcące (w tym 1 niepubliczne), o łącznej liczbie 793 uczniów, 3 publiczne technika (średniorocznie 1127 uczniów), a także 2 publiczne szkoły zawodowe, w tym 1 specjalna, do których łącznie uczęszczało 363 uczniów. Ponadto, w mieście funkcjonowało również 5 Liceów Ogólnokształcących dla Dorosłych (kształcących średniorocznie 283 osoby) oraz 5 szkół policealnych dla dorosłych, o średniorocznej liczbie uczęszczających wynoszącej 211 osób.

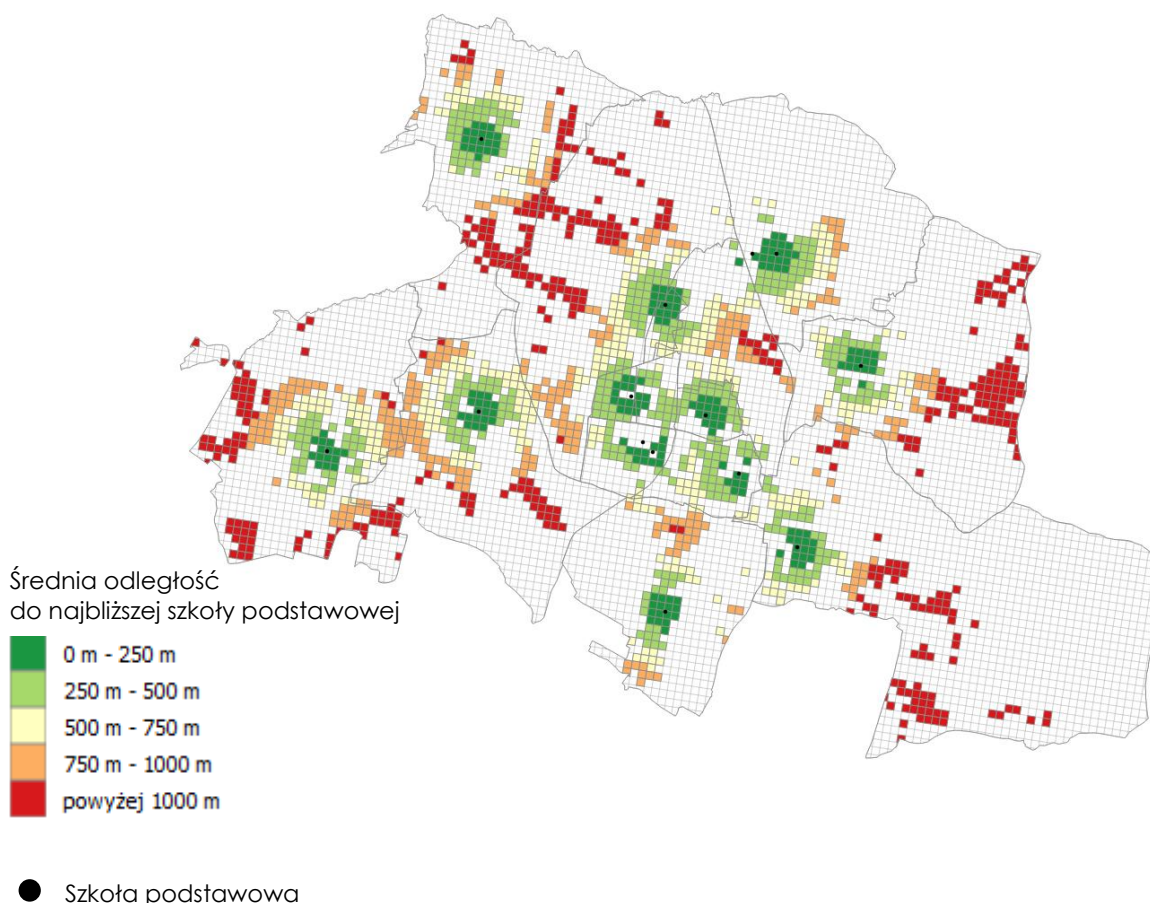
Dla powyższego obszaru tematycznej analizie poddano dostępność do przedszkoli oraz szkół podstawowych. W obu przypadkach wyniki przeprowadzonych analiz były podobne. Najlepszy dostęp do placówek przedszkolnych oraz szkół podstawowych mają mieszkańcy osiedli mieszkaniowych zlokalizowanych w centralnej części miasta. Stosunkowo najtrudniejszy dostęp do placówek mają mieszkańcy Kleszczowa, Baranowic oraz dzielnicy Zachód, na co wskazują poniższe mapy:

Rysunek 10 Średnia odległość do najbliższego przedszkola

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM ŻORY

Rysunek 11 Średnia odległość do najbliższej szkoły podstawowej

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM ŻORY

Analizując obszar związany z oświatą, do istotnych wskaźników należy wskaźnik skolaryzacji. Według danych GUS wskaźniki skolaryzacji w mieście w roku 2014, zarówno dla szkół podstawowych jak i średnich były nieznacznie niższe od średniej dla regionu. W Żorach wskaźnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych wynosił 92,98%, gimnazjalnych 97,78%, natomiast w województwie śląskim odpowiednio 95,69% i 99,31%. Warto wspomnieć, iż wskaźniki skolaryzacji brutto zarówno dla miasta Żory, jak i dla całego województwa śląskiego od lat cechują się tendencją spadkową. Tendencja ta ma dwie główne przyczyny. Pierwszą z nich jest spadek liczby urodzeń, odnotowywany od połowy lat 90-tych. Z kolei drugą przyczyną są migracje ludności, szczególnie nasilone po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Generalnie ujmując – spadający wskaźnik skolaryzacji związany jest z efektami migracji ludności – a uściślając – z niedopełnieniem przez rodziców obowiązku informowania szkoły o zmianie miejsca pobytu.

W zakresie szkolnictwa wyższego w mieście funkcjonuje Wydział Zamiejscowy Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej w Katowicach, w którym można się kształcić na studiach I stopnia – licencjackich i niestacjonarnych – zaocznych w kierunkach: administracja, zarządzanie, pedagogika oraz finanse i rachunkowość. Mieszkańcy

miasta kształcą się w ośrodkach akademickich zlokalizowanych głównie w Katowicach, Gliwicach, Rybniku, a także w Krakowie, Wrocławiu czy Bielsku-Białej.

W Żorach działa 1 muzeum, które w 2014 roku zwiedziło 22808 osób. Należy podkreślić, iż w tym zakresie nastąpił znaczny wzrost aktywności – w roku 2008 zwiedzających było zaledwie 3163 osób. Tak duża liczba zwiedzających przekłada się na wysoki wskaźnik zwiedzających na 10 tys. mieszkańców, który wyniósł 3678, podczas gdy średnio w regionie wskaźnik ten wynosi 3099 zwiedzających, a w subregionie zachodnim 810.

W istniejącym muzeum w roku 2014 zorganizowano 46 imprezy oświatowe, co stanowiło 7,4 imprez oświatowych/10 tys. mieszkańców. Wskaźnik ten był jednak zdecydowanie niższy niż średnia w regionie wynosząca 19,7.

Na terenie miasta funkcjonuje jedno kino dysponujące 285 miejscami, z których korzysta w ciągu roku 42870 osób. Przekłada się to na średnią frekwencję dzienną wynoszącą około 120 osób.

Kluczową instytucją organizującą życie kulturalne w Żorach jest Miejski Ośrodek Kultury. Obecnie jego strukturę organizacyjną tworzą: Dom Kultury, Scena na Starówce (dzielnica Śródmieście), Klub Rebus (os. Ks. Władysława) i Wisus (os. Sikorskiego), a także świetlice zlokalizowane w dzielnicach Osiny, Kleszczów, Rowień i Rój (os. Gwarków). Według danych GUS w 2014 roku w ośrodkach Miejskiego Ośrodka Kultury zorganizowano 578 imprez. W ramach MOK działa 36 zespołów artystycznych skupiających 1159 członków i 28 klubów o łącznej liczbie członków 4260. W porównaniu z Rybnikiem zarówno liczba zespołów oraz klubów jest mniejsza, natomiast liczba osób uczestniczących w tej formie aktywności zdecydowanie wyższa. Należy również zauważyć, że w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wskaźniki dotyczące liczby obiektów, imprez, ich uczestników, liczby zespołów artystycznych oraz uczestnictwa w kołach i klubach, przedstawiają się zdecydowanie korzystniej niż przeciętnie w regionie, podregionie i innych miastach aglomeracji rybnickiej.

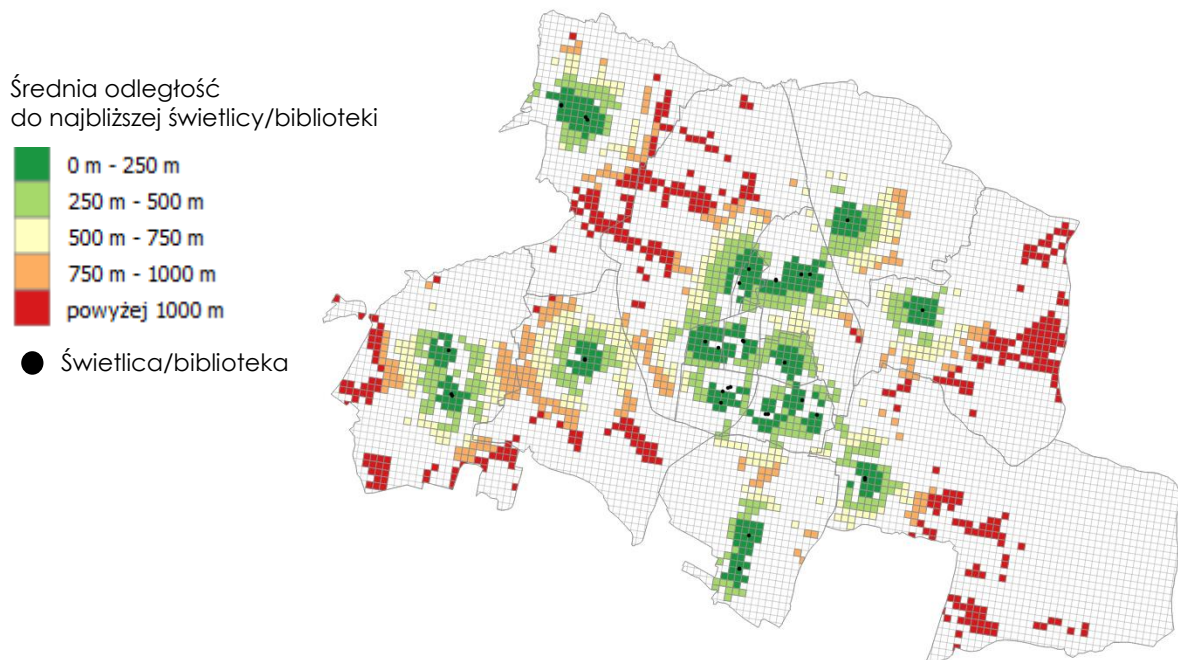
Tabela 3 Domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w 2014 r.

	ogółem	imprezy	uczestnicy imprez	zespoły artystyczne	członkowie zespołów artystycznych	koła (kluby)	członkowie kół (klubów)
	ob.	szt.	osoba	szt.	osoba	szt.	osoba
	na 10 tys. mieszkańców						
woj. śląskie	0,80	49,71	9163,13	3,83	69,91	4,68	116,43
subregion zachodni i	1,33	57,59	10321,58	5,30	102,55	4,31	190,15
Jastrzębie-Zdrój	0,99	31,17	5623,94	0,44	3,30	1,43	21,48
Rybnik	0,43	46,41	11717,01	4,86	72,69	3,86	70,26
Żory	1,13	93,15	12545,49	5,80	186,78	4,51	686,53

źródło opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z uwagi na fakt, iż obiekty kultury są także ważnym miejscem integracji społecznej, poddano analizie dostępność do infrastruktury kultury, tj. świetlic i bibliotek w poszczególnych dzielnicach. W tym przypadku relatywnie najgorszy dostęp do tego typu placówek mają mieszkańcy dzielnicy Baranowice, Kleszczów, Zachód oraz Rój.

Rysunek 12 Średnia odległość do najbliższej świetlicy/biblioteki

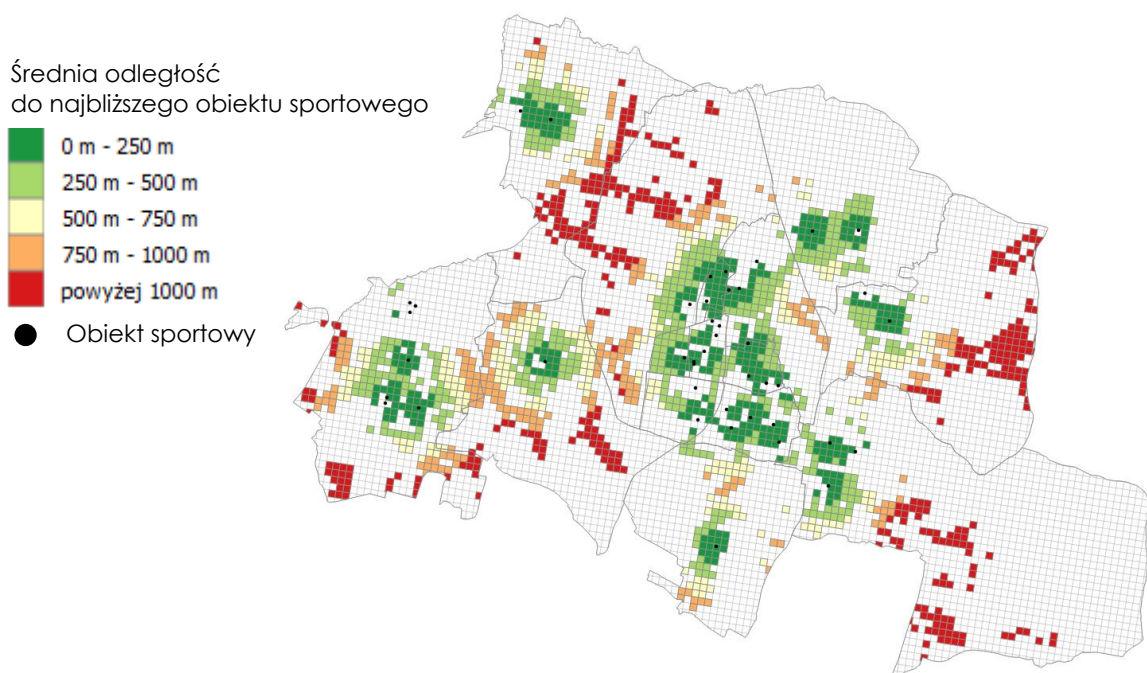

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory

Istotnym czynnikiem, wpływającym zarówno na jakość życia, jak i na wzmacnianie więzi sąsiedzkich mieszkańców jest dostęp do oferty rekreacyjno-sportowej. W tym zakresie mieszkańcy miasta oraz osoby przyjezdne mogą skorzystać m.in. z oferty Miasteczka Westernowego TwinPigs, Parku Wodnego Aquarion, Parku Cegielnia (m.in. Miasteczko Ruchu Drogowego, Skate Park, tor rolkarski) czy licznych siłowni

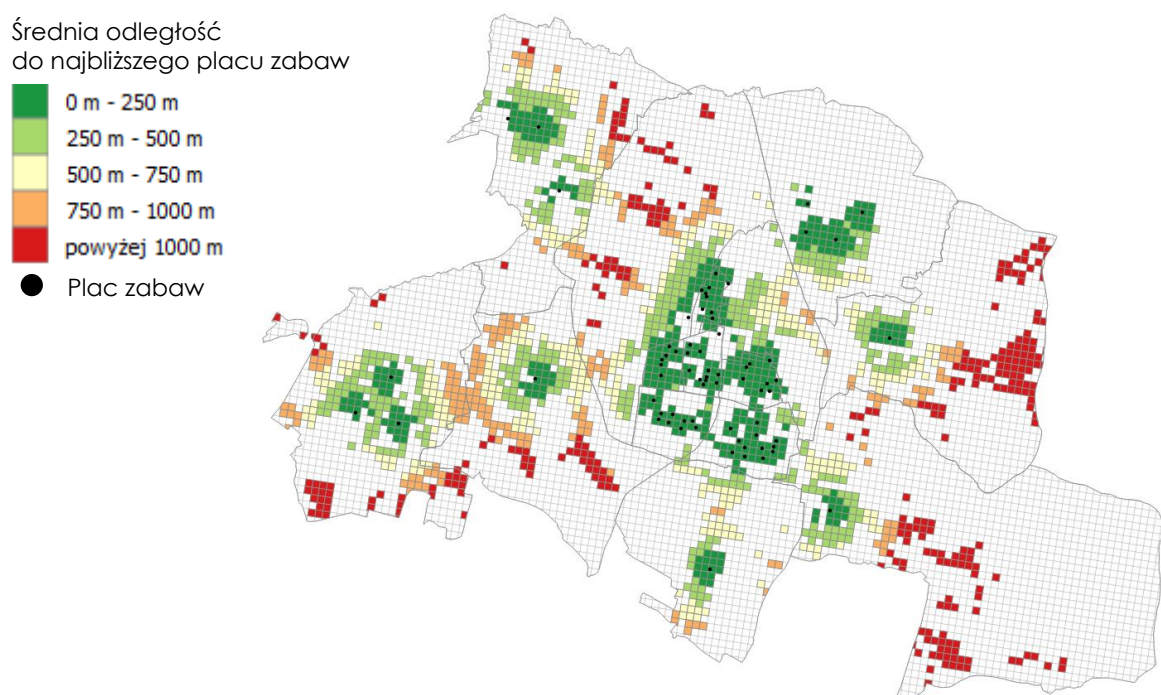
„pod chmurką”. Niemniej jednak, należy zwrócić uwagę, iż część istniejącej infrastruktury wymaga modernizacji bądź rozbudowy, na co mieszkańcy zwrócili uwagę w toku konsultacji społecznych. Poniższe mapy pokazują dostępność do podstawowych obiektów sportowych (boiska do piłki nożnej, boiska wielofunkcyjne) i placów zabaw w poszczególnych dzielnicach miasta:

Rysunek 13 Średnia odległość do najbliższego obiektu sportowego

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory

Rysunek 14 Średnia odległość do najbliższego placu zabaw

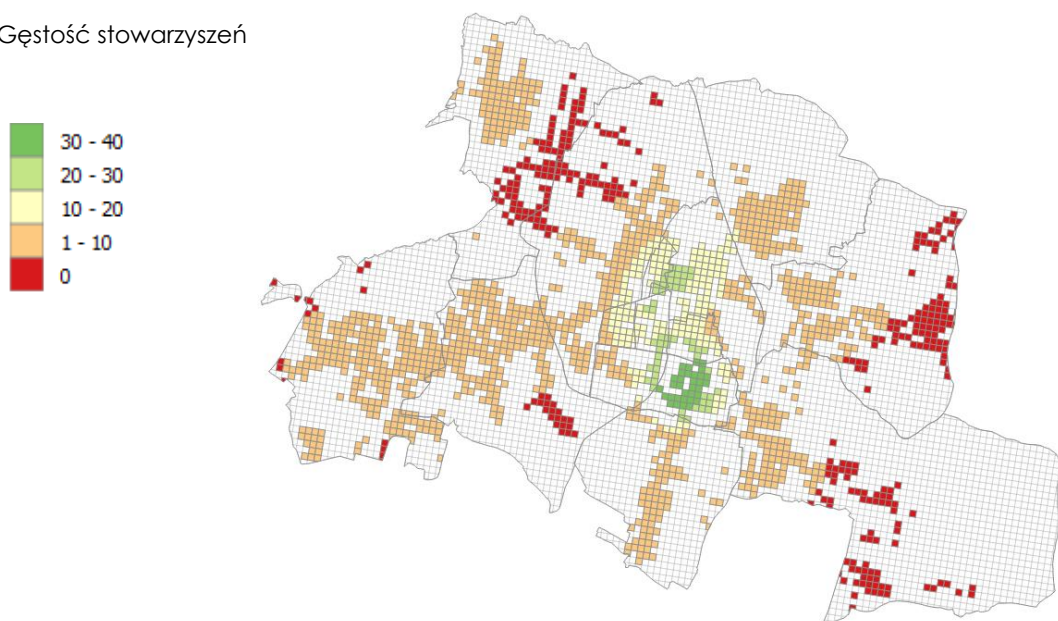
źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory

Dodatkowo przeanalizowano aktywność społeczną z uwagi na to, iż jest to czynnik istotnie wpływający na ocenę stanu i potencjałów dla rewitalizacji. Aktywność społeczna mieszkańców może się realizować w działających organizacjach pozarządowych. W Żorach działa 113 stowarzyszeń, 10 stowarzyszeń zwykłych, 9 fundacji, 1 spółdzielnia socjalna, 20 uczniowskich klubów sportowych, 59 stowarzyszeń kultury fizycznej oraz związki sportowe. Podmioty te działają m.in. w obszarze pomocy społecznej, edukacji, kultury i sportu.

W zakresie aktywności społecznej, wyrażonej liczbą zarejestrowanych stowarzyszeń, najmniejsza wartość tej cechy charakteryzuje obszar dzielnicy Rój oraz Baranowice i Rowień-Folwarki. Największa wartość tego wskaźnika cechuje natomiast osiedle Sikorskiego. Wysokie natężenie liczby stowarzyszeń w tej lokalizacji jest związane z funkcjonowaniem Żorskiego Centrum Organizacji Pozarządowych, które w swej siedzibie skupia wiele żorskich stowarzyszeń, a także jest miejscem spotkań różnego rodzaju grup formalnych i nieformalnych.

Rysunek 15 Rozkład przestrzenny aktywności społecznej – gęstość stowarzyszeń²

Gęstość stowarzyszeń

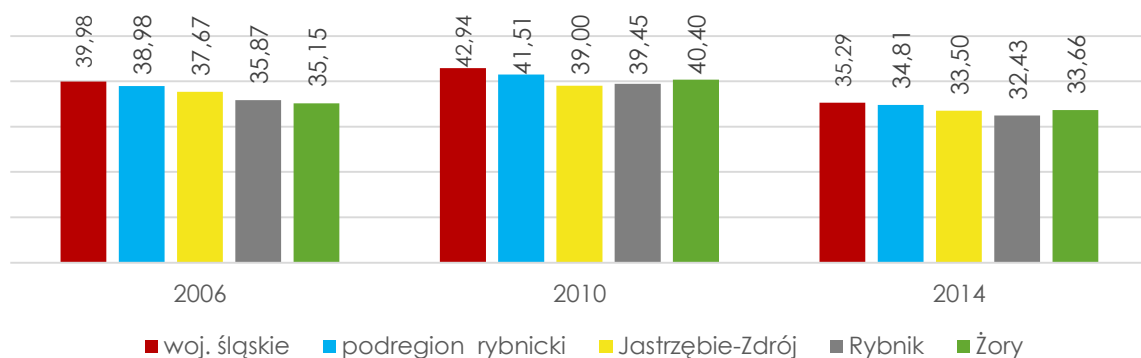

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory

Mieszkańcy Żor charakteryzują się względnie niską aktywnością społeczną wyrażoną uczestnictwem w wyborach samorządowych. W roku 2014 w 1 turze wyborów samorządowych frekwencja w mieście wyniosła 33,66% (średnio w regionie 35,29%, a w subregionie 34,81%).

² wyznaczony metodą „heatmap” - dla każdego punktu wyznaczono średnią ważoną liczbę stowarzyszeń, gdzie wagą jest odległość stowarzyszenia do danego punktu.

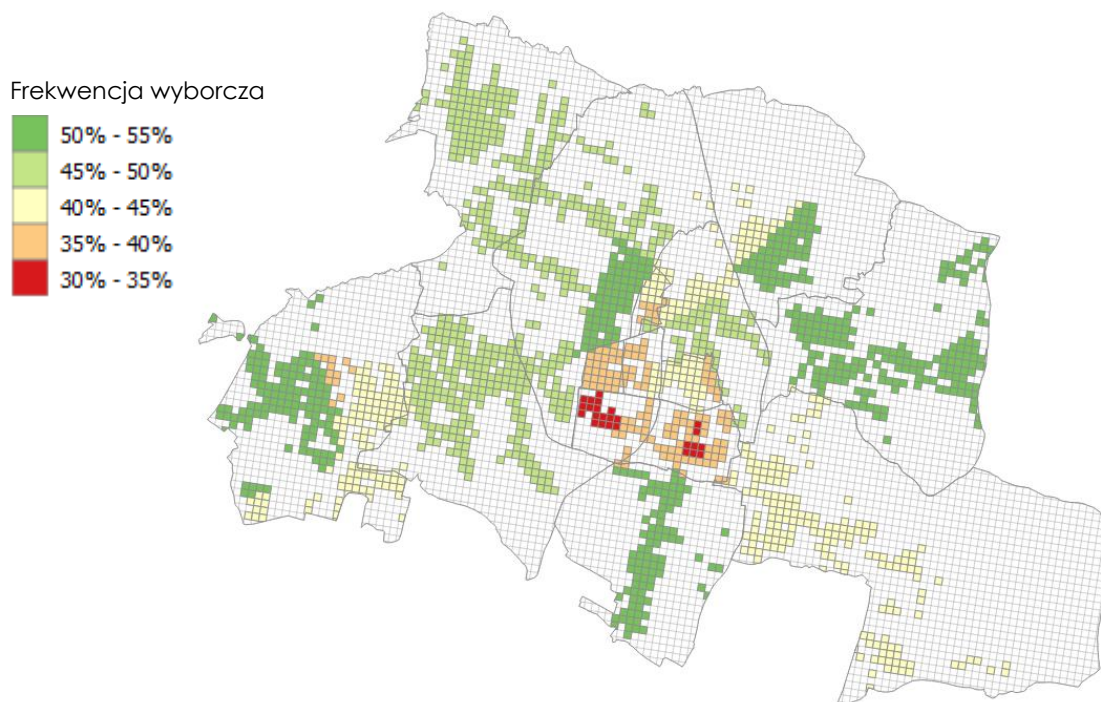
Wykres 12 Frekwencja wyborcza w 1 turze wyborów samorządowych w %

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W układzie przestrzennym najniższą aktywnością charakteryzują się okręgi wyborcze zlokalizowane w obszarach zabudowy wielorodzinnej, w tym szczególnie na osiedlu Pawlikowskiego i Sikorskiego.

Rysunek 16 Rozkład przestrzenny aktywności społecznej – frekwencja w wyborach prezydenta miasta

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory

Innym istotnym obszarem diagnozy społecznej jest również analiza poziomu bezpieczeństwa publicznego. W tym zakresie Żory są miastem mniej bezpiecznym niż pozostałe miasta Aglomeracji Rybnickiej. W 2014 roku stwierdzono tu 1879 przestępstw, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wskaźnik 30,30, podczas gdy średnio w województwie wyniósł on 28,53, zaś w subregionie 13,36. Największym problemem w zakresie przestępczości są przestępstwa przeciwko mieniu (17,51 zdarzeń/1000 mieszkańców) oraz przestępstwa o charakterze kryminalnym (17,85 zdarzeń/1000 mieszkańców).

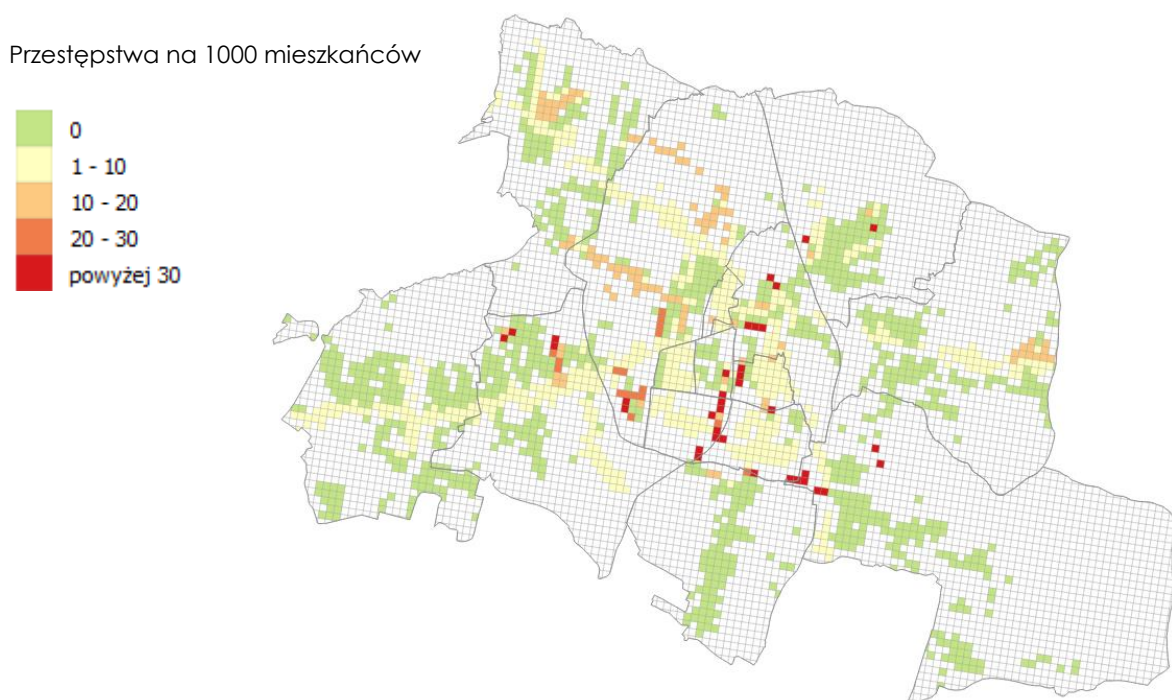
Tabela 4 Przestępstwa w 2014 r.

	liczba przestępstw						
	ogółem	ogółem na 1000 mieszk.	o charakterze kryminalnym	o charakterze gospodarczym	drogowe	przeciwko życiu i zdrowiu	przeciwko mieniu
	na 1000 mieszkańców						
woj. śląskie	131033	28,53	18,14	7,29	2,26	0,71	14,86
Subregion zachodni	13473	21,13	13,46	4,50	2,31	0,61	10,55
Jastrzębie-Zdrój	2216	24,33	15,81	5,40	2,17	0,93	12,46
Rybnik	3013	21,51	14,93	3,67	2,19	0,76	12,88
Żory	1879	30,30	17,85	9,34	2,50	0,50	17,51

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W aspekcie przestrzennym obszarem charakteryzującym się największym nasyceniem zjawiska przestępczości są osiedla zabudowy wielorodzinnej, a w szczególności osiedle Sikorskiego, Powstańców Śląskich, Pawlikowskiego.

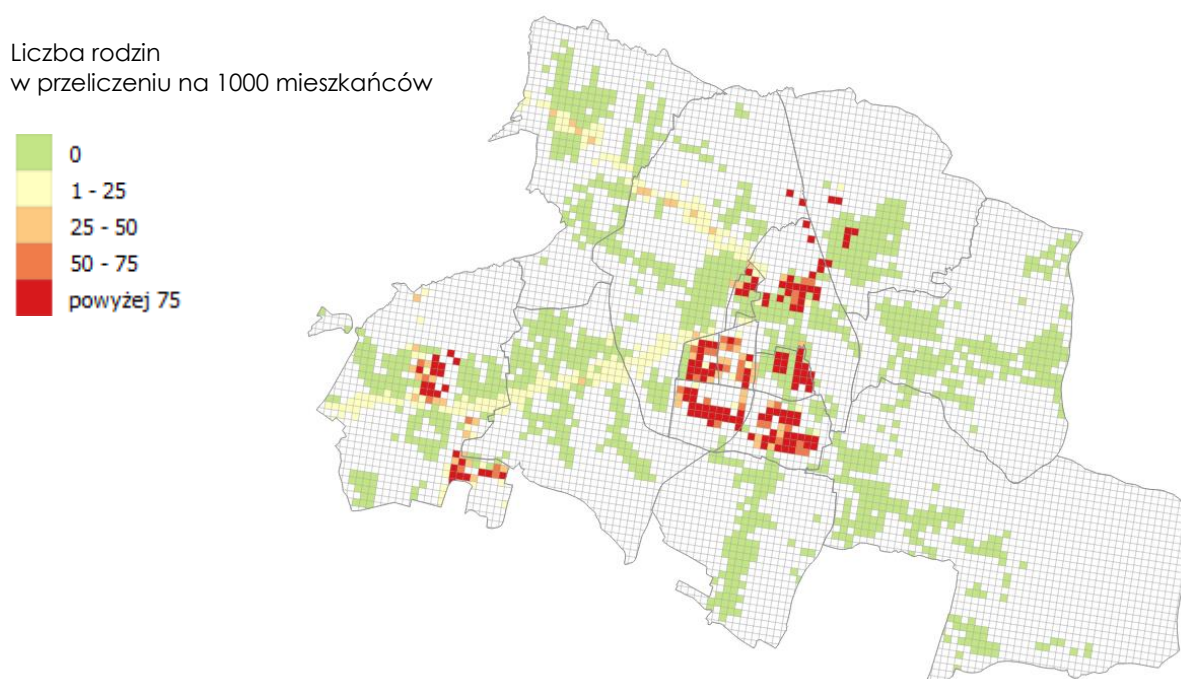
Rysunek 17 Liczba przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

źródło: opracowanie własne na podstawie danych KM Policji

Jednym z problemów związanych zarówno z zagadnieniem wsparcia z systemu pomocy społecznej, jak również bezpieczeństwa publicznego, jest zjawisko narkomanii i alkoholizmu. Analizując natężenie niniejszych problemów w przestrzeni miasta, należy wskazać charakterystyczny obszar łączący dzielnicę Śródmieście z dzielnicą Kleszczówka, gdzie wspomniane zjawiska są szczególnie zauważalne. Obszarami problemowymi są także osiedla: Sikorskiego, Pawlikowskiego i Gwarków, a także punktowy obszar w południowej części dzielnicy Roj. Niepokojącym zjawiskiem, przybierającym coraz większe rozmiary jest handel dopalaczami i ich zażywanie. Rozkład przestrzenny wspomnianych problemów przedstawia poniższa mapa:

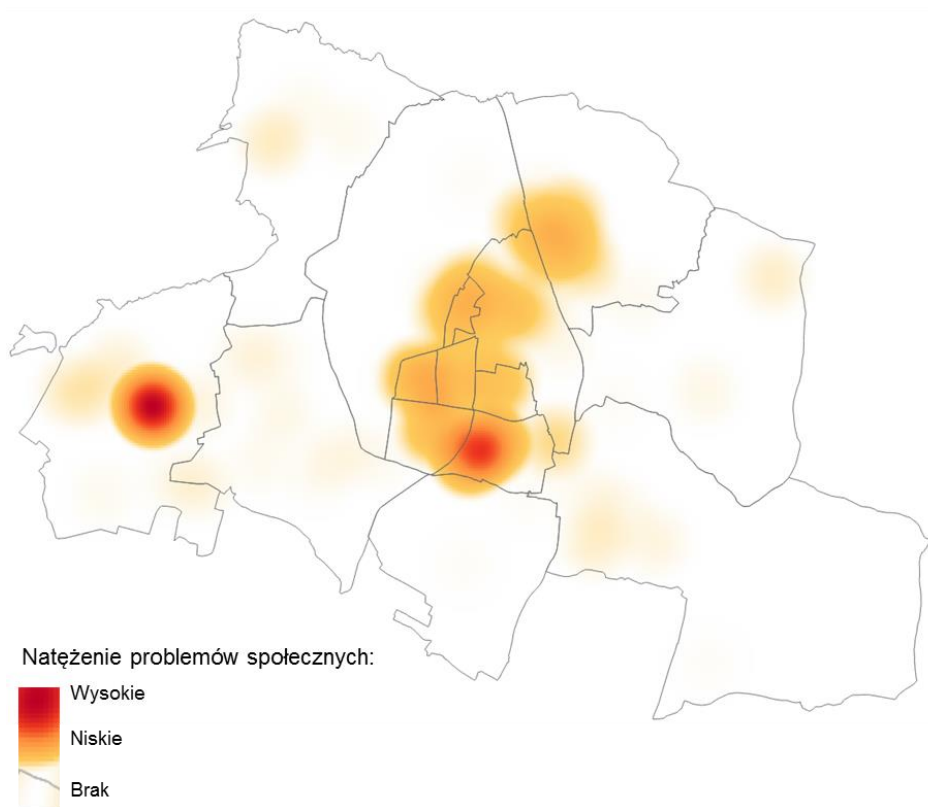
Rysunek 18 Liczba rodzin dotkniętych problemem alkoholizmu i narkomanii w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żory

Poddając całościowej analizie problemy społeczne i ich rozmieszczenie w przestrzeni miasta, należy wskazać widocznie zarysowaną oś skupienia problemów społecznych o kierunku północ-południe, obejmującą Śródmieście, część dzielnicy Kleszczówka, oraz największe osiedla mieszkaniowe – Sikorskiego, Pawlikowskiego, Księcia Władysława, Powstańców Śląskich oraz Korfantego. Ponadto, należy zwrócić specjalną uwagę na wyspowy obszar występowania problemów społecznych, jakim jest osiedle Gwarków. Kolejna mapa kompleksowo przedstawia rozkład przestrzenny zdiagnozowanych problemów społecznych:

Rysunek 19: Natężenie zdiagnozowanych problemów społecznych ogółem – heatmap

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żory

2.3 Sfera przestrzenna, techniczna i funkcjonalna

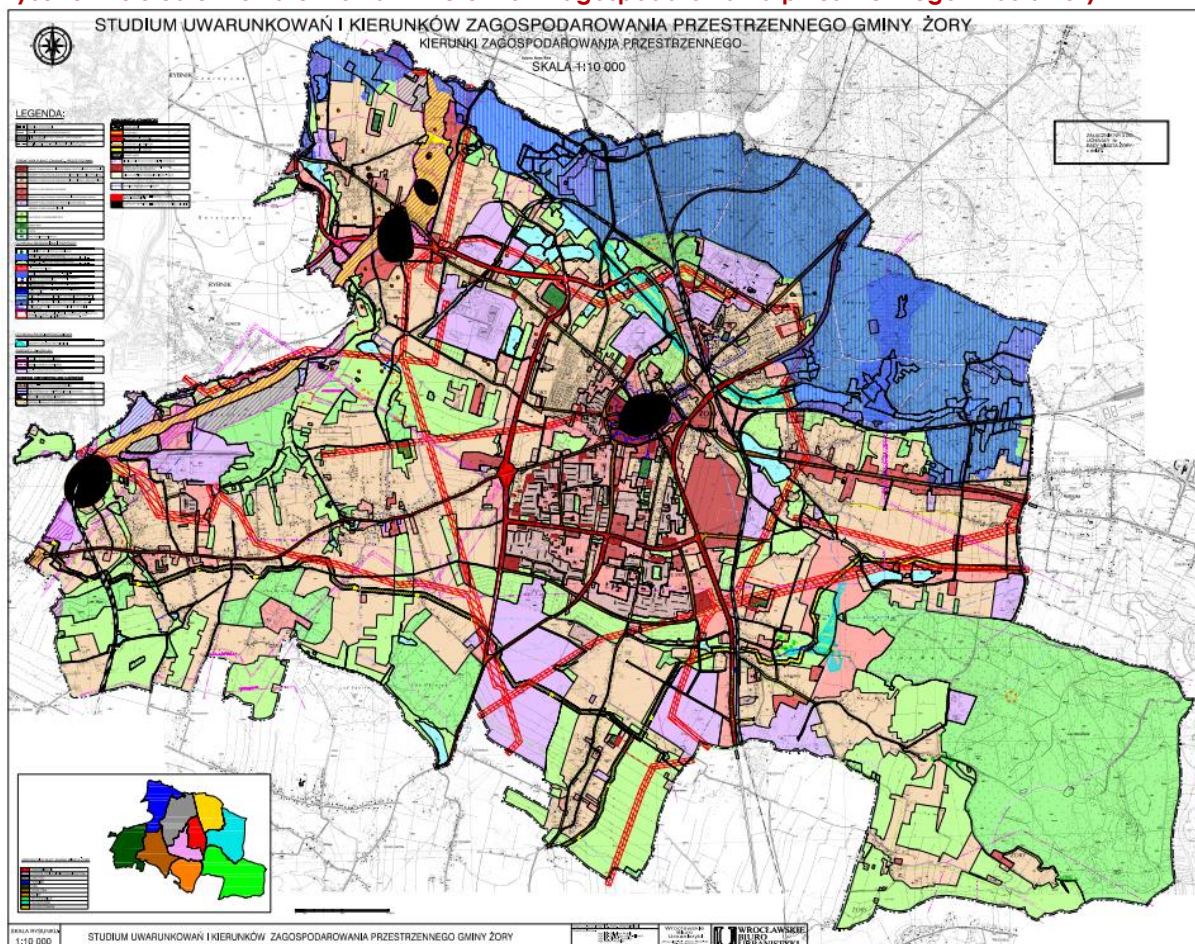
2.3.1 Planowanie przestrzenne

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przyjęte jako załącznik uchwały Rady Miasta Żory z dnia 29.04.2014 r. nr 486/XLVI/14 wskazuje w rozdziale 1.9 „obszary wymagające przekształceń, rewaloryzacji, rehabilitacji lub rekultywacji”. Wymienia się wśród nich:

- obiekty i obszary zabytkowe,
- istniejącą zabudowę sprzed 1945 r.,
- tereny poprzemysłowe, na których pierwotna działalność gospodarcza została zaniechana lub ograniczona,
- tereny sportu i rekreacji z obiektami w złym stanie technicznym.

Dokument przedstawia też katalog działań przestrzennych w tych obszarach. Rysunek studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie definiuje precyzyjnego położenia i granic tych obszarów. Jedynie dla obszaru Śródmieścia nakreślono obszar podlegający ochronie konserwatorskiej.

Rysunek 20 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Żory

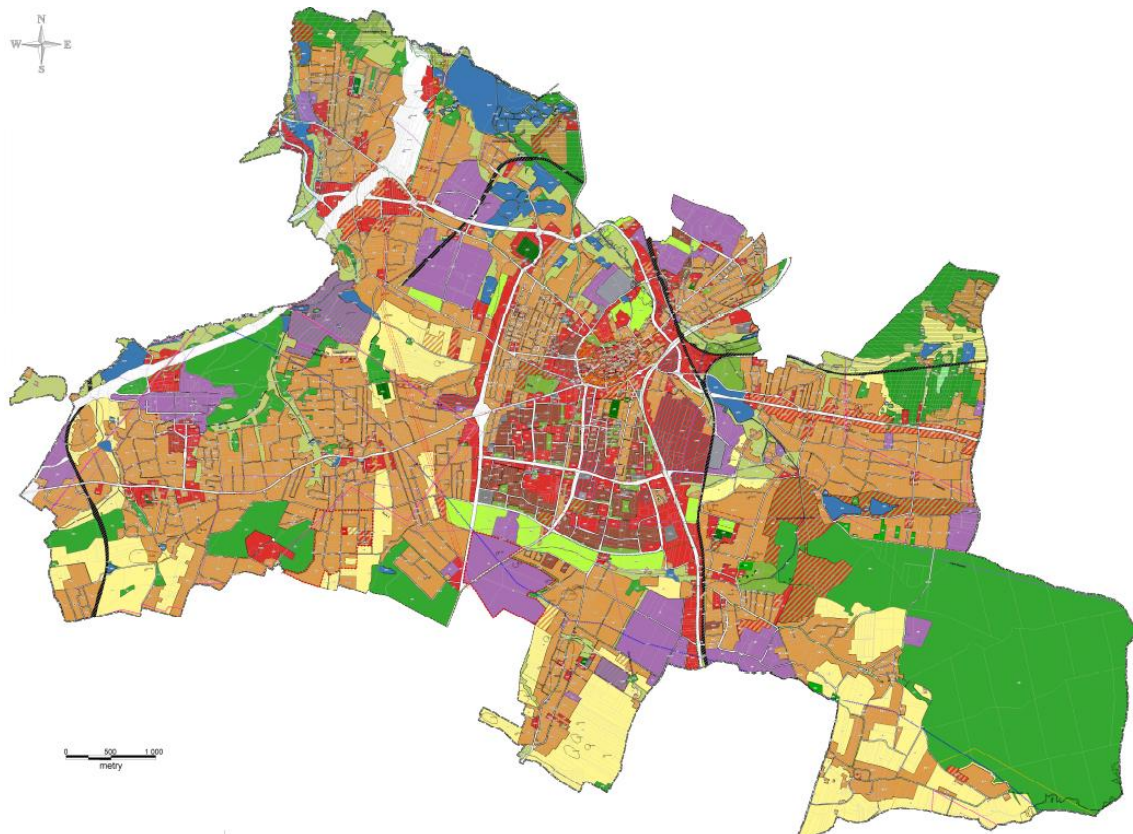
źródło: Uchwała nr 486/XLVI/14 Rady Miasta Żory z dnia 29.04.2014r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Żory.

Dotychczasowy rozwój przestrzenny miasta cechuje zwartość i koncentracja wokół układów historycznych miasta i terenów wiejskich. Wyjątek stanowią osiedla związane z rozwojem przemysłu węglowego (os. Gwarków) oraz położone w dzielnicy Kleszczówka osiedle, które stanowiło zaplecze mieszkaniowe dla pracowników fabryki domów „Fadom”.

Aktem prawa miejscowego określającym zasady zagospodarowania przestrzennego jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Żory, ustanowiony uchwałami Rady Miasta Żory nr 244/XIX/16 oraz 246/XIX/16.

Plan nie wyróżnia bezpośrednio obszarów wymagających rewitalizacji i rekultywacji. Niemniej jednak, należy zwrócić uwagę na liczbę terenów inwestycyjnych zlokalizowanych na terenach poprzemysłowych poza centrum miasta, związanych wcześniej z branżą górniczą, czy budowlaną. Cechą szczególną Planu jest także stosunkowo duży udział terenów zielonych, a także terenów przystosowanych pod zabudowę jednorodzinną.

Rysunek 21 Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla miasta Żory z wyłączeniem fragmentów północno-wschodniej części miasta.

źródło: Uchwała nr 244/XIX/16 Rady Miasta Żory z dnia 2 czerwca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Żory

Rysunek 22 Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla północno - wschodniej części miasta Żory.

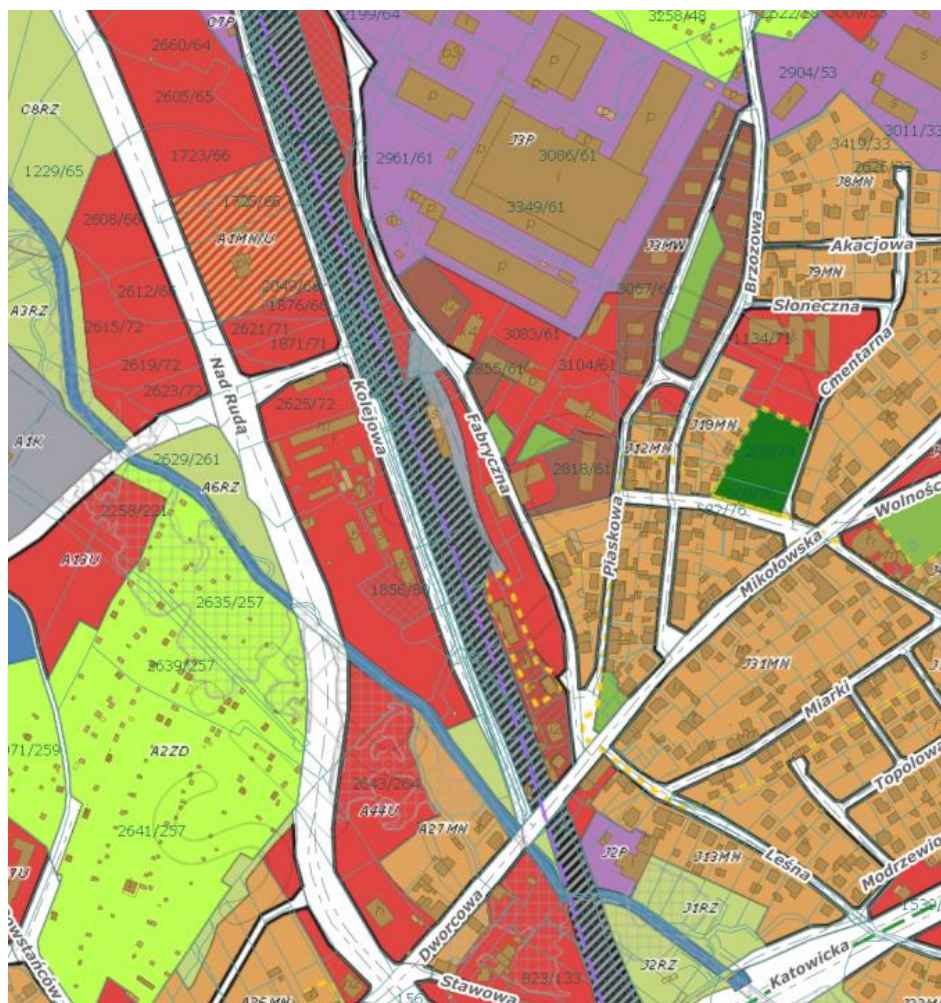

źródło: Uchwała nr 246/XIX/16 Rady Miasta Żory z dnia 2 czerwca 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla północno-wschodniej części miasta Żory

W obu dokumentach widoczne jest znaczne otwarcie terenów inwestycyjnych w kierunku zachodnim (oraz w nieco mniejszym stopniu – w kierunku wschodnim i południowym), zwłaszcza dla zabudowy mieszkaniowej. Rozkład przestrzenny nowych lokalizacji wiąże nową zabudowę z układem drogowym i komunikacją autobusową. W niedalekiej perspektywie część obszarów planowanej zabudowy znajdzie się poza zasięgiem dogodnego dojścia do przystanków komunikacji publicznej (w układzie istniejącym).

Analizując szczegółowe zapisy planu miejscowego dla konkretnych projektów można stwierdzić, iż większość projektów zdefiniowanych w procesie konsultacji społecznych Lokalnego Programu Rewitalizacji ma charakter projektów społecznych. Planowanym obszarem rewitalizacji silnie związanym ze zdefiniowanymi funkcjami jest strefa Dworca PKP i ulicy Kolejowej. Dla terenów bezpośrednio przyległych do dworca zdefiniowano funkcję usługową.

Rysunek 23: Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego – fragment uwzględniający okolice Dworca PKP

źródło: System Informacji o Terenie Miasta Żory – www.geoportal.zory.pl

2.3.2. Infrastruktura transportowa

Miasto Żory stanowi ważny węzeł komunikacyjny i transportowy województwa śląskiego i obszaru Polski południowej. Żory położone są w obszarze VI-go transeuropejskiego korytarza transportowego będącego elementem sieci TEN-T, tzn. bezpośrednio przy autostradzie A1 oraz w nieznaczącej odległości od autostrady A4.

Infrastrukturę drogową Żor tworzy uporządkowany układ komunikacyjny obejmujący wcześniej wspomnianą Autostradę A1 (Gdańsk - Toruń - Łódź - Częstochowa - Gorzyczki) oraz drogi:

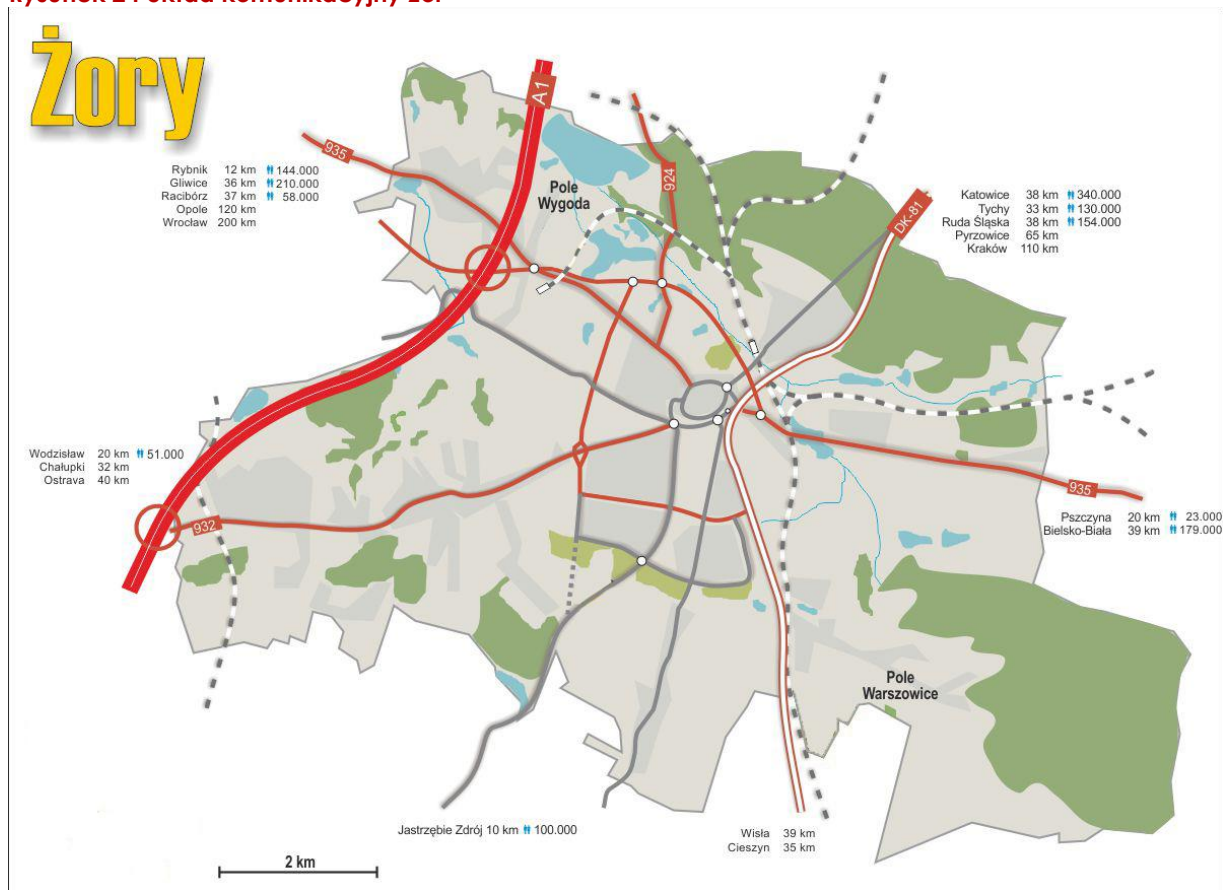
- krajowa nr 81 (Katowice - Mikołów - Żory - Skoczów),
- wojewódzka nr 935 (Racibórz - Rybnik - Żory - Pszczyna),
- wojewódzka nr 932 (Wodzisław Śląski - Świerklany - Żory),
- wojewódzka nr 924 (Kuźnia Nieborowska - Stanowice - Żory).

Infrastruktura transportowa obejmuje również istniejącą linię kolejową nr 148. Głównymi kierunkami transportu kolejowego z Żor są miasta w regionie, tj. Rybnik, Pszczyna i Bielsko-Biała. Miasto jest również skomunikowane kolejowo z Opolem, Kędzierzynom-Koźlem oraz Wrocławiem. Należy zwrócić uwagę, iż pasażerska komunikacja kolejowa od lat znajduje się w stanie regresu (zlikwidowana linia kolejowa łącząca miasto z Katowicami i Jastrzębiem-Zdrojem), mimo iż mogłaby ona pełnić istotną rolę w subregionie i w powiązaniu z obszarem metropolitalnym Katowic.

W odległości ok 65 km od miasta w bezpośrednim połączeniu autostradą A1 znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice w Pyrzowicach, a także lotnisko zlokalizowane w czeskiej Ostrawie (70 km). W odległości ok. 5 km znajduje się planowane do rozbudowy lotnisko w Rybniku-Gotartowicach.

Na terenie miasta działa 17 linii komunikacji miejskiej autobusowej obsługiwanej przez Międzygminny Związek Komunikacyjny - Linie 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 101, 102, 105, 307, 308A, 308B, 308C, 312, Zarząd Transportu Zbiorowego w Rybniku - Linia 52 i Miejski Zarząd Komunikacji w Tychach - Linia 69. Bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na popularyzację transportu publicznego w Żorach jest fakt, iż linie kursujące wewnątrz miasta są bezpłatne dla wszystkich użytkowników. W rezultacie, ekonomiczna bariera dostępności do komunikacji publicznej została całkowicie zlikwidowana. Komunikację autobusową uzupełniają połączenia realizowane przez prywatnych przewoźników, które łączą miasto z m.in. Katowicami, Gliwicami, Rybnikiem, Cieszynem i Jastrzębiem-Zdrojem.

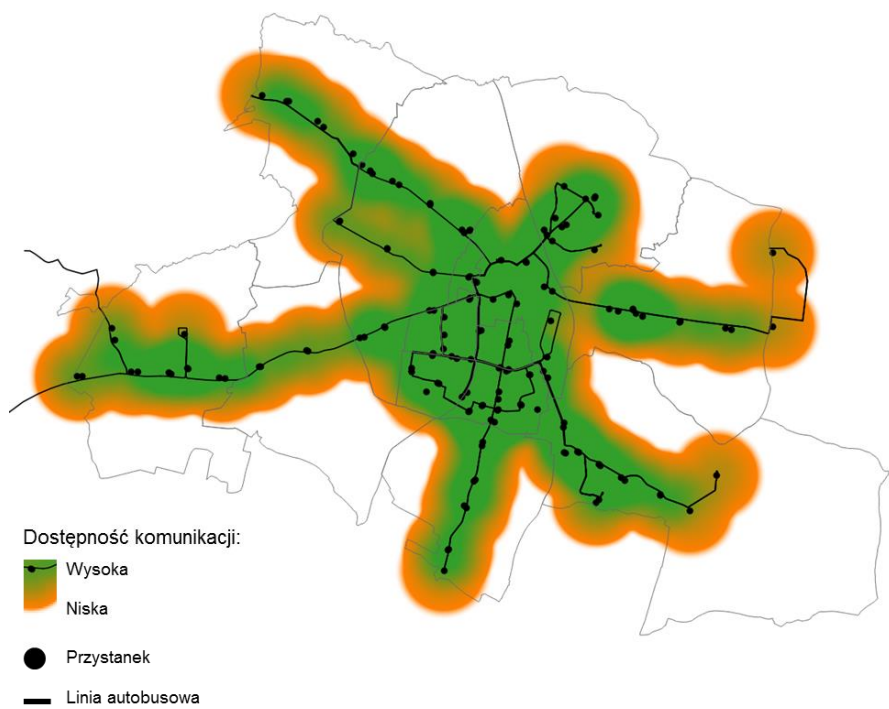
Rysunek 24 Układ komunikacyjny Żor

źródło: © autor: Piotr Sikora – mapa z zasobów UM w Żorach

Ponadto, przeprowadzona została analiza została uzupełniona o analizę dostępności komunikacji publicznej, wykazanej jako izochrony dojazdu do przystanków.

Rysunek 25 Analiza dostępności bezpłatnej komunikacji autobusowej

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory

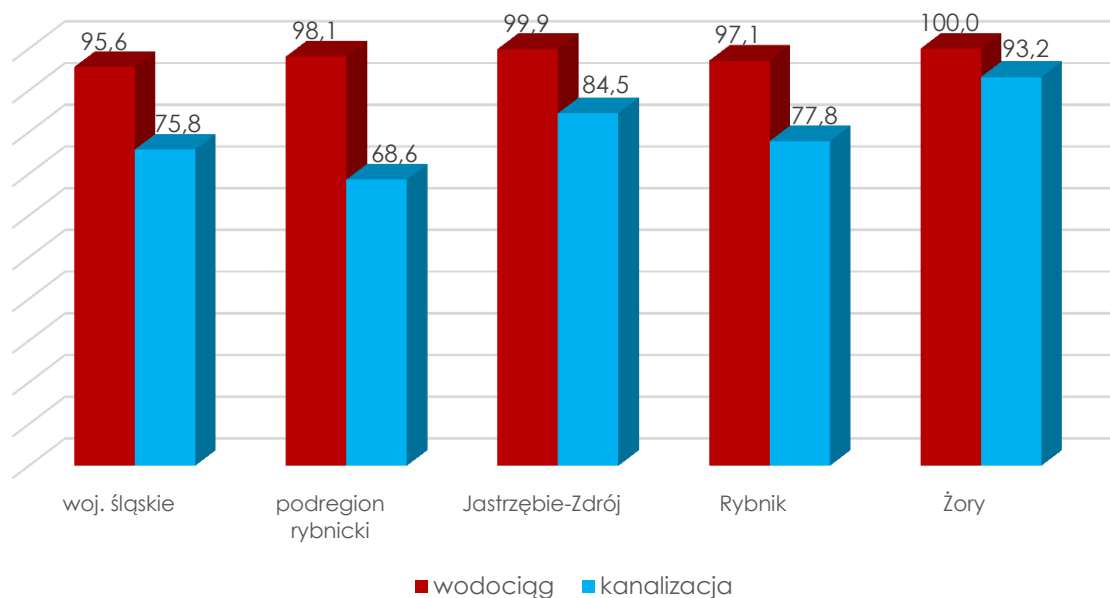
2.3.3. Infrastruktura komunalna

Główny dystrybutorem wody w Żorach jest Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Żory Spółka z o.o. Przedsiębiorstwo odpowiada za zaopatrzenie mieszkańców gminy Żory w wodę pitną i jej jakość, a także za odbiór i oczyszczenie ścieków.

Łączna długość sieci wodociągowej w Żorach, z której korzystało 100% mieszkańców, w 2014 roku wyniosła 230,8 km. Mieszkańcom miasta w 2014 roku dostarczono łącznie 1798,0 dam³ wody, a średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych wyniosło 29 m³ i było na zbliżonym poziomie jak średnio w regionie i miastach aglomeracji.

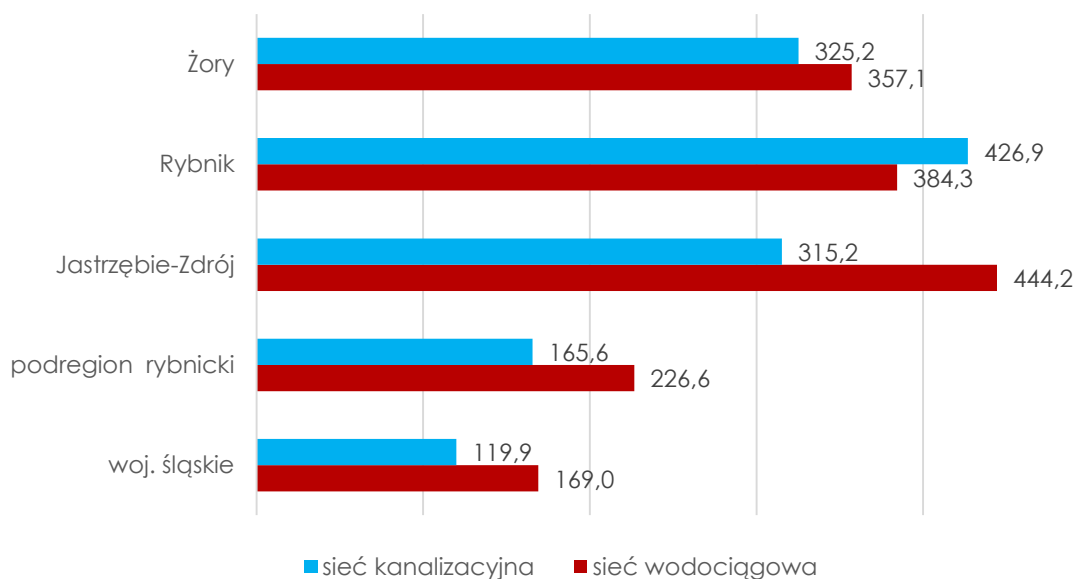
Łączna długość sieci kanalizacyjnej w Żorach w 2014 roku wyniosła 210 km (w 2008 – 80,7 km). Poprawa dostępności do sieci miała związek z realizacją dużego projektu związanego z porządkowaniem gospodarki wodno-ściekowej w mieście. Należy zwrócić uwagę, iż począwszy od 2014 roku następuje stały wzrost liczby podłączeń do sieci kanalizacyjnej. W 2014 roku odprowadzono 1840 dam³ przy 57859 korzystających z sieci natomiast w 2008 – 1796,0 dam³ przy 51271 użytkownikach.

Wykres 13 Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w 2014 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

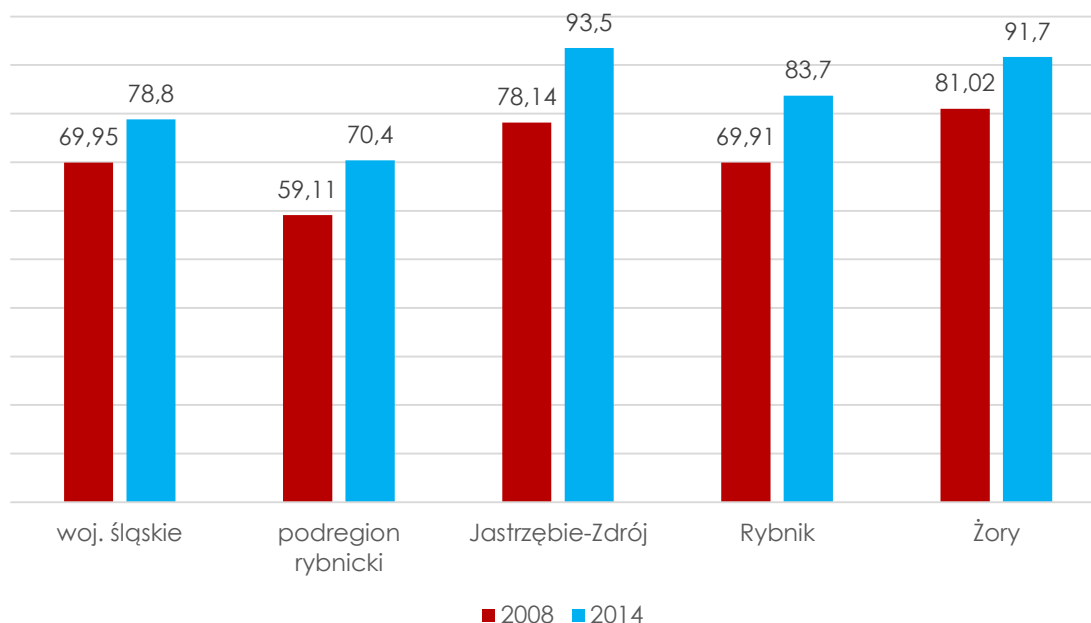
Wykres 14 Sieć rozdzielcza wodna i kanalizacyjna w km na 100 km² w 2014 r

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W Żorach działa 1 oczyszczalnia komunalna z podwyższonym usuwaniem biogenów, z której korzystało 91,7% mieszkańców, co jest wskaźnikiem zdecydowanie wyższym niż średnia w regionie.

Wykres 15 Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Gospodarka odpadami w mieście prowadzona była zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Odbiór odpadów komunalnych realizowany był przez wykonawców wyłonionych w drodze postępowania przetargowego. Łączna ilość odpadów wytworzonych na 1 km² w 2014 wyniosła 223,1 t, co było wielkością ponad 2,5 krotnie wyższą niż w roku 2008. Łączna masa odpadów komunalnych

w 2014 roku wyniosła 19568,6 Mg, z tego całość została poddana innym niż składowanie procesom przetwarzania. Łączna masa selektywnie odebranych odpadów ulegających biodegradacji wyniosła 501,9 Mg. Zmiany obserwowane w mieście wpisują się w ogólną tendencję gospodarowania odpadami w kraju.

Osiągnięty poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła odebranych z obszaru gminy wyniósł 18,70%. Natomiast poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku, innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych odebranych z obszaru gminy odpadów komunalnych wyniósł 54,97%.

Tabela 5 Ilość odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie Gminy Miejskiej Żory w 2014r., w oparciu o wskaźniki z KPGO 2014.

Rodzaj odpadów	Wsk. wytw. [kg/M]	Wytw. ilość odpadów [Mg]
Papier i tektura	82,8	4 953,4
Szkło	41,7	2 494,7
Metale	10,8	646,1
Tworzywa sztuczne	65,2	3 900,5
Odpady wielomateriałowe	10,6	634,1
Odpady kuchenne i ogrodowe	116,6	6 975,5
Odpady mineralne	13,0	777,7
Fracja < 10 mm	16,6	993,1
Tekstylia	9,6	574,3
Drewno	1,5	89,7
Odpady niebezpieczne	3,3	197,4
Inne kategorie	15,3	915,3
Odpady wielkogabarytowe	10,7	640,1
Odpady z terenów zielonych	22,3	1 334,1
Razem	418	25 126,10

źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie miasta Żory za 2014 r.

2.3.4. Mieszkalnictwo

Na terenie Żor, pod względem liczby mieszkań i ich powierzchni użytkowej, przeważa zdecydowanie zabudowa wielorodzinna. Łączna liczba mieszkań w mieście w 2014 roku wyniosła 19617 i było to o 3,5% więcej niż w 2008 roku. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 73,1 m², co w przeliczeniu na 1 osobę daje 23,1 m².

Porównując liczbę mieszkań w budynkach typu jednorodzinnego i wielorodzinnego zabudowa indywidualna stanowi około 29,3% wszystkich mieszkań w mieście. Z kolei powierzchnia mieszkań w budynkach wielorodzinnych stanowi około 54% udziału łącznej powierzchni wszystkich mieszkań znajdujących się w Żorach.

W roku 2014 oddano do użytku 112 budynków mieszkalnych z 141 mieszkaniami, których łączna powierzchnia wyniosła 15739 m². W okresie od 2008 roku liczba zarówno nowych budynków, jak i mieszkań oddanych do użytku utrzymuje się na względnie stałym poziomie. Przeciętna powierzchnia użytkowa nowego mieszkania wyniosła 111,5 m² i była niższa niż w regionie (120,9 m²).

Tabela 6 Przeciętna powierzchnia mieszkań w 2014 r.

	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	mieszkania na 1000 mieszkańców
	m ²	m ²	-
woj. śląskie	70,2	26,5	377,5
subregion zachodni	80,0	25,9	324,3
Jastrzębie-Zdrój	68,3	23,8	349,0
Rybnik	75,2	25,3	336,7
Żory	73,1	23,1	316,1

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Mieszkania w mieście są przeciętnie lepiej wyposażone niż w regionie. W szczególności dotyczy to wyposażenia w łazienkę oraz centralne ogrzewanie, w które w Żorach jest odpowiednio wyposażone 98,9% oraz 97,5% mieszkań.

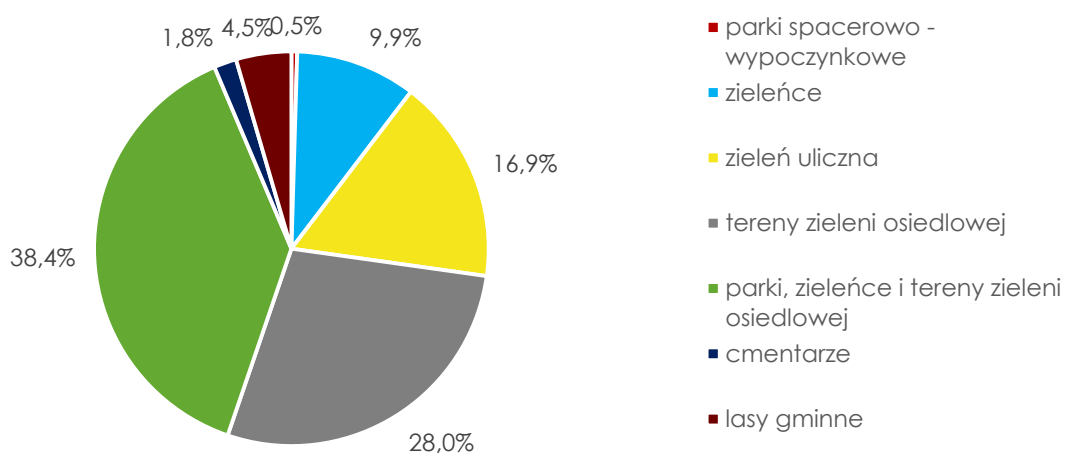
Tabela 7 Udział mieszkań wyposażonych w instalacje w % ogółu mieszkań w 2013 r.

	wodociąg	łazienka	centralne ogrzewanie
woj. śląskie (miasta)	99,3	94,6	81,2
subregion zachodni	99,4	97,6	90,8
Jastrzębie-Zdrój	99,1	98,6	98,4
Rybnik	99,5	97,6	85,5
Żory	99,8	98,9	97,5

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na warunki mieszkaniowe wpływa także fakt, że miasto charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem zieleni wynoszącym 3% udziału tego typu terenów w powierzchni ogółem, przy średniej w województwie i subregionie wynoszącej 0,8%. Ich łączna powierzchnia wyniosła 529,7 ha.

Wykres 16 Struktura terenów zielonych w Żorach w 2014 r.

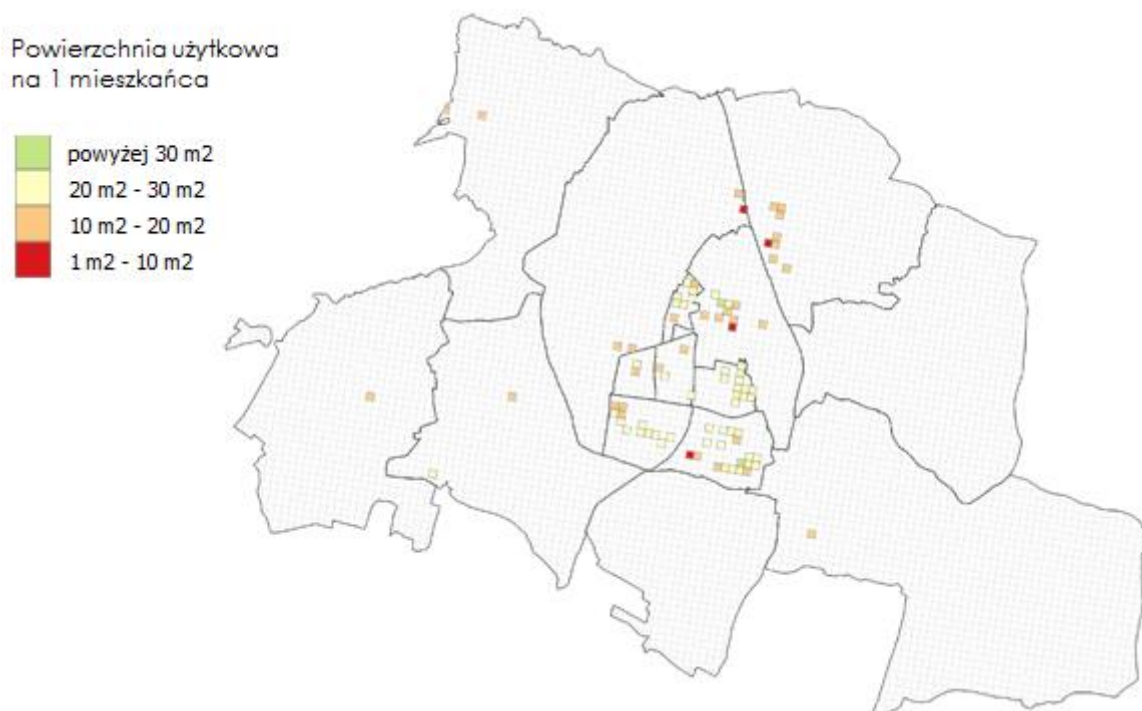

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na zasoby mieszkaniowe Miasta składają się zasoby komunalne, spółdzielcze i prywatne. W strukturze urbanistycznej czytelne są zespoły zabudowy wielkopłytywowej (wraz z otaczającą je infrastrukturą społeczną), które kontrastują z krajobrazem Starego Miasta o genezie średniowiecznej. Jest to pochodna intensywnego rozwoju miasta w latach 70. i 80. XX wieku, kiedy powstały największe żorskie osiedla mieszkaniowe.

Wielkopłytywa struktura zabudowy prowadzi do koncentracji problemów mieszkaniowych o charakterze techniczno-funkcjonalnym. Dobrze ilustruje to m.in. znaczna liczba mieszkań o powierzchni mniejszej niż 20 m² na mieszkańca, co wyraźnie odbiega od standardu powierzchniowego, a także występowanie mieszkań o wskaźniku poniżej 10m²/osobę. W tym zakresie szczególną uwagę należy zwrócić na mieszkania zlokalizowane w dzielnicy Śródmieście oraz Kleszczówka.

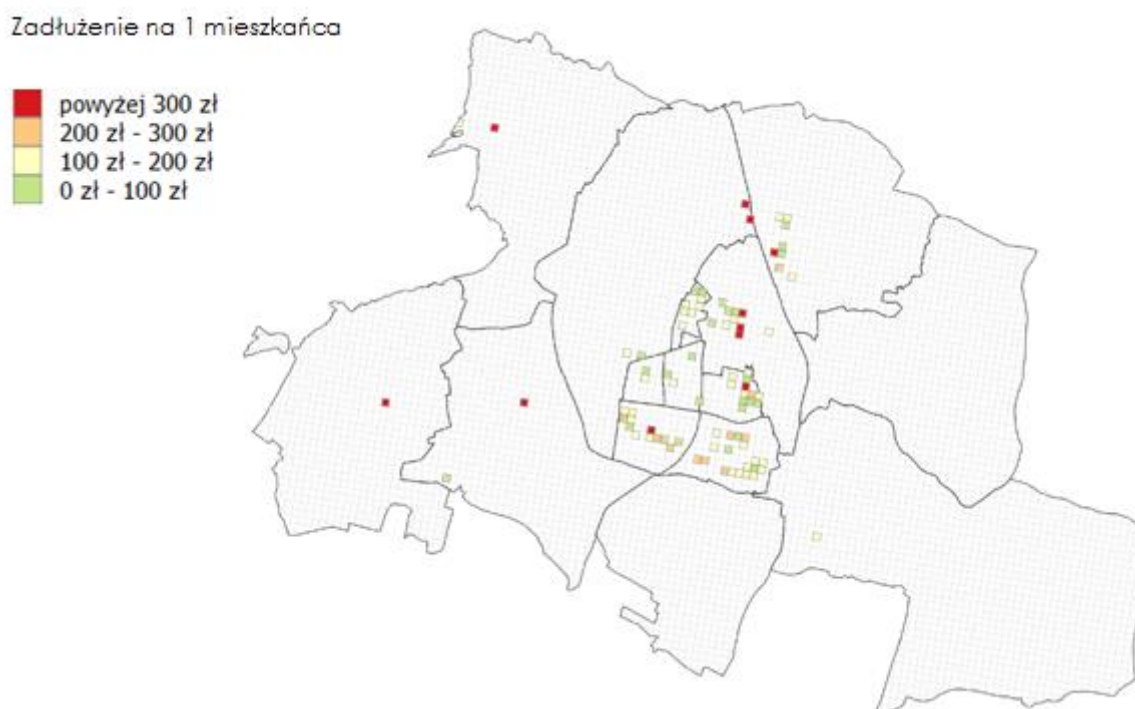
Rysunek 26 Mieszkania komunalne i spółdzielcze – warunki mieszkaniowe (liczba m² na lokatora)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory, Zarządu Budynków Miejskich i SM Żory

Sytuację kryzysową odzwierciedla także stan zadłużenia mieszkań. W tym aspekcie problem jest zauważalny punktowo, jednakże najtrudniejsza sytuacja występuje w budynkach zlokalizowanych w Śródmieściu.

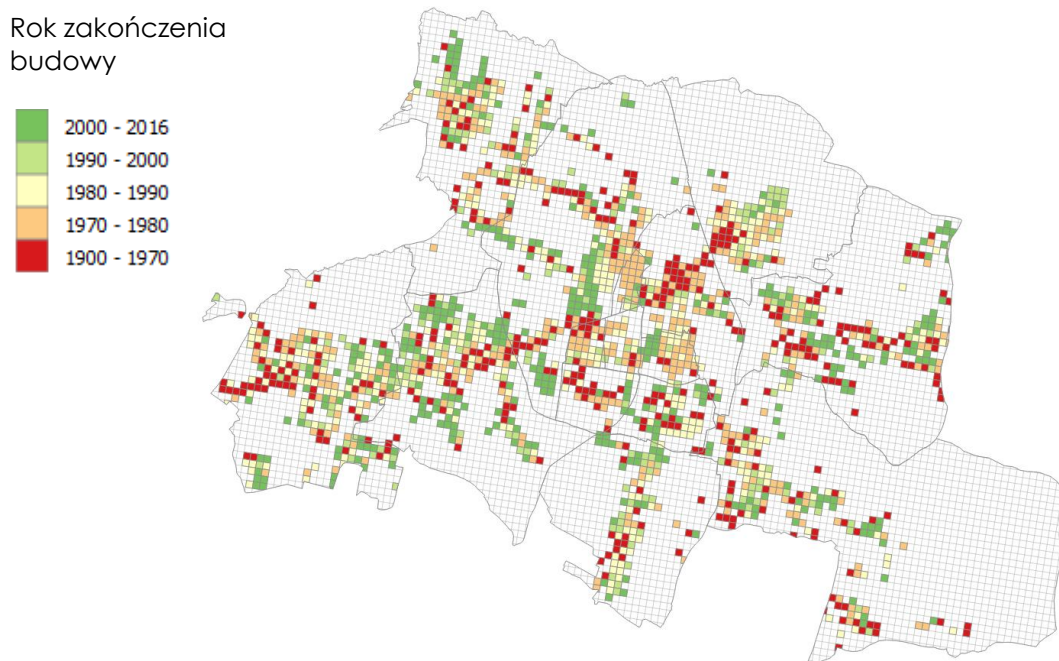
Rysunek 27 Mieszkania komunalne i spółdzielcze – koncentracja zadłużenia

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory, Zarządu Budynków Miejskich i SM Żory

W strukturze wieku wyraźnie widoczne jest zróżnicowanie wieku zasobów komunalnych (starsze budynki) i spółdzielczych – powstałych głównie w latach 70-tych i 80-tych. Biorąc pod uwagę zarówno wiek, jak i stan techniczny budynków, najtrudniejsza sytuacja występuje w budynkach zlokalizowanych w dzielnicy Kleszczówka, zwłaszcza w jej zachodniej części.

Rysunek 28 Ryzyko złego stanu technicznego budynku (rok zakończenia budowy)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Żory, Zarządu Budynków Miejskich i SM Żory

Na podstawie diagnozy stanu aktualnego zasobów mieszkaniowych w Żorach można stwierdzić, że nadal istotny udział w strukturze stanowią budynki charakteryzujące się często złym stanem technicznym oraz niskim stopniem termomodernizacji, a częściowo brakiem instalacji centralnego ogrzewania (ogrzewanie piecowe), co dotyczy w szczególności dzielnicy Śródmieście

Gospodarowanie zasobem komunalnym określa Wieloletni Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miejskiej Żory na lata 2014-2018. Program zakłada że w okresie jego realizacji wielkość zasobu mieszkaniowego będzie ulegać zmianie tj. następowało będzie zmniejszanie zasobu w związku ze sprzedażą lokali mieszkalnych, budynków, zmianą sposobu użytkowania; jednocześnie gmina będzie pozyskiwała nowe lokale poprzez kupno, adaptację, nadbudowy czy rozbudowy. Program wskazuje m.in. na potrzebę podjęcia działań w zakresie likwidacji lokali socjalnych w centrum miasta – strefie objętej ochroną konserwatorską, tworzenie zasobu tymczasowych pomieszczeń w oparciu o wykorzystanie zasobów o niskim standardzie, a także adaptację pomieszczeń niezagospodarowanych na lokale mieszkalne, położonych poza ścisłym centrum.

2.4. Sfera środowiskowa

Miasto Żory, mimo wysokiego stopnia zurbanizowania, charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem w wymiarze środowiskowym. Na terenie Żor występuje roślinność o charakterze naturalnym i półnaturalnym. Układy leśne zajmują prawie 25% powierzchni miasta (1 556,14 ha) i występują głównie na jego obrzeżach. Większość lasów jest znacznie odkształcona i tylko w części północno-wschodniej miasta występują niewielkie partie zbiorowisk leśnych o charakterze zbliżonym do naturalnego. Powierzchnia obszarów lasów publicznych należących do Skarbu Państwa wynosi na terenie miasta 1 333,64 ha. Pozostałe lasy stanowią własność prywatną. W granicach lasów znajdują się również powierzchnie nieleśne, tj. łąki, polany, stawy, które tworzą z nimi integralną całość³.

Na terenie miasta Żory występują obszary podlegające ochronie na podstawie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. Obszarami tego typu są: Park Krajobrazowy Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich, użytek ekologiczny „Kencierz” oraz 44 pomniki przyrody.

Istotnym elementem szaty roślinnej miasta jest zieleń urządzona oraz sztuczne zadrzewienia, tj.: parki, skwery, tereny ośrodków sportowo-rekreacyjnych, ogródki działkowe (położone głównie w sąsiedztwie osiedli zabudowy wielorodzinnej), zieleń przydomowa, zieleń osiedlowa, zieleń uliczna i cmentarna. Największy odsetek zieleni urządzonej stanowi zieleń osiedlowa (36 %), natomiast najmniejszy obszar zajmuje zieleń parkowa i uliczna (po 2 %). Powierzchnia terenów zieleni urządzonej wynosi:

- 42,5 ha - ośrodków sportowo-rekreacyjnych,
- 74,8 ha - terenów ogródków działkowych,
- 7,3 ha zieleni parkowej.

Pod względem hydrograficznym większa część Żor należy do dorzecza Odry (75%) i jest odwadniana poprzez rzekę Rudę, będącą głównym ciekim wodnym miasta. Południową część miasta odwadnia potok Osiński, który zasila, poza granicami miasta, lewobrzeżny dopływ Wisły – rzekę Pszczyнкę. W punkcie pomiarowym na rzece Ruda odnotowano ponadnormatywne stężenia fenoli lotnych, które przekroczyły wartości graniczne dobrego i wyższego niż dobry stanu ekologicznego.

³ Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla miasta Żory na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022, <http://www.bip.zory.pl/>

Niezwykle istotnym czynnikiem, wpływającym na warunki zamieszkania w mieście jest stan powietrza. Problem zanieczyszczeń powietrza na terenie Żor jest związany głównie z: wytwarzaniem ciepła na potrzeby realizacji celów bytowych mieszkańców (tzw. „niska emisja” - spalanie paliw do celów grzewczych), wytwarzaniem ciepła grzewczego i technologicznego w działalności gospodarczej oraz emisją ze źródeł liniowych (komunikacja samochodowa).

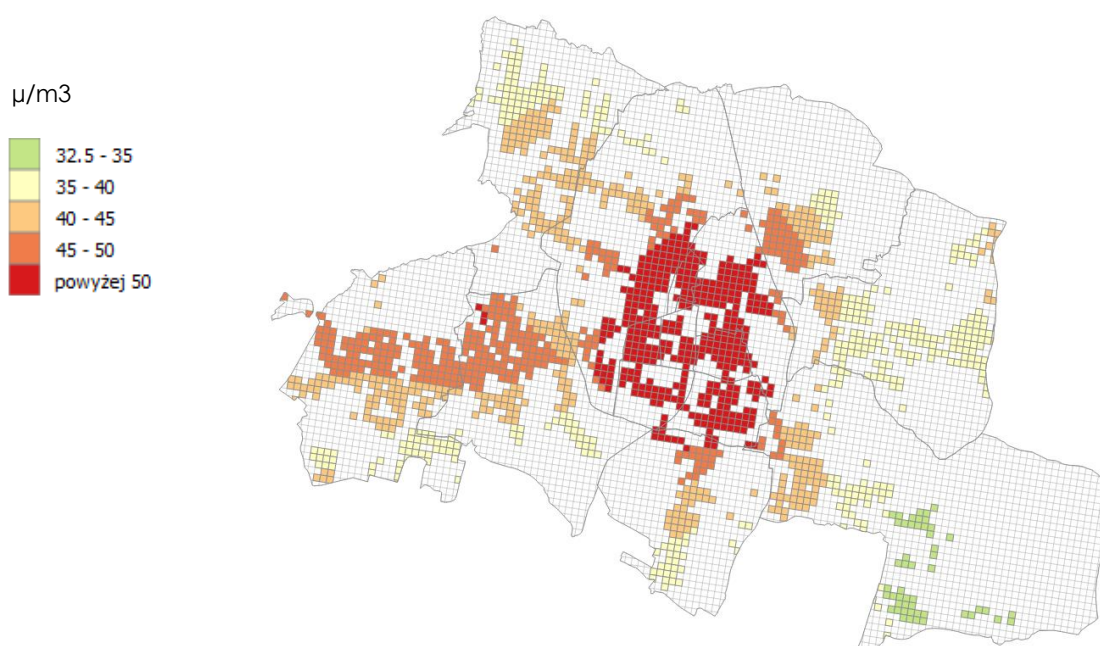
Zgodnie z art. 87 ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku ocena jakości powietrza jest dokonywana jest w strefach, w tym w aglomeracjach⁴. Żory stanowią część aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej (kod strefy PL2402). Aglomeracja ta w klasyfikacji stref ze względu na ochronę zdrowia uzyskała klasę C, oznaczającą występowanie stężenia zanieczyszczenia na jej terenie przekraczające poziom dopuszczalny lub docelowy w zakresie: pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5, benzo(a)pirenu i ozonu.

Wartości średnie stężeń pyłu PM10 w 2015 roku wyniosły w Żorach 41 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (przy dopuszczalnej wartości 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$). W porównaniu do 2014 roku stężenia średnie roczne w Żorach pozostały na tym samym poziomie. Liczba przekroczeń dopuszczalnego poziomu stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10 była wyższa ok. 2,4 razy niż dopuszczalna i wynosiła w Żorach 85 dni. W porównaniu do 2014 roku, częstości przekroczeń w 2015 roku w Żorach zmniejszyły się o 4 przekroczenia. Średnie roczne pyłu PM2,5 w Żorach wyniosło w 2015 r. 28 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Analizując rozkład przestrzenny poziomu zanieczyszczenia powietrza należy zauważyć, iż najwyższe wartości odnotowuje się w Śródmieściu i obszarach położonych w jego sąsiedztwie. Stosunkowo wysoki poziom zanieczyszczeń notowany jest także w zachodnich dzielnicach miasta, tj. dzielnicy Rogoźna oraz Rój.

⁴ Informacje oparto na „Czternastej rocznej ocenie jakości powietrza w województwie śląskim obejmująca 2015r.”, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, <http://www.katowice.pios.gov.pl/>

Rysunek 29 Średnie roczne stężenie zanieczyszczenia powietrza pyłem PM10

źródło: opracowanie własne na podstawie danych ORSIP

2.5. Sfera gospodarcza

Prezentacja sfery gospodarczej Żor obejmuje przede wszystkim strukturę i dynamikę rozwoju podmiotów gospodarczych, w tym podmiotów nowotworzonych oraz analizy w obszarze rynku pracy - w zakresie pracujących i bezrobotnych, w tym absolwentów. Zaprezentowane zostały również informacje dotyczące poziomu wynagrodzeń i wartości sprzedanej produkcji przemysłowej.

Miasto prezentowane jest na tle całego województwa śląskiego, a także subregionu zachodniego. Zakres czasowy obejmuje lata 2009-2014, przy czym ze względu na ograniczenia w dostępności do danych nie wszystkie analizy odnoszą się do całego wskazanego okresu. W niektórych przypadkach wskazane zostały jedynie najbardziej aktualne informacje za rok 2014 lub 2013.

Poniższa tabela przedstawia strukturę podmiotów wpisanych do rejestru REGON w okresie 2009-2013, zarówno w odniesieniu do ogółu ludności, jak również w stosunku do mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Tabela 8. Podmioty wpisane do rejestru REGON w latach 2009-2013.

podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności					
	2009	2010	2011	2012	2013
ŚLĄSKIE	93	97	96	98	100
subregion zachodni	72	76	75	77	78
Rybnik	89	95	93	95	97
Jastrzębie-Zdrój	62	64	64	65	65
Żory	81	84	84	86	86

	podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym				
ŚLĄSKIE	142	150	148	153	157
subregion zachodni	110	116	116	119	122
Rybnik	134	143	142	146	150
Jastrzębie-Zdrój	96	100	101	104	106
Żory	115	122	124	128	132

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Generalnie można zauważyć tendencję rosnącą zarówno w odniesieniu do zarejestrowanych podmiotów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, jak i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Żory na tle otoczenia plasują się w środku stawki.

Istotne jest także zobrazowanie aktywności ekonomicznej mieszkańców, szczególnie w zakresie małej i mikro przedsiębiorczości, co prezentują informacje w zakresie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Poniższa tabela przedstawia te dane na tle otoczenia zarówno w przeliczeniu na 1000 ludności, jak i na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dane te charakteryzują się także znacznie wyższym poziomem stabilności wskazując na bardzo niewielką tendencję wzrostową w okresie 2009-2013.

Tabela 9. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w latach 2009-2013.

osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności					
	2009	2010	2011	2012	2013
woj. śląskie	70	74	72	73	74
subregion zachodni	56	59	58	59	59
Rybnik	68	72	71	72	72
Jastrzębie-Zdrój	48	50	49	49	49
Żory	64	66	66	66	66
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym					
woj. śląskie	10,7	11,4	11,1	11,3	11,5
subregion zachodni	8,5	9,0	8,9	9,1	9,2
Rybnik	10,3	10,9	10,8	11,0	11,2
Jastrzębie-Zdrój	7,4	7,7	7,8	7,8	7,9
Żory	9,1	9,6	9,7	9,9	10,1

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Również w odniesieniu do analizy danych obejmujących podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym oraz podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym ogółem, można zaobserwować taką samą pozycję Żor względem jego otoczenia.

Tabela 10. Podmioty nowo zarejestrowane w latach 2009-2013.

Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym					
	2009	2010	2011	2012	2013
woj. śląskie	93	97	96	98	100
subregion zachodni	72	76	75	77	78
Rybnik	89	95	93	95	97
Jastrzębie-Zdrój	62	64	64	65	65
Żory	81	84	84	86	86

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

W wielu przypadkach zdiagnozowana tendencja wzrostowa odnosi się do łatwiej porównywalnych wielkości względnych – np. w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Natomiast przyczyną tej tendencji, poza tworzeniem się lub funkcjonowaniem większej liczby podmiotów, może być także spadek liczby mieszkańców. W związku z tym nawet przy niezmienionej liczbie analizowanych podmiotów, a przy malejącej liczbie ludności mamy do czynienia ze wzrostem wskaźnika. Podobne wnioski należy mieć także na uwadze w odwrotnej sytuacji. Wzrost populacji osób w wieku produkcyjnym uwzględnianej w poniższych tabelach jako odnośnik do względnych wartości o lepszych walorach porównawczych może przy jednoczesnym, wysokim, bezwzględny przyroście ilości podmiotów skutkować niższą dynamiką wzrostu, „łagodzoną” właśnie przez zwiększenie w jednostce badawczej populacji grupy referencyjnej, czyli w tym przypadku osób w wieku produkcyjnym. Innymi słowy dynamika wzrostu bezwzględnej ilości podmiotów jest wyższa, niż dynamika przyrostu w wartościach względnych zobrazowanych m.in. na poniższych tabelach.

Tabela 11. Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym ogółem w latach 2009-2013.

Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym ogółem					
	2009	2010	2011	2012	2013
woj. śląskie	1419	1495	1479	1527	1569
subregion zachodni	1101	1157	1158	1188	1217
Rybnik	1341	1435	1423	1457	1501
Jastrzębie-Zdrój	956	1002	1013	1037	1058
Żory	1152	1216	1239	1281	1319

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Zarówno struktura gospodarcza regionu, porównywanych jednostek w otoczeniu, jak i samego miasta wskazuje jednoznacznie na dominujący udział mikro i małych firm, przy czym dla Żor warto odnotować dość znaczący spadek udziału firm małych (zatrudniających 10 do 49 osób) na rzecz mikrofirm oraz firm średnich.

Tabela 12. Podmioty wg klas wielkości (liczba zatrudnionych) na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2009-2013.

	0 – 9					10 - 49				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
woj. śląskie	1334	1409	1393	1448	1489	71	72	72	65	65
subregion zachodni	1026	1080	1083	1122	1151	63	66	64	55	53
Rybnik	1253	1334	1334	1375	1418	75	85	75	68	68
Jastrzębie-Zdrój	890	935	945	970	996	53	53	54	52	48
Żory	1081	1139	1161	1212	1250	62	67	67	57	56
	50 - 249					250 i więcej				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
woj. śląskie	12	12	12	13	13	2,0	2,0	2,0	1,9	2,0
subregion zachodni	10	10	10	10	11	1,2	1,2	1,3	1,2	1,2
Rybnik	12	14	12	12	13	1,8	1,8	1,9	1,7	1,7
Jastrzębie-Zdrój	11	11	11	13	13	2,2	2,2	2,4	2,3	2,3
Żory	9	9	10	11	12	0,9	0,9	0,9	1,0	1,2

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Działalność gospodarcza określona jest także poprzez wartości bezwzględne dotyczące liczby osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej prowadzących działalność gospodarczą. W Żorach w 2014 roku ponad 4 tysiące osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą. Dla grup osób prawnych skala działalności w mieście wyniosła ponad 1300 podmiotów. Ogólna liczba podmiotów gospodarczych na 10 tysięcy mieszkańców w wieku produkcyjnym plasuje Żory na korzystnej pozycji w subregionie zachodnim.

Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w roku 2014

Jednostka terytorialna	Wartość
subregion zachodni	1232,8
Jastrzębie-Zdrój	1057,1
Rybnik	1521,6
Żory	1355,0

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

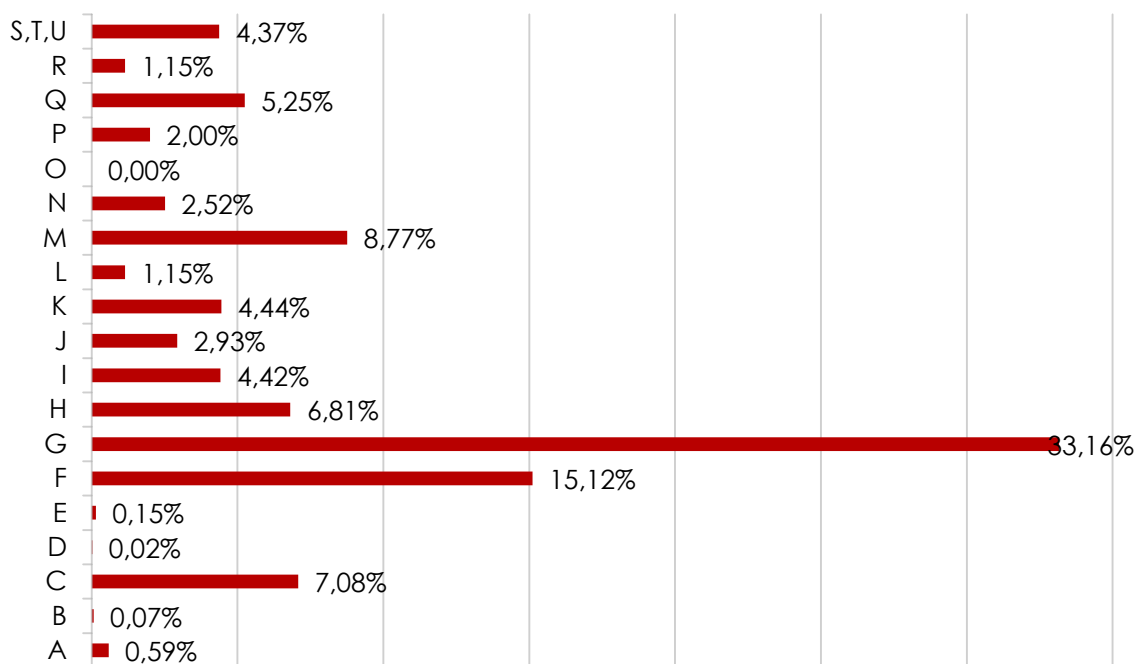
Dane za rok 2014 pozwalają także na analizę struktury osób prowadzących działalność gospodarczą według sekcji PKD 2007. Ich procentowy udział prezentują dwa poniższe rysunki, przy czym klasyfikacja sekcji PKD przedstawiona jest w poniższej tabeli:

Tabela 14. Rodzaje działalności w sekcjach PKD

Sekcja	Rodzaj działalności
Sekcja A	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja B	górnictwo i wydobywanie
Sekcja C	przetwórstwo przemysłowe
Sekcja D	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Sekcja E	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Sekcja F	budownictwo
Sekcja G	handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H	transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I	działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J	informacja i komunikacja
Sekcja K	działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L	działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M	działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N	działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O	administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P	edukacja
Sekcja Q	opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R	działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcja S	pozostała działalność usługowa
Sekcja T	gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
Sekcja U	organizacje i zespoły eksterytorialne

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

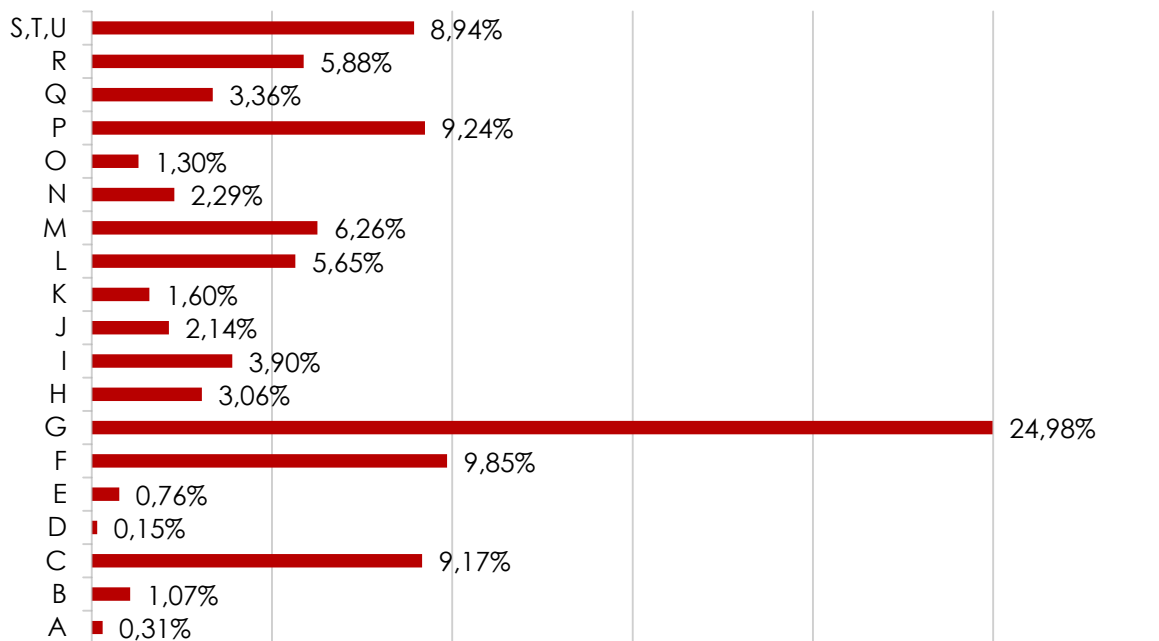
Wykres 17 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007 w roku 2014

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Jedna trzecia ogółu osób fizycznych prowadzi działalność związaną przede wszystkim z handlem hurtowym i detalicznym, natomiast ponad 15 % zajmuje się działalnością budowlaną. Kolejne miejsca zajmują: działalność profesjonalna, naukowa i badawcza – niemal 9 % oraz działalności związane z przetwórstwem przemysłowym – ponad 7%.

Wykres 18 Osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej ogółem prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007 w roku 2014

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Natomiast wśród osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej również dominującą działalnością jest handel hurtowy i detaliczny, lecz stanowi on już niespełną jedną czwartą ogółu. Drugą pozycję zajmuje także budownictwo (niemal 10%). Z kolei trzy rodzaje działalności: edukacja, przetwórstwo przemysłowe, działalności usługowe oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby wraz z organizacjami i zespołami eksterytorialnymi plasują się wspólnie na trzecim miejscu, każda stanowiąc ok. 9 % ogółu działalności.

Kolejnym wymiarem analizy dotyczącym rodzajów prowadzonej działalności według grup sekcji PKD są wielkości podmiotów nowozakładanych. Pierwsza podgrupa obejmuje sekcję A tj. – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, druga podgrupa dotycząca przemysłu i budownictwa zawiera w sobie sekcje B, C, D, E oraz F, natomiast działalność pozostała dotyczy sekcji G-U.

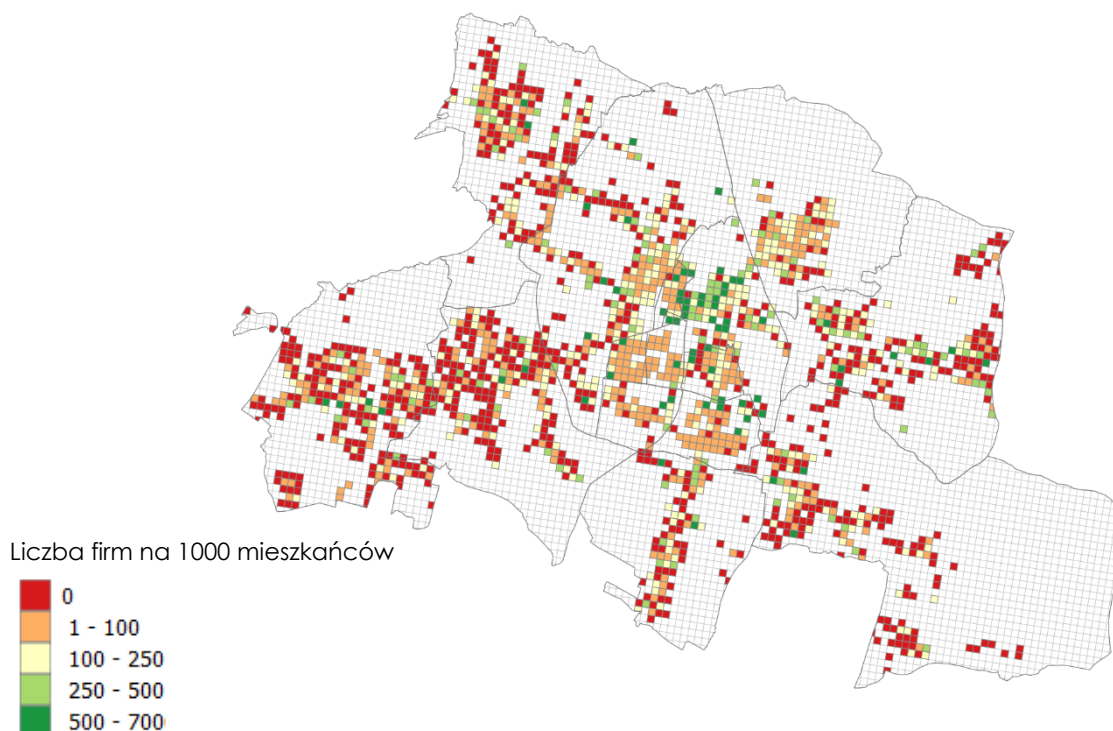
W Żorach od 2011 roku liczba nowozakładanych podmiotów utrzymuje się na względnie zrównoważonym poziomie około 450 podmiotów. Na uwagę zasługuje

jednak znaczący spadek o 90 podmiotów jaki miał miejsce właśnie w 2011 roku w stosunku do roku poprzedniego. Zjawisko to nie było jednak wyjątkiem w odniesieniu do porównywalnych jednostek, gdyż w każdym pozostałym przypadku również zaobserwowano znaczące spadki.

W całym województwie śląskim i we wszystkich porównywanych jednostkach można zauważyć zbieżną strukturę – znaczącej dominacji sektora prywatnego, przy czym w ramach niego w 2014 roku nastąpił drastyczny spadek w zakresie ilości osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Ponadto ostatnie dwa lata to niemal we wszystkich jednostkach wzrost udziału spółek handlowych w strukturze sektora prywatnego.

Diagnoza sfery gospodarczej objęta również analizę przestrzennej lokalizacji firm i ich zagęszczenia. W tym zakresie obszarem o największej liczbie firm w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest Śródmieście. Rozmieszczenie firm jest również powiązane z układem komunikacyjnym miasta, z którym firmy wiążą swoje decyzje lokalizacyjne. Rozkład przestrzenny dla powyższego obszaru tematycznego prezentuje poniższa mapa:

Rysunek 30 Liczba firm w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

źródło: opracowanie własne na podstawie danych REGON, CEIDG, KRS

Kluczowym elementem analizy sfery gospodarczej jest sytuacja na rynku pracy. Kolejna tabela przedstawia stopę bezrobocia rejestrowanego w okresie 2009-2014, zarówno ogółem w %, jak i w odniesieniu do średniego poziomu krajowego. Pod tym względem sytuacja Żor nie jest korzystna, gdyż bezrobocie rejestrowane oscyluje wokół poziomu 10%. W odniesieniu do średnich wskaźników krajowych poziom ten

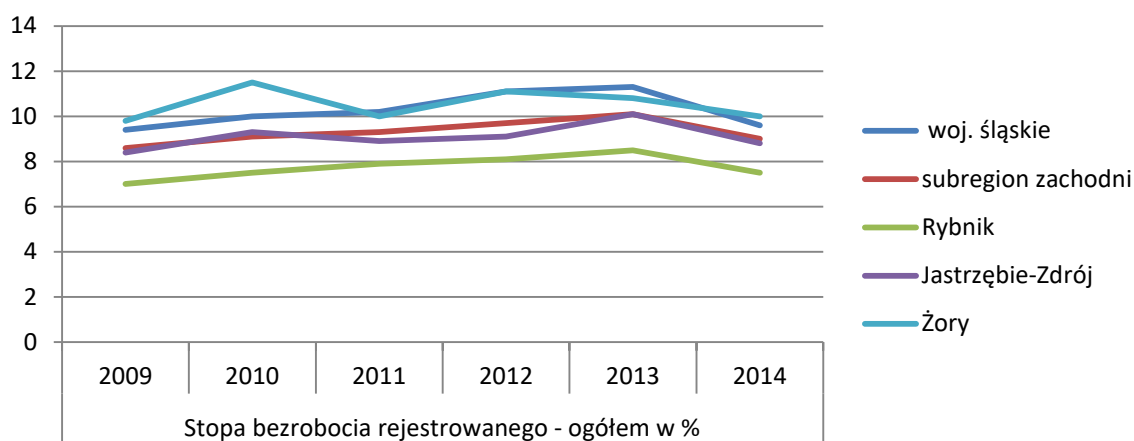
w Żorach jest relatywnie niższy i sięga 87% stopy bezrobocia dla Polski w 2014 roku; dodatkowo, w analizowanym okresie można zaobserwować tendencję rosnącą. Rozpatrując strukturę bezrobotnych, szczególnie zauważalne jest bezrobocie wśród kobiet.

Tabela 15. Stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2009-2014

	Stopa bezrobocia rejestrowanego - ogółem w %						Stopa bezrobocia rejestrowanego - ogółem w % (Polska =100)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2009	2010	2011	2012	2013	2014
woj. śląskie	9,4	10,0	10,2	11,1	11,3	9,6	77,7	80,6	81,6	82,8	83,6	83,5
subregion zachodni	8,6	9,1	9,3	9,7	10,1	9,0	71,1	73,4	74,4	72,4	75,4	78,3
Rybnik	7,0	7,5	7,9	8,1	8,5	7,5	57,9	60,5	63,2	60,4	61,9	65,2
Jastrzębie-Zdrój	8,4	9,3	8,9	9,1	10,1	8,8	69,4	75,0	71,2	67,9	73,9	76,5
Żory	9,8	11,5	10,0	11,1	10,8	10,0	81,0	92,7	80,0	82,8	81,3	87,0

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Wykres 19 Stopa bezrobocia rejestrowanego - ogółem w % w latach 2009-2014

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Ważną grupą osób na rynku pracy są osoby nowo wchodzące, a wśród nich absolwenci. Dane za 2014 rok wskazują na zdecydowaną poprawę sytuacji w Żorach i spadek ogółu bezrobotnych absolwentów do poziomu 5,5%. Ponadto, należy wskazać, że w większym stopniu poprawa ta dotyczyła sytuacji mężczyzn. W związku z tym pozycja miasta na tle otoczenia prezentuje się nieco odmiennie w stosunku do powyżej prezentowanych wskaźników dotyczących stopy bezrobocia. W 2014 roku udział zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów wśród ogółu bezrobotnych był w Żorach tylko o około 1% niższy od wskaźników dla całego województwa śląskiego. Sytuacja w mieście była także lepsza niż w Rybniku, Jastrzębiu-Zdroju i podregionie rybnickim. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia kolejna tabela:

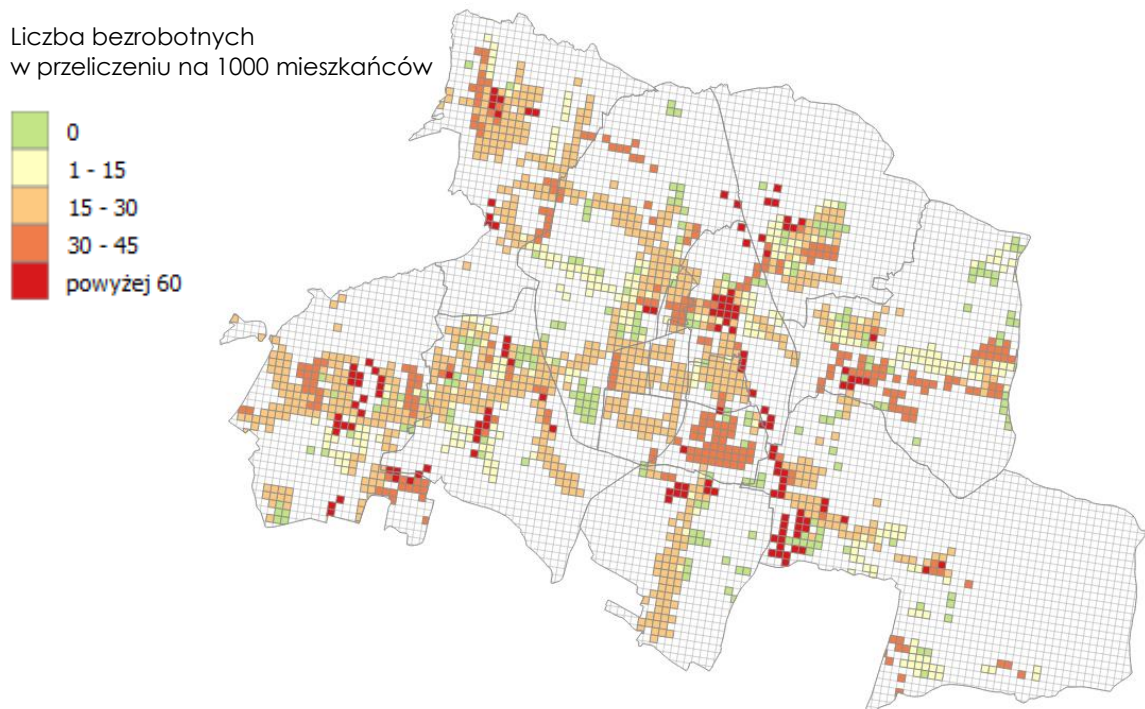
Tabela 16. Udział procentowy zarejestrowanych bezrobotnych absolwentów wśród bezrobotnych ogółem wg pici w latach 2012-2014

	Ogółem			mężczyźni			kobiety		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
woj. śląskie	5,4	5,1	4,3	4,8	4,6	3,8	5,9	5,6	4,6
subregion zachodni	8,5	8,1	7,3	7,5	7,7	7,6	9,0	8,4	7,1
Rybnik	7,3	7,1	6,3	6,3	6,5	6,4	7,8	7,4	6,3
Jastrzębie-Zdrój	7,9	7,5	7,1	9,3	6,8	7,8	7,2	7,9	6,7
Żory	8,2	8,6	5,5	7,7	8,4	5,0	8,6	8,7	5,7

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Zjawisko bezrobocia jest silnie zróżnicowane przestrzennie w mieście. Obszarami o największej skali tego problemu w ujęciu bezwzględnym są najliczniej zamieszkiwane osiedla: Powstańców Śląskich, Księcia Władysława oraz Władysława Sikorskiego. W mniejszym stopniu zjawisko to występuje na obszarze dzielnicy: Kleszczówka, Śródmieście i Rój. Z kolei analizując stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby mieszkańców danego obszaru, najwyższy wskaźnik występuje na osiedlu Gwarków, Sikorskiego oraz w Śródmieściu.

Rysunek 31 Liczba bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żory i PUP w Żorach

W strukturze bezrobocia szczególnie wyraźnie zauważa się dysproporcję ze względu na płeć. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Żorach na dzień 31.12.2014r., kobiety stanowiły aż 61,2% w stosunku do ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w PUP. Zgodnie analizami przeprowadzonymi przez PUP bezrobotne kobiety trudniej znajdują pracę i dłużej pozostają bez zatrudnienia, co czyni ich sytuację znacznie trudniejszą niż bezrobotnych mężczyzn. Oferty pracy są w szczególności kierowane do mężczyzn, ze względu na specyfikę i stereotypowość pewnych zawodów⁵.

Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia osób bezrobotnych zauważa się duży udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (na koniec 2014 r. - 28,4%), gimnazjalnym (poniżej 26,6%) oraz policealnym i średnim zawodowym (22,4%).

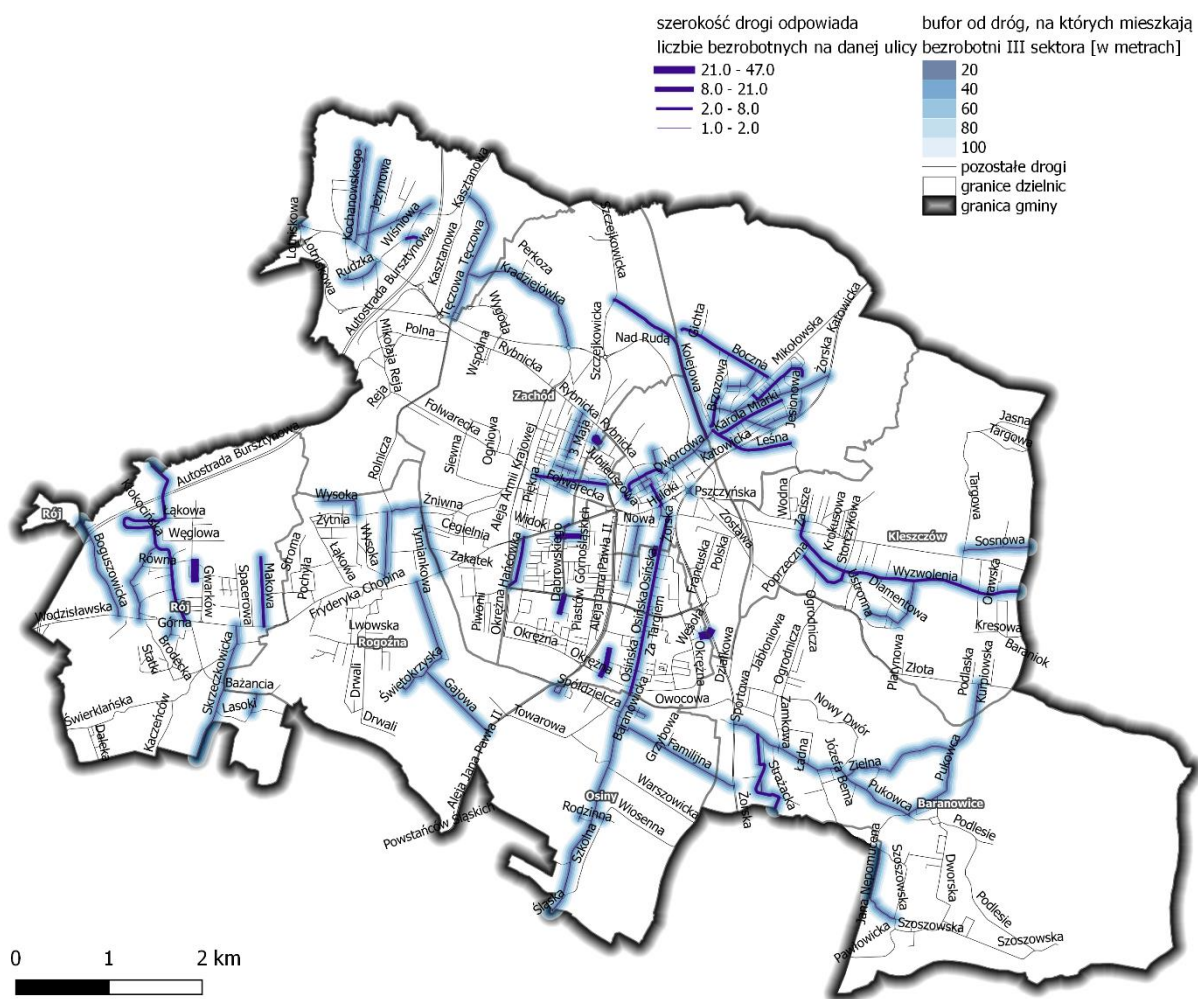
W strukturze bezrobotnych na przestrzeni lat udział osób:

- długotrwale zarejestrowanych zwiększa się (12/2011-37,3%, 12/2012-31%, 12/2013-35% , 12/2014 - 39%,)
- bez doświadczenia zawodowego zmniejsza się (12/2011-22,4%, 12/2012-21,2%, 12/2013-22,3%, 12/2014r. - 19,9%,)
- bez kwalifikacji zawodowych nieznacznie zmniejszył się w 2014 r. (12/2011-27,9%, 12/2012-30,3%, 12/2013-32,8%, 12/2014-31,8%)
- powyżej 50 roku utrzymuje się na podobnym poziomie, a w 2014 r. nieznacznie wzrósł (12/2011-21,6%, 12/2012-21,3%, 12/2013-20%, 12/2014- 20,2%).

Należy podkreślić, iż w grupie bezrobotnych 17,1% stanowią bezrobotni w tzw. III profilu. Są to osoby oddalone od rynku pracy, wymagające szczególnego wsparcia ze strony urzędu i innych instytucji rynku pracy. Rozmieszczenie osób bezrobotnych objętych III profilem pomocy przedstawia kolejny rysunek:

⁵ Charakterystyka rynku pracy w Żorach, Powiatowy Urząd Pracy w Żorach – Centrum Aktywizacji Zawodowej - 2015r.

Rysunek 32 Rozmieszczenie osób bezrobotnych objętych III profilem pomocy w Żorach wg ulic zamieszkania w 2015 r.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żory i PUP w Żorach

Analiza rynku pracy nie ogranicza się tylko do wskaźników bezrobocia. Istotne jest także wskazanie struktury osób pracujących. Dane te w ujęciu grup sekcji PKD 2007 zarówno w wielkościach bezwzględnych, jak i porównawczo w procentowym udziale w strukturze według stanu na rok 2013 przedstawia kolejna tabela.

Tabela 17. Pracujący wg grup sekcji PKD 2007 w roku 2013.

	ogółem	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	pozosta- łe usługi
	udział pracujących w sekcjach (%)					
woj. śląskie	100%	7,8%	39,1%	19,7%	3,8%	29,6%
subregion zachodni	100%	8,5%	45,7%	17,5%	2,8%	25,5%
Rybnik	100%	1,6%	45,3%	22,8%	3,0%	27,3%
Jastrzębie-Zdrój	100%	5,4%	61,7%	11,5%	3,2%	18,2%
Żory	100%	6,1%	40,2%	21,8%	4,0%	28,0%

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Warto zaznaczyć, że najwięcej osób pracujących w Żorach związanych jest z przemysłem i budownictwem. Zestawiając to z wcześniej prezentowaną strukturą podmiotową należy wskazać, że około 20% ogółu podmiotów gospodarczych w mieście, jaki stanowią firmy budowlane i przemysłowe (przetwórstwa przemysłowego) dają ponad 40% ogółu zatrudnienia, co znajduje wyraz w niemal pięciu tysiącach pracujących. Taka struktura zatrudnienia wiąże się z funkcjonowaniem w Żorach podstrefy Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.

Kolejnym istotnym wskaźnikiem charakteryzującym sferę gospodarczą w Żorach jest poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto według danych za 2014 rok. Należy jednakże zaznaczyć, że dostępna poniżej statystyka nie uwzględnia podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, a z wcześniejszych analiz wiadomo, że mikrofirmy stanowią największy udział w ogólnej strukturze podmiotów na rynku pracy.

Tabela 18. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w roku 2014.

	ogółem (zł)	przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (%) (Polska=100)
woj. śląskie	4100,51	102,4
subregion zachodni	4510,10	112,6
Rybnik	3607,45	90,1
Jastrzębie-Zdrój	6536,76	163,3
Żory	3534,18	88,3

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS.

Powyższe dane plasują Żory na końcu stawki, w której zdecydowanym liderem jest miasto Jastrzębie-Zdrój. Związane to jest przede wszystkim z lokalizacją w tym mieście siedziby Jastrzębskiej Spółki Węglowej S.A. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie jest tam o ponad 3000 zł wyższe niż w Żorach. Wynagrodzenie w Żorach jest natomiast o prawie 12% niższe w relacji do średniej krajowej.

2.6. Powiązania Miasta Żory z otoczeniem

Analiza powiązań przestrzennych została oparta na danych o dojazdach do pracy, udostępnionych przez Izbę Skarbową w Katowicach. Przyjęto, że miarą powiązań między dwoma gminami będzie liczba dojazdów do pracy łącznie w obu kierunkach (strukturę dojazdów opisano w dalszej części rozdziału).

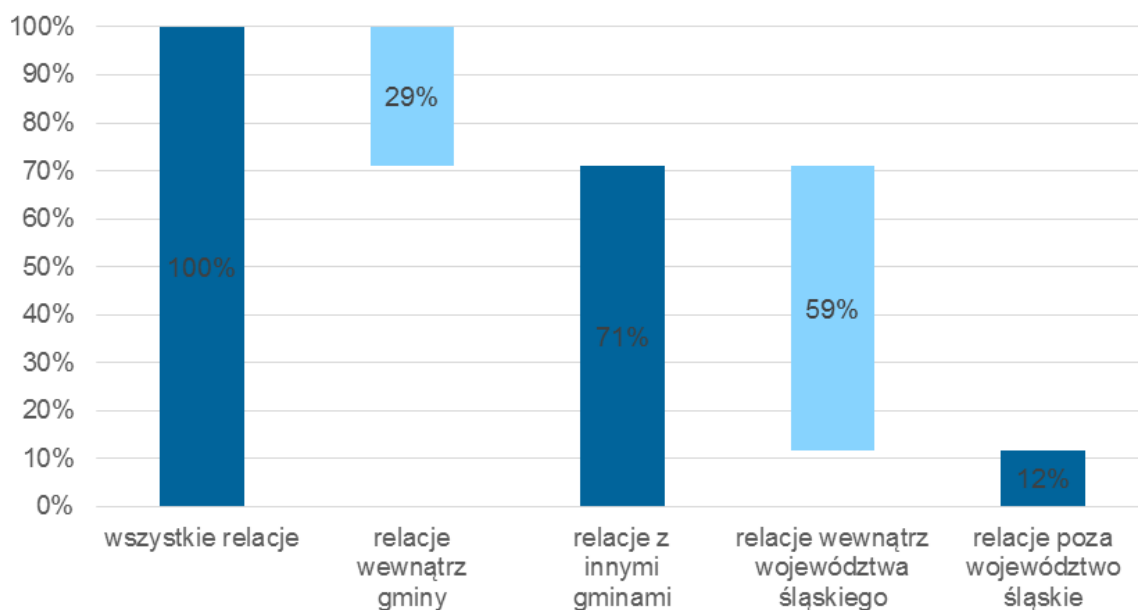
Analizę przeprowadzono w trzech etapach:

- powiązania ogółem,
- przyjazdy do Żor,
- wyjazdy z Żor.

Skala powiązań Miasta Żory wynosiła łącznie 38 385 dojazdów do pracy w obu kierunkach, z czego:

- 8 374 stanowiły powiązania wewnątrz gminy (co stanowi 22% wszystkich relacji),
- 26 456 - połączenia do oraz z województwa śląskiego (69% wszystkich relacji),
- natomiast 3 555 - połączenia poza województwo śląskie (9% wszystkich relacji).

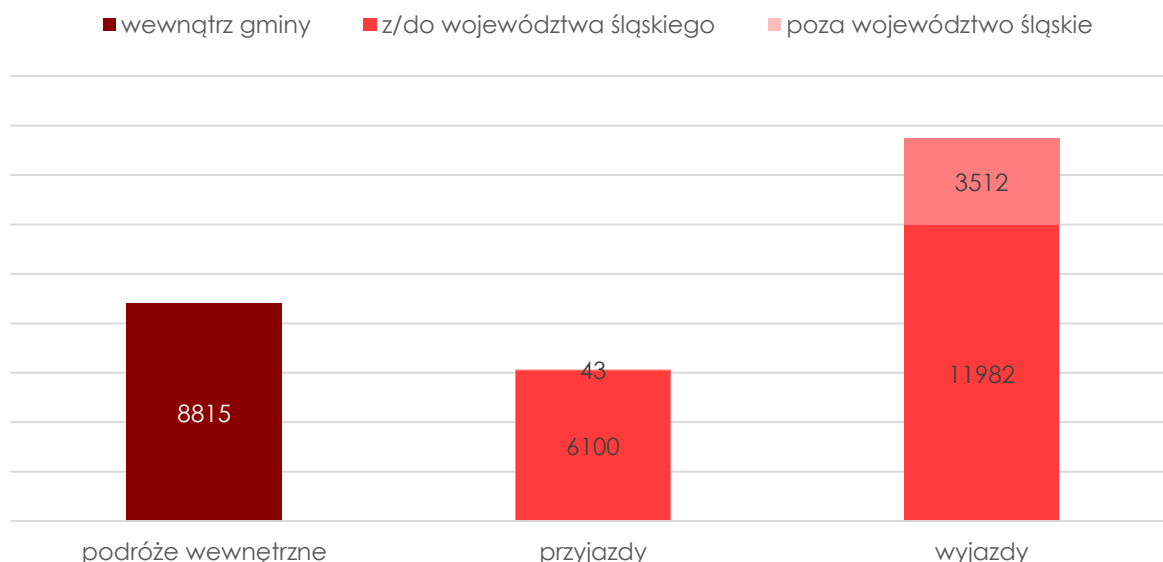
Wykres 20 Skala powiązań wewnętrznych oraz zewnętrznych Miasta Żory .

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Katowicach

Na poniższym wykresie przedstawiono natomiast strukturę podróży wewnątrz Żor oraz wyjazdów i przyjazdów z/do województwa śląskiego, a także poza województwo śląskie.

Wykres 21 Struktura podróży z oraz do Żor.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Katowicach

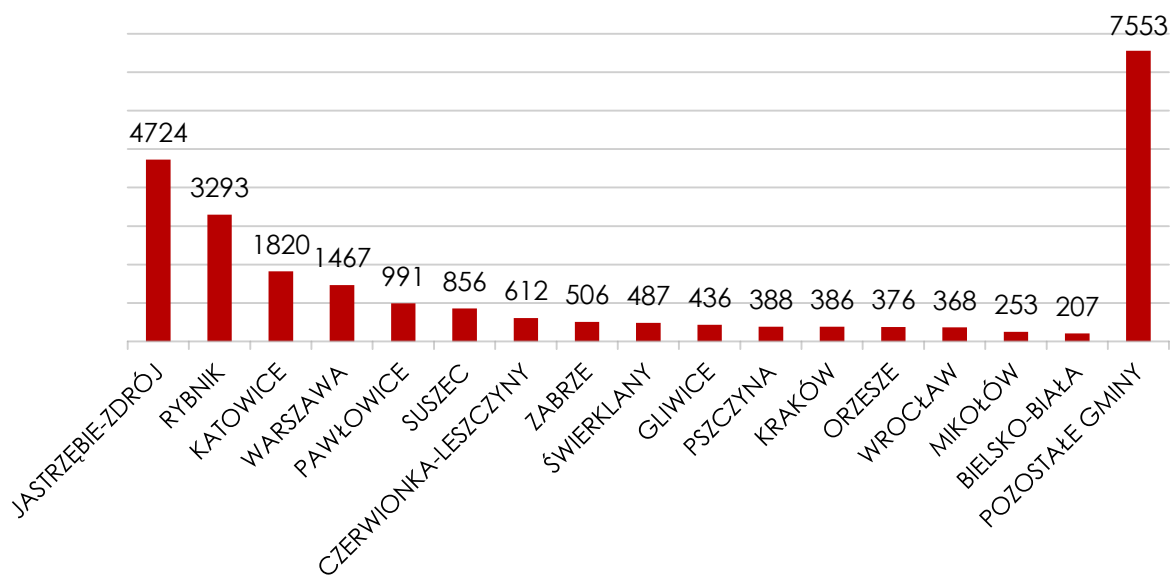
Z wykresu można wywnioskować, że występuje zdecydowana przewaga wyjazdów z Żor (15 494) nad przyjazdami (6 143). Jednocześnie w ramach wyjazdów zidentyfikowano 3 512 poza województwo śląskie. Wartość ta może być przeszacowana ze względu na brak przemeldowania oraz rzeczywistą pracę i zamieszkanie części mieszkańców poza gminą. Przykładem będzie Warszawa, gdzie

odnotowano 1 466 wyjazdów. Mimo to skala wyjazdów jest około dwa razy większa niż przyjazdów.

Na podstawie analizowanych danych oszacowano, że w mieście znajduje się 15 tysięcy miejsc pracy, z czego tylko 59% jest zajętych przez mieszkańców.

Na kolejnym wykresie przedstawiono łączną (w obu kierunkach) siłę powiązań gminy Żory z innymi gminami.

Wykres 22 Struktura wyjazdów i przyjazdów: Żory

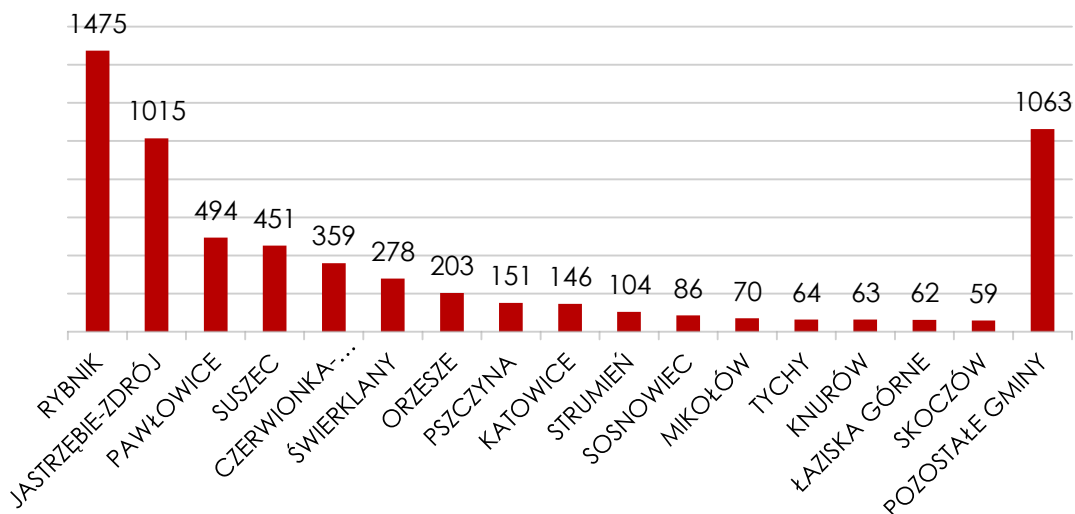
źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Katowicach

Najsilniejsze powiązania występowały z Jastrzębiem (4724 połączeń, 16% całości powiązań). Drugim pod względem siły był Rybnik (3293 połączeń, 11% całości). Jak można zauważyć, siła połączeń z miastem Jastrzębie-Zdrój (zamieszkanym przez 91 000 mieszkańców) jest większa niż z Rybnikiem (zamieszkanym przez 137 000 mieszkańców). Prawdopodobnie może to wynikać z występowania dużego przedsiębiorstwa, takiego jak Jastrzębska Spółka Węglowa.

Przyjazdy do Żor

Skala przyjazdów do Gminy Miejskiej Żory wynosiła 6 143 (20% wszystkich połączeń gminy).

Wykres 23 Struktura przyjazdów do Żor z innych gmin.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Katowicach

Najwięcej przyjazdów odnotowano z następujących gmin:

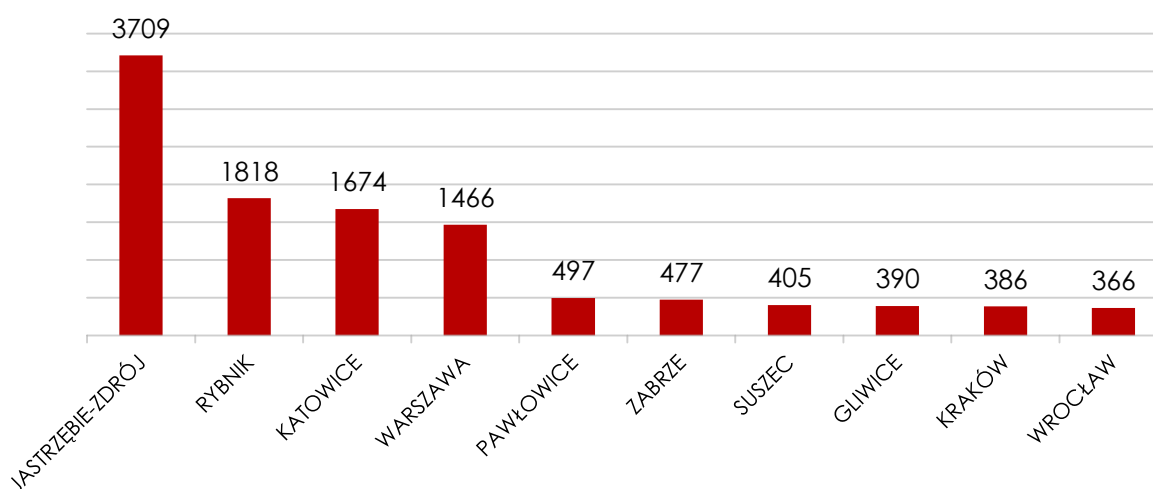
- Rybnik: 1475 przyjazdów (24% wszystkich przyjazdów),
- Jastrzębie-Zdrój: 1015 przyjazdów (17% wszystkich przyjazdów),
- Pawłowice: 494 przyjazdów (8% wszystkich przyjazdów).

Jak można zauważyć, Rybnik oraz Jastrzębie-Zdrój istotnie odbiegają liczbą przyjazdów od innych gmin.

Wyjazdy z Żor

Skala wyjazdów z Żor wynosiła 15 493 (40% ogółu połączeń).

Wykres 24 Struktura wyjazdów z Żor do innych gmin.

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Izby Skarbowej w Katowicach

Najwięcej wyjazdów odnotowano do następujących miast:

- Jastrzębie-Zdrój: 3 709 wyjazdów (24% wszystkich wyjazdów),
- Rybnik: 1 818 wyjazdów (12% wszystkich wyjazdów),
- Katowice: 1 674 wyjazdów (11% wszystkich wyjazdów),
- Warszawa: 1 466 wyjazdów (9% wszystkich wyjazdów).

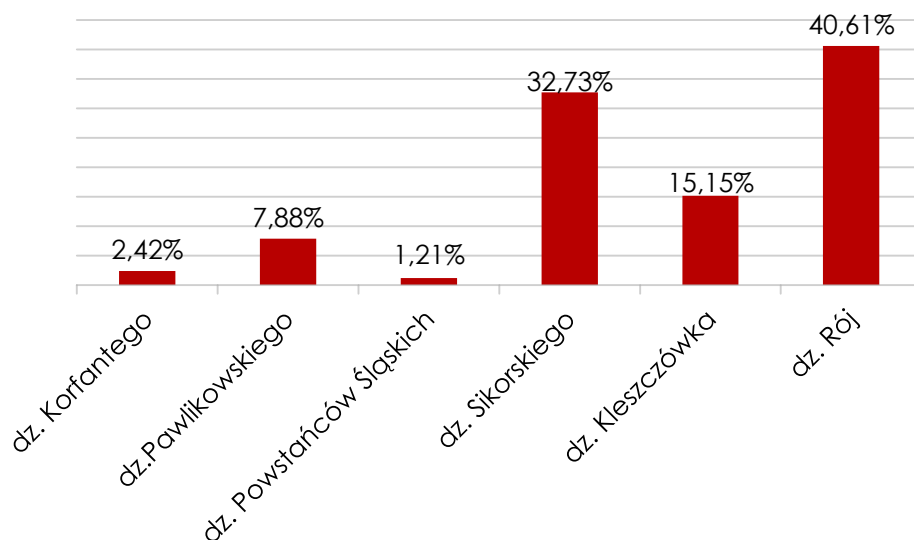
Liczba wyjazdów do Jastrzębia-Zdroju, Rybnika oraz Katowic istotnie odbiegają od innych gmin. Wartość wyjazdów do dalej położonych, dużych ośrodków miejskich jak Warszawa, Kraków, Wrocław może być przeszacowana ze względu na brak przemeldowania mieszkańców oraz ich rzeczywistą pracę, studiowanie i zamieszkanie poza Żorami.

2.7. Badania społeczne dotyczące zagadnień i problemów jakości życia w mieście

Urząd Miasta Żory przeprowadził badanie, podczas którego poproszono mieszkańców miasta o wskazanie dzielnic, w których ich zdaniem występuje największe nagromadzenie problemów społecznych. W badaniu wzięło udział 103 mieszkańców miasta.

Najwięcej wskazań (40,61%) wystąpiło w odniesieniu do dzielnicy Rój. Drugim najczęściej wskazywanym obszarem była dzielnica Sikorskiego, 32,73% wskazało, że w dzielnicy występuje duże natężenie problemów społecznych. Kolejną dzielnicą, w której występuje duże natężenie problemów społecznych jest Kleszczówka (15,15%).

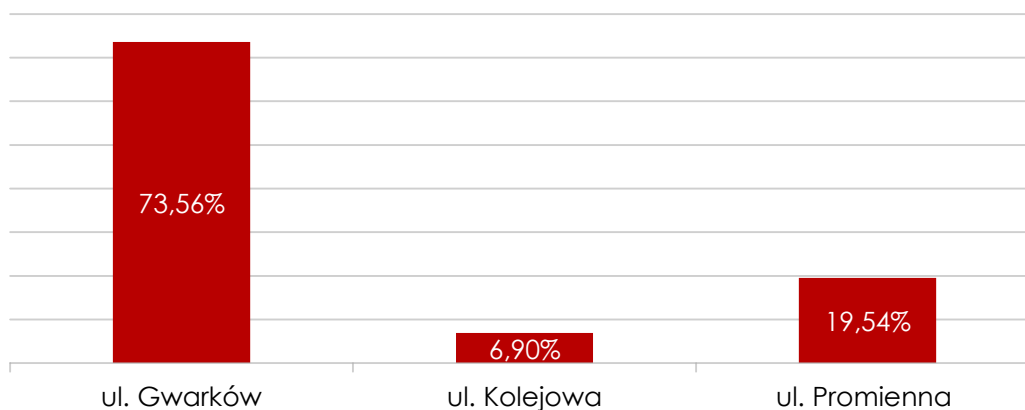
Wykres 25 Obszary o największym nagromadzeniu problemów społecznych.

źródło: badanie własne Urzędu Miasta Żory

Badani mieszkańcy Żor zostali poproszeni o wskazanie konkretnych obszarów w mieście, które cieszą się najgorszą opinią wśród mieszkańców. Najczęściej wskazywanym obszarem była ulica Gwarków w dzielnicy Rój (73,56%). Kolejnym obszarem była ulica Promienna w dzielnicy Sikorskiego, tak wskazało 19,54% respondentów. Z kolei 6,9% badanych wskazało, że złą opinię posiada ulica Kolejowa w dzielnicy Kleszczówka.

Wykres 26 Obszary cieszące się najgorszą opinią mieszkańców Żor.

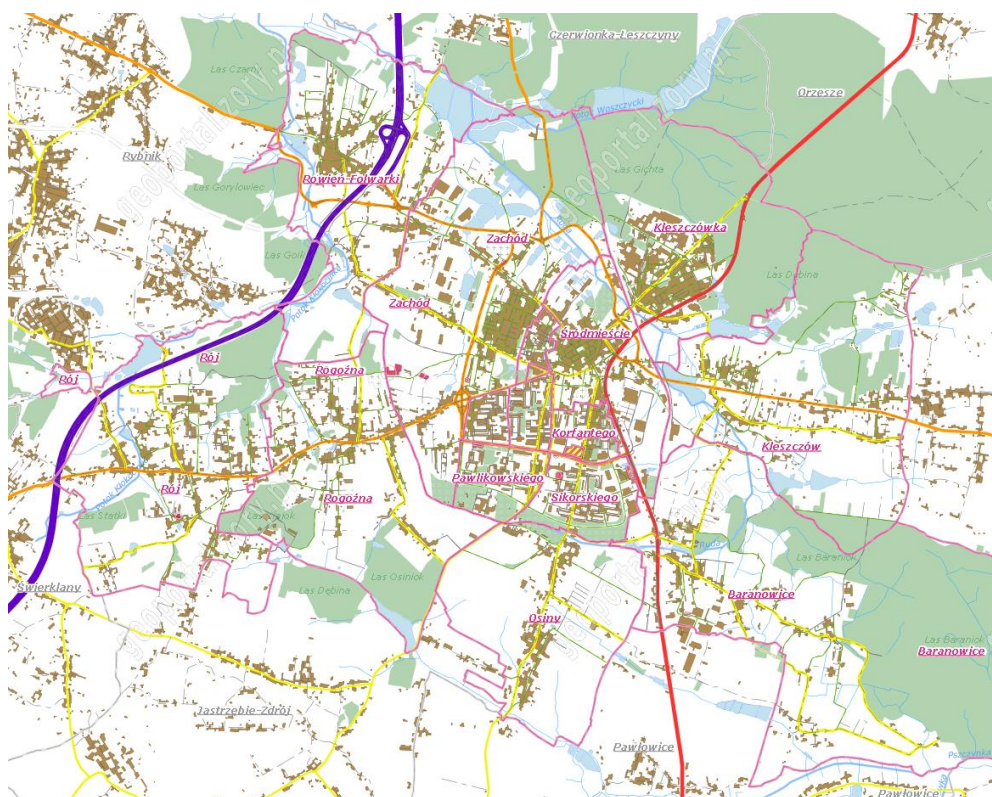
źródło: badanie własne Urzędu Miasta Żory

2.8. Delimitacja obszaru zdegradowanego i rewitalizacji – metodyka i wyniki analiz przestrzennych obszaru rewitalizacji

Zakres przestrzenny analizy

Zakres przeprowadzonej analizy obejmuje teren Miasta Żory w granicach administracyjnych.

Rysunek 33 Miasto Żory- układ administracyjny

źródło: na podstawie danych Urzędu Miasta Żory.

Teren miasta obejmuje łącznie obszar 6464,00 ha i zamieszkały jest przez 62.051 mieszkańców (wg danych BDL).

Zakres problemowy analizy

Przeprowadzona ocena skali koncentracji problemów została oparta na:

- danych pozyskanych przez Urząd Miasta Żory, dotyczących m.in. problemów społecznych, aktywności społecznej, aktywności gospodarczej oraz jakości życia i przestrzeni,
- badaniach ankietowych, przeprowadzonych w celu określenia oceny jakości życia i kluczowych problemów, postrzeganych przez mieszkańców,
- wynikach warsztatów i spotkań roboczych z kluczowymi interesariuszami procesu rewitalizacji.

Metodologia - Mierniki poziomu degradacji

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji przeprowadzony został proces opracowania diagnozy społeczno-gospodarczej miasta. Obejmowała ona analizę danych pochodzących ze statystyki publicznej, a także sporządzenie analiz przestrzennych, obrazujących rozkład problemów (społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych) i szczególnej koncentracji zjawisk kryzysowych.

Należy zaznaczyć, że analizy przestrzenne zjawisk kryzysowych opracowane zostały jedynie dla tych problemów dla których istniała możliwość zebrania danych na odpowiednim poziomie agregacji. Tym samym nie wszystkie zjawiska (społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne oraz techniczne) analizowane w diagnozie społeczno-gospodarczej były możliwe do przedstawienia bezpośrednio w układzie przestrzennym gminy. Analizy przestrzenne stanowią zatem pogłębienie obserwowalnych zjawisk kryzysowych w granicach miasta.

Wyznaczenie obszaru rewitalizacji powinno być przeprowadzone w dwóch krokach. W pierwszym powinien zostać określony obszar zdegradowany, który stanowi obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz występowania na nim co najmniej jednego z negatywnych zjawisk o charakterze gospodarczym lub środowiskowym, lub przestrzenno-funkcjonalnym, lub technicznym. Zarówno dla obszaru zdegradowanego jak i obszaru rewitalizacji wyznaczono podobszary.

Analiza rozmieszczenia negatywnych zjawisk i ocena skali ich koncentracji została wykonana dla całego miasta w podziale na siatkę 100x100m.

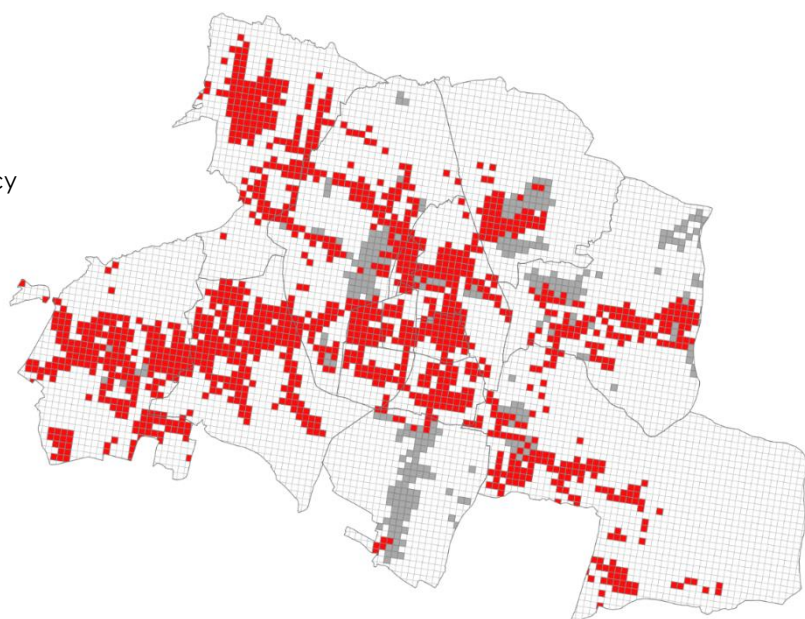
Dla każdego wskaźnika cząstkowego wyznaczono medianę wartości (z wyłączeniem obszarów niezamieszkałych). Następnie dla wyznaczono wskaźnik „koncentracji

negatywnych zjawisk", tj. zweryfikowano czy dany obszar spełnia kryteria „obszaru zdegradowanego”.

Rysunek 34 Tereny spełniające kryterium obszaru zdegradowanego w granicach miasta Żory.

Legenda:

- Obszar spełniający kryterium obszaru zdegradowanego
- Obszar nie spełniający kryterium obszaru zdegradowanego

źródło: opracowanie własne

W kolejnym kroku wyznaczono obszar rewitalizacji – obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza podjąć działania rewitalizacyjne.

W przypadku pojęcia „koncentracji” (odnoszącego się do analizy wskaźników społecznych na potrzeby wyznaczenia obszarów zdegradowanych), przyjęto, że koncentracja oznacza występowanie przynajmniej dwóch wskaźników o wartościach przekraczających wartość progową – medianę.

Przyjęto zatem, iż obszarem zdegradowanym będzie obszar na którym występują:

- przynajmniej dwa czynniki społeczne (odzwierciedlone za pomocą mierzalnych wskaźników), których wartości przekraczają medianę dla całej gminy, oraz
- przynajmniej jeden czynnik (wskaźnik): gospodarczy lub środowiskowy lub przestrzenno-funkcjonalny lub techniczny, którego wartość przekracza medianę dla całego miasta.

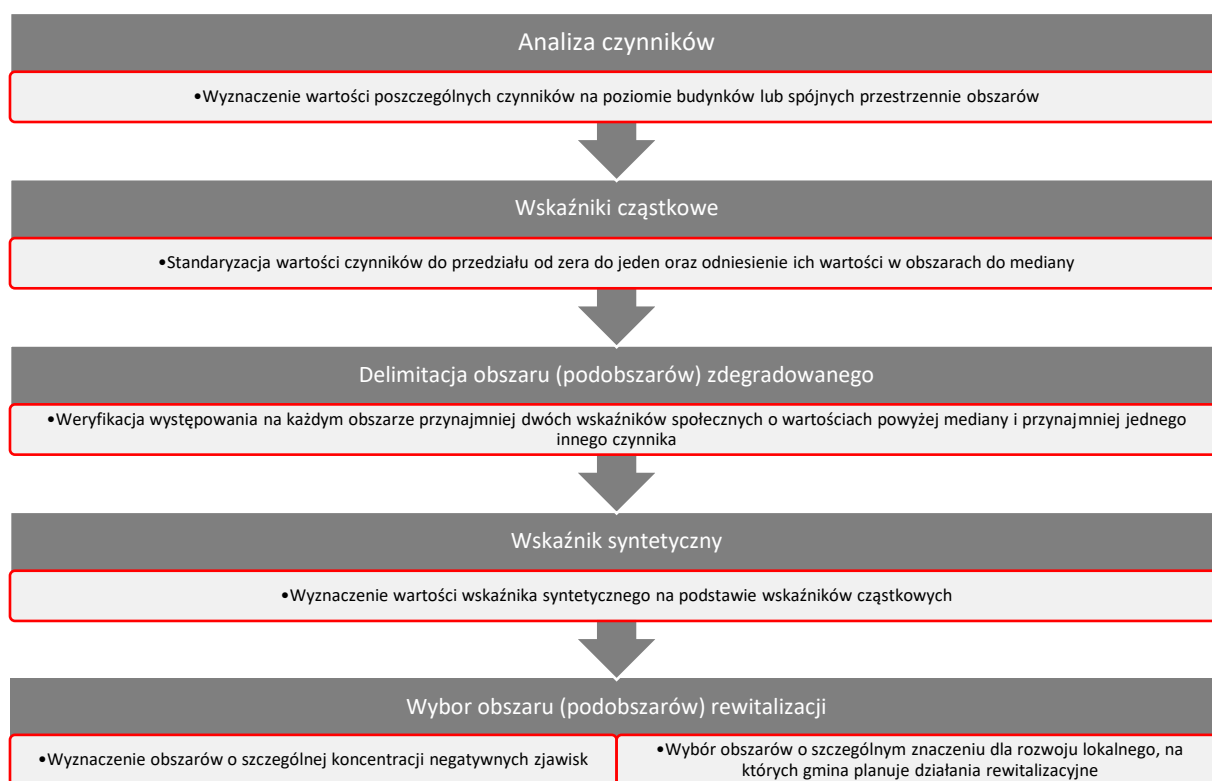
Opierając się na zapisach Wytocznych przyjęto, że szczególna koncentracja, oznacza obszary gminy zawierające do 30% mieszkańców gminy i zajmujące do 20% powierzchni gminy, na których występuje największa liczba negatywnych zjawisk (wskaźników odzwierciedlających problemy społeczne, gospodarcze, środowiskowe,

przestrzenno-funkcjonalne i techniczne). Mając równocześnie na uwadze definicję obszaru rewitalizacji, przewiduje się wykluczenie danego obszaru z procesu rewitalizacji (ze względu na brak szczególnego znaczenia dla rozwoju lokalnego lub brak przewidywanych działań rewitalizacyjnych) i zastąpienie go innym obszarem o ile:

- spełnia on kryteria „obszaru zdegradowanego”;
- ma on istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego;
- przewidziane na nim są działania rewitalizacyjne;
- jego włączenie nie spowoduje przekroczenia progu 30% mieszkańców gminy i 20% powierzchni gminy w obszarze rewitalizacji.

Proces wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji został zaprezentowany na poniższym schemacie:

Rysunek 35 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji – schemat

źródło: opracowanie własne

Ocenę skali koncentracji problemów oparto w szczególności na dwóch wskaźnikach:

- „koncentracji negatywnych zjawisk”, którego celem jest weryfikacja, czy obszar spełnia kryteria „obszaru zdegradowanego”;
- syntetycznego wskaźnika szczególnej koncentracji, którego celem jest określenie rankingu obszarów pod kątem występowania największej liczby negatywnych zjawisk i ich klasyfikacji jako obszary potencjalnie kwalifikowane do obszarów rewitalizacji.

Wyznaczenie powyższych wskaźników wymaga analizy rozmieszczenia przestrzennego zjawisk problemowych (tzw. „wskaźników cząstkowych”). W poniższej tabeli przedstawiono zakres analizowanych wskaźników cząstkowych (przypisanych do wszystkich grup: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej).

Ocenę skali koncentracji problemów oparto na wskaźniku syntetycznym, odzwierciedlającym problemy: społeczne, gospodarcze, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Wskaźnik syntetyczny stanowi sumę ważoną 21 wskaźników cząstkowych, które zostały podzielone na 5 grup:

Tabela 19: Przyjęte wskaźniki cząstkowe – układ tabelaryczny

Grupa	waga	Wskaźnik cząstkowy	waga	źródło danych
społeczne	66	Liczba przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	6	Urząd Miasta Żory
		Liczba rodzin dotkniętych problemem alkoholizmu i narkomanii w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	6	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach
		Liczba rodzin bezradnych w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1000 mieszkańców	6	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach
		Liczba rodzin dotkniętych niepełnosprawnością na 1000 mieszkańców	6	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach
		Liczba rodzin dotkniętych problemem ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	6	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach
		Średnia powierzchnia użytkowa mieszkań komunalnych i spółdzielczych na mieszkańca mieszkania komunalnego/spółdzielczego	6	ZBM ŻORY, SM ŻORY

		Zadłużenie mieszkań komunalnych i spółdzielczych na mieszkańca mieszkania komunalnego / spółdzielczego	6	ZBM ŻORY, SM ŻORY
		Gęstość stowarzyszeń	6	Urząd Miasta Żory
		Frekwencja wyborcza	6	Urząd Miasta Żory
		Wyniki sprawdzianu szóstoklasisty	6	Urząd Miasta Żory
		Liczba bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	6	Powiatowy Urząd Pracy w Żorach
gospodarcze	6	Liczba firm w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	6	CEIDG (Urząd Miasta Żory)
przestrzenno-funkcjonalne	12	Średnia odległość do przystanku	2	Urząd Miasta Żory
		Średnia odległość do szkoły podstawowej	2	Urząd Miasta Żory
		Średnia odległość do szkoły przedszkola	2	Urząd Miasta Żory
		Średnia odległość do świetlicy / biblioteki	2	Urząd Miasta Żory
		Średnia odległość do obiektu sportowego	2	Urząd Miasta Żory
		Średnia odległość do placu zabaw	2	Urząd Miasta Żory
techniczne	6	Ryzyko złego stanu technicznego budynku (rok zakończenia budowy)	6	Urząd Miasta Żory
środowiskowe	10	Średnia odległość do parku / skweru	2	Urząd Miasta Żory
		Średnie roczne stężenie zanieczyszczenie powietrza pyłem PM10	8	Otwarty Regionalny System Informacji Przestrzennej
suma	100		100	

źródło: opracowanie własne

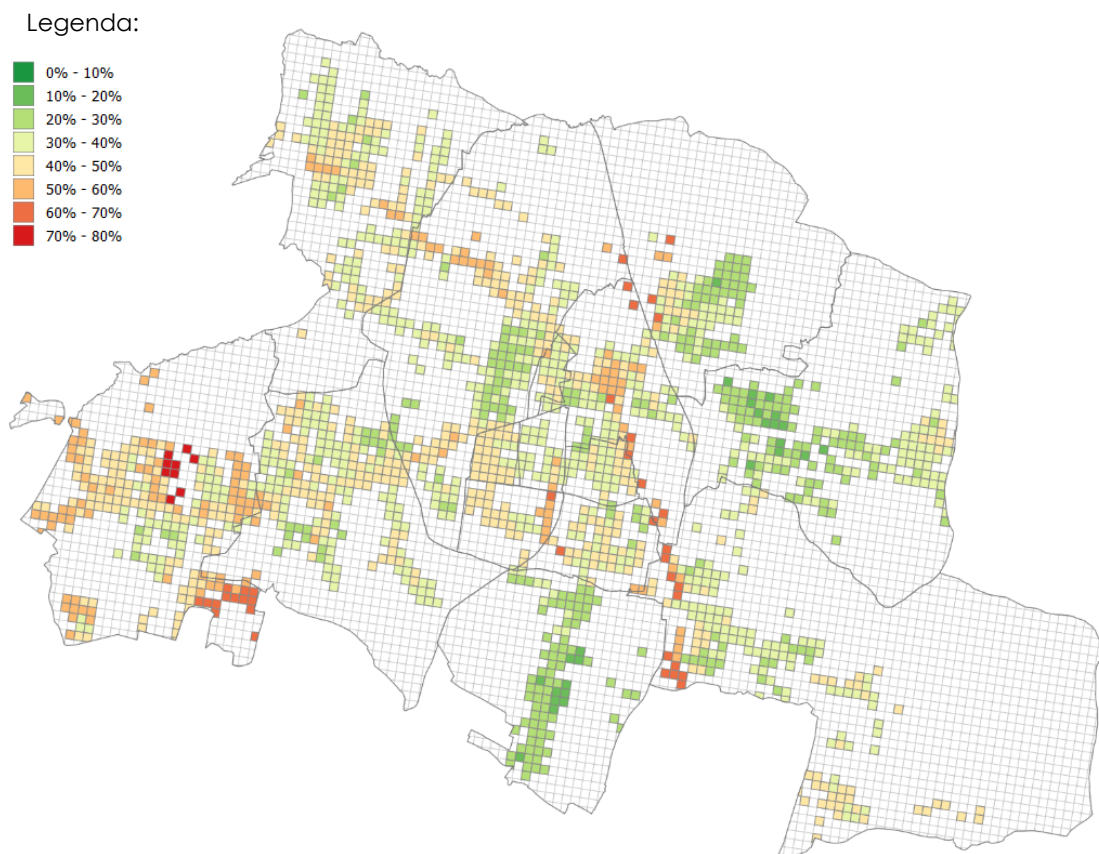
W oparciu o doświadczenia zebrane w projektach rewitalizacyjnych oraz wyniki konsultacji społecznych w zakresie znaczenia zidentyfikowanych problemów dla mieszkańców, poszczególnym wskaźnikom przypisano wagi. Przy doborze wag uwzględniono także jakość i dokładność pozyskanych danych oraz wpływ jakości danych na wynik końcowy analizy.

Przyjęto, że każdy wskaźnik cząstkowy może mieć wartości z przedziału od 0 do 1:

- dla każdego wskaźnika wyznaczono 5 i 95 percentyl
- przyjęto, że wartości te stanowią dolną i górną granicę oceny (tj. druga największa wartość odpowiada wartości 1, natomiast druga najniższa wartość odpowiada wartości 0),
- wartościom pomiędzy granicami przypisano wartość z przedziału 0 i 1 (normalizacja min-max),
- wartościom wskaźnika powyżej 95 percentyla przypisano wartość 1, wartościom poniżej 5 percentyla – wartość 0.

Wartości cząstkowe dla wskaźników wyznaczono w analogiczny sposób, a następnie policzono ich sumę ważoną. W wyniku tak przeprowadzonej analizy otrzymano wartości syntetycznego wskaźnika degradacji w przedziale 0-80%. Analizy wykonano na siatce modularnej 100x100 m. Rozkład przestrzenny zjawisk kryzysowych zobrazowanych za pomocą wskaźnika syntetycznego uwidacznia rysunek poniżej.

Rysunek 36 Wielkość wskaźnika syntetycznego poziomu degradacji - rozkład przestrzenny.

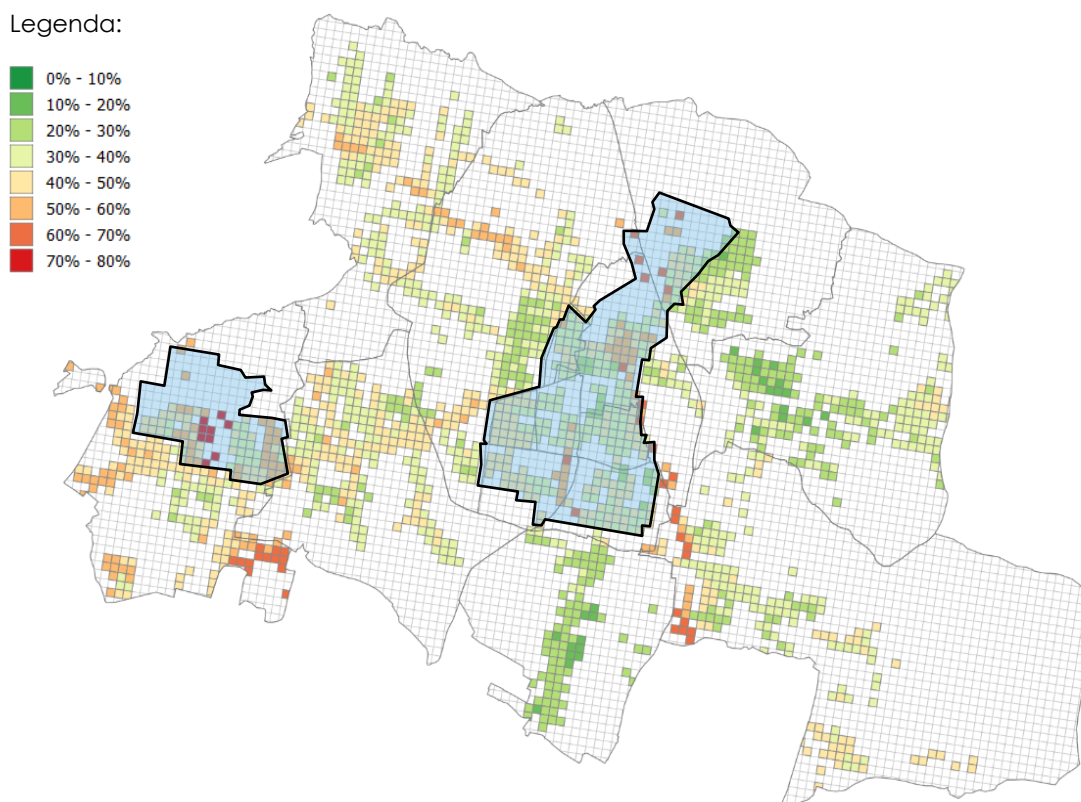

źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żory

Wyznaczenie obszaru zdegradowanego.

W oparciu o powyższą metodykę wyznaczono granice obszaru zdegradowanego złożonego z podobszarów.

Rysunek 37 Granice obszaru zdegradowanego na tle wskaźnika syntetycznego poziomu degradacji.

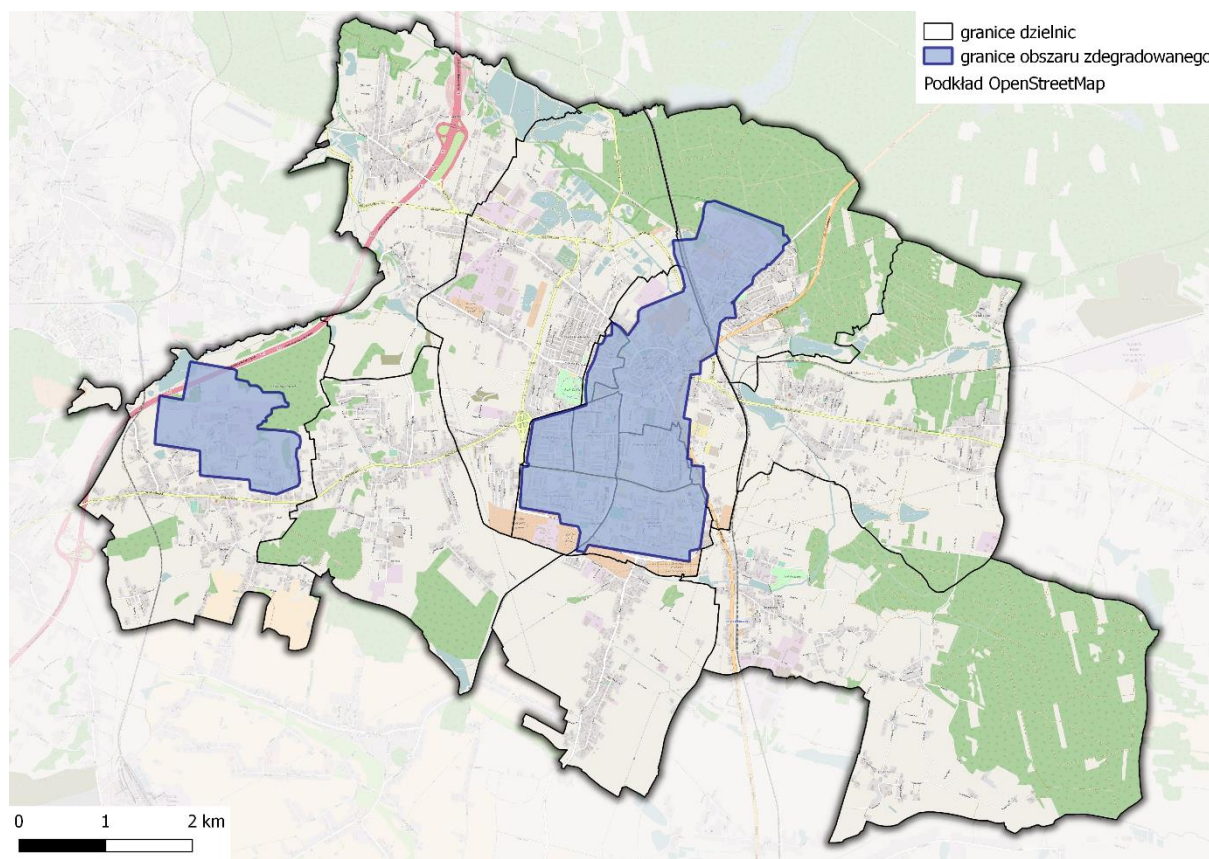
źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Żory

Dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego w opracowaniu wykorzystano wyniki opracowanej analizy wskaźnikowej. Przyjęto, iż obszar zdegradowany - podobszary to tereny o wskaźniku koncentracji negatywnych zjawisk wynoszącym 40-70% (70% wartość maksymalna). Przyjęto jako podstawę wyznaczenia granic podobszarów zdegradowanych granice modułów przestrzennych analizy. Linie granicy skorygowano w następujących przypadkach:

- bliskość elementu fizjografii urbanistycznej, takich jak: ulice, cieki wodne z otulinami, linie kolejowe, granice funkcjonalne itp. przez wyrównanie granic obszaru do ich przebiegu;
- występowania przerw w zabudowie i wynikającej z nich widocznej kontynuacji przestrzennej funkcji
- występowania pojedynczych modułów analizy (1ha) bez zabudowy we wnętrzu obszaru;
- możliwości powiązania pojedynczych zabudowań z obszarem zdegradowanym i czynnikami degradacji;
- występowania obszarów o relatywnie niewielkiej powierzchni terenów zabudowy, słabej koncentracji zabudowy oraz niewielkiej liczbie mieszkańców;

- występowania zidentyfikowanych obszarów przemysłowych istotnych dla prowadzenia procesu rewitalizacji i warunkujących jego powodzenie (w części północnej obu obszarów).

Rysunek 38 Granice obszaru zdegradowanego (podobszarów) w układzie miasta.

źródło: opracowanie własne

Przeprowadzana analiza oraz badania o charakterze społecznym pozwoliły na wyznaczenie następujących obszarów problemowych:

- Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka,
- Rejon ul. Promiennej (punktowe występowanie problemów),
- Osiedle Gwarków – Rój (wyspowe występowanie problemów),
- Osiedle Ks. Władysława,
- Osiedle Powstańców Śląskich.

Wskazane powyżej obszary odzwierciedlają najwyższe koncentracje zjawisk kryzysowych wykazanych w analizach. Zostały one zawarte w dwóch podobszarach zdegradowanych: śródmiejskim i w części dzielnicy Rój.

Wyznaczenie obszaru rewitalizacji.

Dla wyznaczenia obszaru rewitalizacji (obejmujących części dzielnic i osiedli) wykorzystano wyniki opracowanej analizy wskaźnikowej. Przyjęto, iż obszar

rewitalizacji złożony z podobszarów - terenów o dominującym dla terenów zamieszkałych wskaźniku koncentracji negatywnych zjawisk wynoszącym 50-70% (70% wartość maksymalna). Ponadto, jak podstawę wyznaczenia granic obszaru rewitalizacji -podobszarów przyjęto granice modułów przestrzennych analizy. Korekty linii granicy dokonano przy zachowaniu identycznych założeń, jak w przypadku wyznaczania obszaru zdegradowanego (podobszarów).

W rezultacie, opierając się na przeprowadzonych analizach i wynikach konsultacji społecznych, wyznaczono obszar rewitalizacji obejmujący następujące podobszary rewitalizacji :

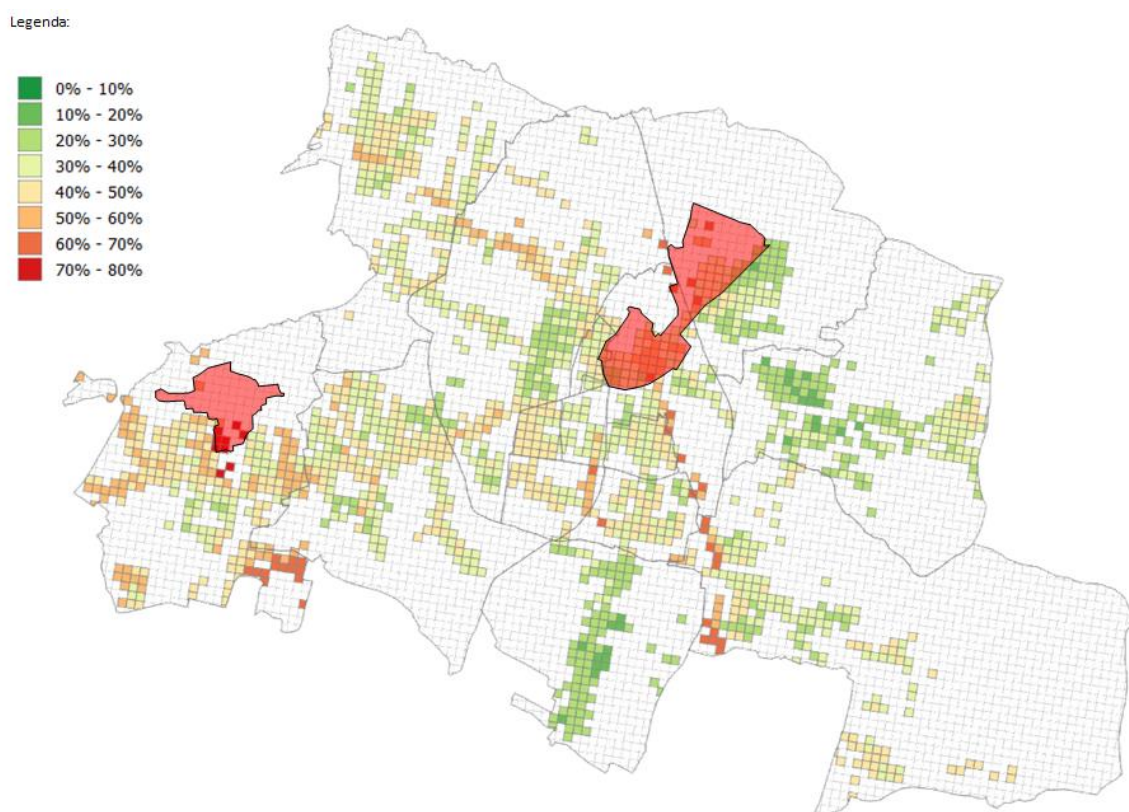
- Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka
- Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)

Należy nadmienić, iż w toku konsultacji wskazano także na wagę dla mieszkańców terenów rekreacyjnych, jako istotnego obszaru zabezpieczającego minimalny standard jakości zamieszkania i kluczowego w ich odczuciu elementu procesów rewitalizacyjnych (miejsca sprzyjające integracji społecznej, wymianie poglądów i wzmacnianiu więzi sąsiedzkich).

Zwrócono także uwagę na odmienną specyfikę koncentracji negatywnych zjawisk w zabudowie wielkopłytkowej - osiedlach: Powstańców Śląskich, Księcia Władysława i Władysława Sikorskiego - w rejonie ul. Promiennej. W osiedlach tych układ przestrzenny zabudowy i jej koncentracja istotnie wpływają na wyniki analiz przestrzennych.

Poddając analizie procesy rewitalizacji należy także brać pod uwagę potencjały tkwiące w danych obszarach, które uzasadniają i warunkują powodzenie tego procesu. Dlatego oceniając realnie szanse przeprowadzenia procesu rewitalizacji, postanowiono o zawężeniu obszarów rewitalizacji do dwóch terenów, które odpowiadają realnym potencjałom , a także oczekiwaniom interesariuszy.

Rysunek 39 Granice obszaru rewitalizacji (podobszarów) na tle wskaźnika syntetycznego poziomu degradacji.

źródło: opracowanie własne

Charakterystykę obszaru - podobszarów rewitalizacji na tle miasta w zakresie analizowanych wskaźników, stanowiących jeden z podstawowych wymiarów podstawy delimitacji, przedstawia poniższa tabela:

Tabela 20: Charakterystyka obszaru - podobszarów rewitalizacji na tle miasta

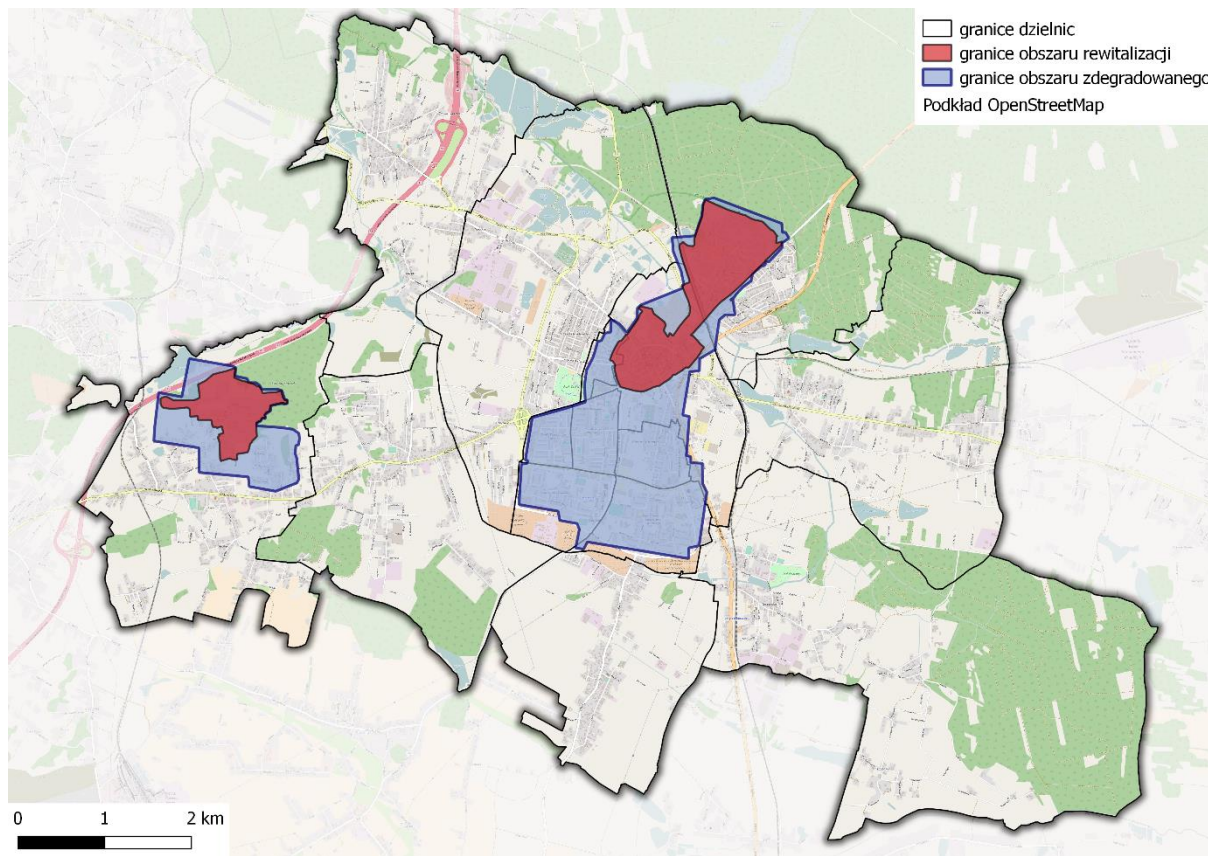
Wskaźnik	jednostka	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	Miasto
Liczba przestępstw na 1000 mieszkańców	zdarzeń / 1000 mieszkańców	4,8	5,2	2,7
Liczba rodzin dotkniętych problemem alkoholizmu i narkomanii w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	rodzin / 1000 mieszkańców	16,8	2,3	1,0
Liczba rodzin bezradnych w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1000 mieszkańców	rodzin / 1000 mieszkańców	26,4	4,8	2,8
Liczba rodzin dotkniętych niepełnosprawnością w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	rodzin / 1000 mieszkańców	24,0	8,4	3,7

Liczba rodzin dotkniętych problemem ubóstwa w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	rodzin / 1000 mieszkańców	107,5	20,9	8,7
Średnia powierzchnia użytkowa mieszkań komunalnych i spółdzielczych w przeliczeniu na mieszkańca mieszkania komunalnego / spółdzielczego	m ² / mieszkańca	10,10	17,10	20,05
Zadłużenie mieszkań komunalnych i spółdzielczych w przeliczeniu na mieszkańca mieszkania komunalnego / spółdzielczego	zł / mieszkańca	545,01	234,65	177,75
Gęstość stowarzyszeń	średnie ważone natężenie stowarzyszeń, z wagami odpowiadającymi odległości od analizowanego punktu	0,8	13,4	12,9
Frekwencja wyborcza	% uprawnionych do głosowania	40%	45%	42%
Wyniki sprawdzianu szóstoklasisty	% możliwych do uzyskania punktów	63%	74%	72%
Liczba bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców⁶	osób / 1000 mieszkańców	87	37	29
Liczba firm w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	przedsiębiorstw / 1000 mieszkańców	37	201	79
Średnia odległość do przystanku	metr	135	166	207
Średnia odległość do szkoły podstawowej	metr	614	433	479
Średnia odległość do przedszkola	metr	119	478	453
Średnia odległość do świetlicy / biblioteki	metr	105	240	376
Średnia odległość do obiektu sportowego	metr	116	268	365
Średnia odległość do placu zabaw	metr	118	259	263
Ryzyko złego stanu technicznego budynku (rok zakończenia budowy)	rok budowy budynku	1984	1975	1982
Średnia odległość do parku / skweru	metr	1 405	239	510
Średnie roczne stężenie zanieczyszczenie powietrza pyłem PM10	µg/m ³	47,5	49,4	49,5

źródło: opracowanie własne

⁶ Obszar rewitalizacji zamieszkiwany jest również przez osoby objęte III profilem pomocy. Dotyczy to osiedla Gwarków - osoby bezrobotne III profilu stanowią 24,2% ogólnej liczby osób bezrobotnych w tym podobszarze, natomiast w podobszarze Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka osoby bezrobotne III profilu stanowią 29,6% ogólnej liczby osób bezrobotnych. Osoby objęte III profilem pomocy w mieście stanowią 17,1% wszystkich bezrobotnych.

Rysunek 40 Granice obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego

źródło: opracowanie własne

2.9. Analiza czynników determinujących rewitalizację w zdefiniowanych obszarach

Proces rewitalizacji – w samej swej istocie – powinien stanowić odpowiedź na realne problemy: dotyczące konkretne obszary w mieście i traktowane jako kluczowe przez mieszkańców. Można więc powiedzieć, że to właśnie bariery, deficyty, czy utrudnienia w funkcjonowaniu podmiotów lokalnych stanowią główne wyznaczniki Lokalnego Programu Rewitalizacji decydując o jego kształcie i sposobach realizacji. Poniżej zamieszczono syntetyczną tabelę, w której zestawiono najważniejsze problemy zidentyfikowane w trakcie analiz i konsultacji społecznych oraz wskazano natężenie problemów w wyznaczonych obszarach rewitalizacji. Podkreślić należy, że w tabeli 21 wykorzystano wiele źródeł, a syntetyczne oceny stanowią uogólnienie szczegółowych wyników badań.

Dla lepszego zobrazowania omawianych zjawisk posłużono się skalą ocen wyrażoną przez odpowiednie kolory. Przyjęto cztery sytuacje dotyczące występowania wskazanych problemów na wytypowanych do rewitalizacji obszarach:

- brak wpływu danego problemu na rewitalizację danego obszaru, przede wszystkim ze względu na funkcje, do których obszar jest predestynowany,

- brak występowania danego problemu, a co za tym idzie brak wpływu na rozwiązania rewitalizacyjne,
- ograniczone występowanie problemu nie powodujące pilnej potrzeby rewitalizacji,
- ewidentne występowanie problemu, z którym na danym obszarze należy się zmierzyć zarówno ze względu na interesy podmiotów związanych bezpośrednio z obszarem, jak również ze względu na rozwój całego miasta.

Graficznie skala ocen przedstawia się następująco:

Brak powiązań	Brak problemów determinujących proces rewitalizacji	Śladowe występowanie problemów, które nie wywołują bezpośrednio konieczności rewitalizacji obszaru	Problemy odczuwalne dla mieszkańców obszaru, niosące negatywne konsekwencje dla innych mieszkańców i rozwoju całego miasta

W tabeli 21 uwzględniono siedem rodzajów determinant procesów rewitalizacji o charakterze problemów. Są wśród nich:

- determinanty ekonomiczne dotyczące sytuacji na rynku pracy, polaryzacji ekonomicznej, występowania grup dotkniętych ubóstwem,
- determinanty społeczne związane ze skupieniem grup problemowych w ramach obszaru,
- determinanty ekologiczne związane z zanieczyszczeniami i degradacją terenów, w szczególności tracących swoje funkcje gospodarcze,
- determinanty architektoniczne i zagospodarowania przestrzennego związane ze zmianami funkcjonalnymi oraz spadkiem użyteczności terenów i obiektów na skutek zachodzących procesów społeczno-ekonomicznych,
- determinanty wizerunkowe związane z zaszłościami historycznymi i utrwalaniem niepożądanych zjawisk wpływających na powstanie negatywnych stereotypów obarczających dany obszar (a nierzadko także stygmatyzujących mieszkańców).

Warto też zauważyć, że przyjęte determinanty są wewnątrznie wielowymiarowe, to znaczy, że w każdej z nich łączy się kilka aspektów. Przykładowo, zagadnienia rynku pracy dotyczą wymiaru gospodarczego, społecznego, edukacyjnego, czy kulturowego (w sensie postaw mieszkańców). Zagadnienia mieszkań socjalnych odnoszą się do jakości zasobów mieszkaniowych, sytuacji ekonomicznej, relacji społecznych itp.

Tabela 21 Ocena determinant rewitalizacji - skala problemów zachodzących w poszczególnych obszarach

Determinanta	podobszary rewitalizacji		Pozostałe obszary problemowe		
	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	Ostiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)	obszar ul. Promiennej	os. Księcia Władysława i Powstańców Śl.	Tereny rekreacyjne
wysoki poziom bezrobocia	red	red	red	yellow	grey
trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo, uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne na tle ekonomicznym	red	red	red	yellow	grey
kumulacja mieszkań socjalnych lub komunalnych – zamieszkiwanie przez grupy problemowe	red	red	red	green	grey
zanieczyszczenia środowiska z terenów przemysłowych (sąsiedztwo obszarów zdegradowanych przestrzennie)	red	red	green	green	grey
utrata funkcji publicznych i gospodarczych	red	red	green	green	yellow
zniszczona infrastruktura pokolejowa	red	yellow	green	green	grey
zła opinia o miejscu, negatywny wizerunek obszaru wśród innych mieszkańców miasta	red	red	red	green	yellow

źródło: opracowanie własne

Z zamieszczonej tabeli wynika wyraźnie, że obszar - podobszary rewitalizacji znajdują się pod silnym wpływem wszystkich determinant uznanych za kluczowe. Co więcej, wpływ ten odczuwalny jest nie tylko dla danych obszarów, ale przenosi się także na całe miasto. Oznacza to, że zmierzenie się w procesie rewitalizacji ze wskazanymi problemami przyczyniać się będzie do poprawy sytuacji obszaru, jak również tworzyć będzie pozytywne impulsy rozwojowe dla całego miasta. Na uwagę zasługuje też punktowo wydzielony obszar ulicy Promiennej, aczkolwiek jego znaczenie dla ponadlokalnych procesów rozwoju jest znacznie mniejsze.

W podobny sposób jak dla barier wykonano analizę potencjałów obszarów, które mogą być wykorzystane w procesie rewitalizacji. Analiza potencjałów – podobnie jak analiza barier – została oparta na różnorodnych źródłach informacji wykorzystywanych w procesie formułowania programu rewitalizacji. Zawartość tabeli 22 jest więc syntezą i próbą uogólnienia wyników różnego rodzaju analiz ilościowych i jakościowych.

Także w tym przypadku posłużono się graficzną skalą ocen przyjmując skalę pięciostopniową:

- brak występowania potencjału lub występowanie potencjału „pozornego”, zdegradowanego, o nikłych możliwościach wykorzystania dla procesu rewitalizacji,
- występowanie potencjału na niewystarczającym poziomie, co przekłada się na trudności w codziennym funkcjonowaniu mieszkańców, a także nie sprzyja realizacji projektów rewitalizacyjnych,
- występowanie potencjału w stopniu zadowalającym zarówno z punktu widzenia funkcjonowania mieszkańców, jak również tworzenia podstawowych warunków dla realizacji procesu rewitalizacji,
- wysoki poziom występowania potencjału, a co za tym idzie możliwość oparcia na nim procesu rewitalizacji,
- występowanie potencjału, który można uznać za wyróżnik strategiczny obszaru, ważny dla mieszkańców, procesu rewitalizacji, ale także dla rozwoju miasta jako całości.

Graficznie omówiona skala ocen przedstawia się następująco:

skala ocen

Brak potencjału lub jego daleko idąca degradacja	Słaby poziom potencjału, odczuwalny deficyt potencjału dla mieszkańców w codziennym funkcjonowaniu ograniczone możliwości wykorzystania na rzecz rewitalizacji	Dostateczny poziom potencjału dla codziennego funkcjonowania mieszkańców, konieczność zadbania o jakościowy lub ilościowy rozwój potencjału w przyszłości	Istotny poziom potencjału mogącego stanowić siłę napędową rewitalizacji	Wyróżniający w skali miasta poziom potencjału i jego dobre wykorzystanie

W tabeli 22 dokonano zestawienia piętnastu potencjałów z wytypowanymi obszarami. Wśród analizowanych potencjałów znalazły się czynniki:

- ekonomiczne, dotyczące struktury gospodarczej i atrakcyjności inwestycyjnej obszaru,
- przestrzenno-infrastrukturalne związane z jakością terenów do zagospodarowania, w tym ich wyposażeniem,
- komunikacyjne odnoszące się do powiązań komunikacyjnych obszaru z miastem i szerszym otoczeniem,
- atrakcyjności mieszkaniowej przejawiające się w jakości obszaru oraz ruchu mieszkańców,
- społeczne, odzwierciedlające poziom aktywności mieszkańców, relacje społeczne oraz warunki dla aktywności społecznej,

- udogodnienia dla mieszkańców, na które składa się dostępność do usług publicznych oraz urządzeń umożliwiających wielowymiarowy rozwój mieszkańców,
- ekologiczne, wyrażone przez jakość terenów przyrodniczych,
- bezpieczeństwo.

Podobnie jak w przypadku barier, także potencjały mają najczęściej charakter wielowymiarowy i składa się na nie zbiór wartości społecznych, ekonomicznych, przestrzennych, kulturowych, czy środowiskowych.

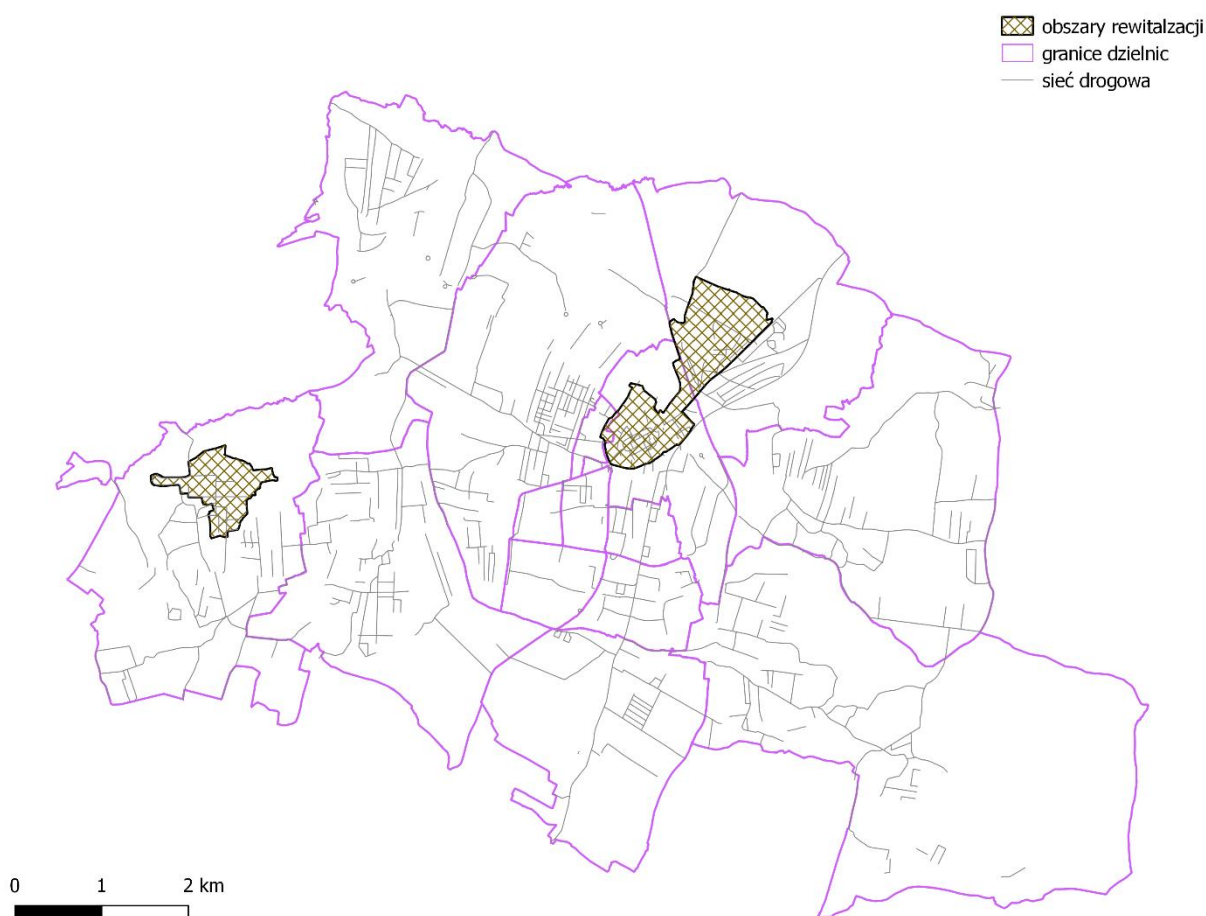
Tabela 22 Ocena potencjałów rewitalizacji - skala zasobów i zachodzących w poszczególnych obszarach procesów mogących wspierać rewitalizację

Potencjał	Podobszary rewitalizacji		Pozostałe obszary problemowe		
	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kieszczówka	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)	obszar ul. Promiennej	części os. Księcia Władysława i Powstańców Śl.	Tereny rekreacyjne
sieć handlowo-usługowa					
tereny inwestycyjne typu brownfield					
wyposażenie infrastrukturalne					
powiązania komunikacyjne obszaru					
atrakcyjność mieszkaniowa obszaru					
napływ nowych mieszkańców do dzielnicy wzmacniający i urozmaicający lokalną strukturę społeczną					
aktywność społeczna mieszkańców obszaru					
aktywność organizacji pozarządowych i parafii, obecność liderów społecznych, oddolne inicjatywy w dzielnicy					
miejsca spotkań mieszkańców					
obiekty infrastruktury społecznej, w tym instytucje edukacyjne, opiekuńcze, kulturalne, opieki zdrowotnej					
infrastruktura sportowo-rekreacyjna, przestrzeń wypoczynku, obiekty należące do instytucji zajmujących się sportem i rekreacją					
dostępność atrakcyjnych miejsc wypoczynku i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej					
dostępność atrakcyjnej oferty kulturalno-rozrywkowej					
tereny przyrodnicze o walorach rekreacyjnych					
poziom bezpieczeństwa					

źródło: opracowanie własne

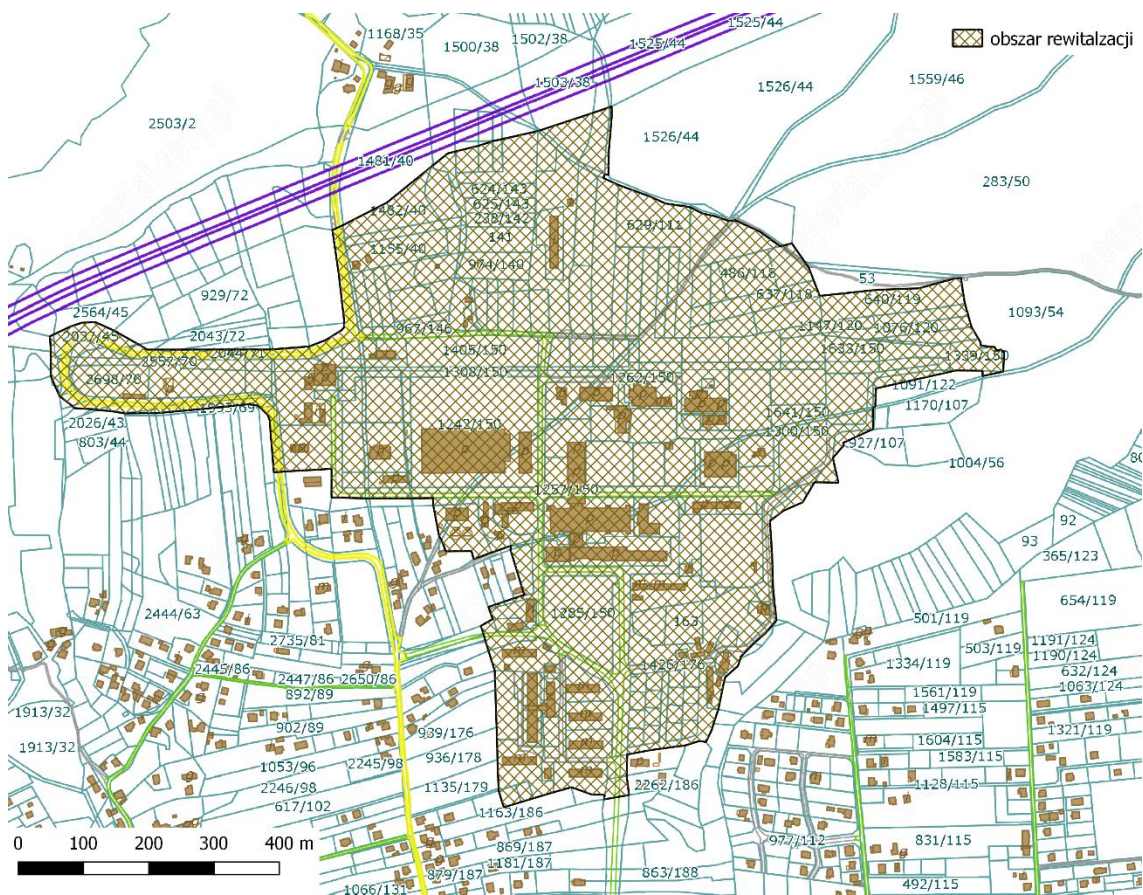
Z powyższej tabeli wynika, że obszarem o wysokim potencjale rewitalizacyjnym jest główny obszar rewitalizacji miasta. W podobszarach: Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka i os. Gwarków z terenami przyległymi występuje co prawda duże nagromadzenie problemów (ekonomiczno-społecznych, przestrzennych i środowiskowych), ale równocześnie obszary te cechują największe szanse na powodzenie procesu rewitalizacji. Są to obszary o najbardziej znaczących potencjałach rewitalizacji: obszar Śródmieścia wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka charakteryzuje wysoka aktywność społeczna, duża liczebność i różnorodność organizacji pozarządowych, grup formalnych i nieformalnych mogących stanowić siłą napędową procesu rewitalizacji. Obszar osiedla Gwarków wraz z terenami przyległymi charakteryzuje się dostępnością infrastruktury społecznej oraz rekreacyjnej, którą można w innowacyjny sposób wykorzystać w procesie rewitalizacji. W obu przypadkach włączono w granice obszaru rewitalizacji tereny przemysłowe, jako istotnie warunkujące realizację kluczowych dla tych obszarów procesów społecznych wychodzenia z bezrobocia i wykluczenia społecznego.

Rysunek 41: Wyznaczony obszar (podobszary) rewitalizacji

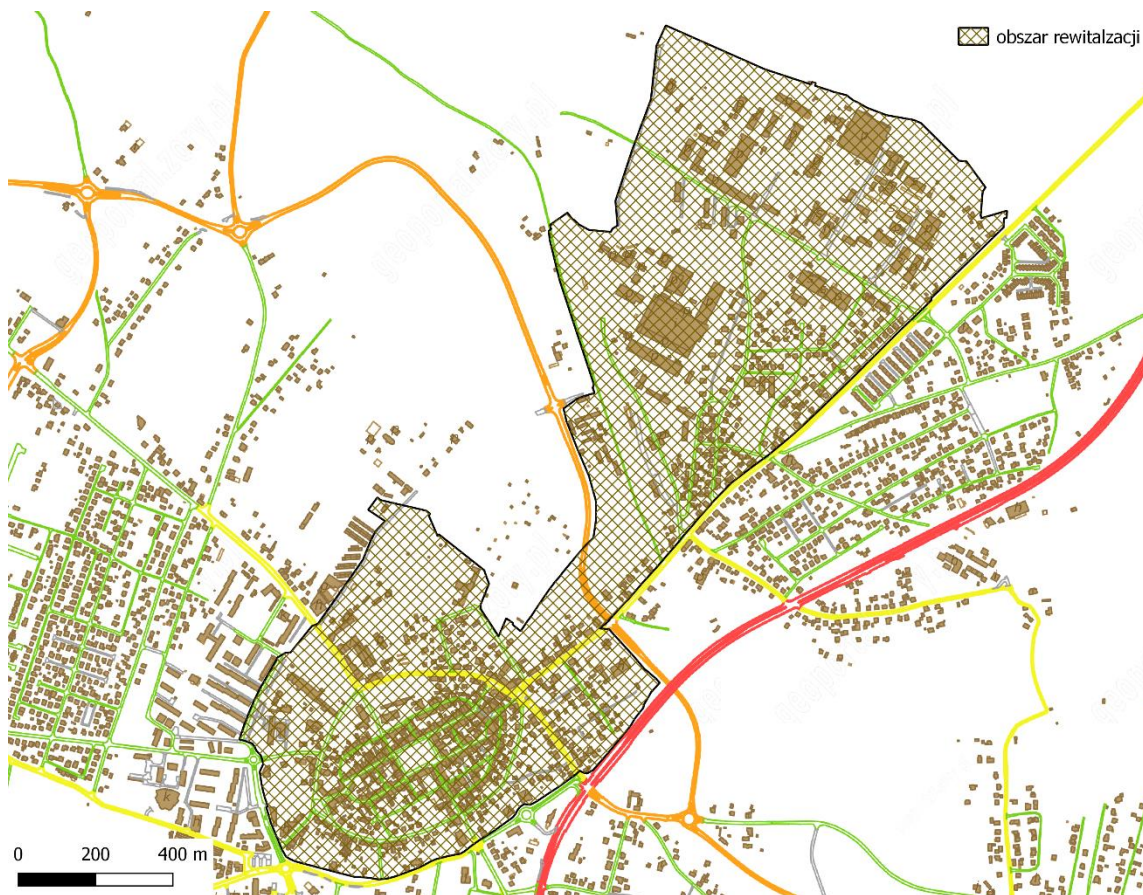
źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych i konsultacji społecznych.

Rysunek 42: Podobszar rewitalizacji „Os. Gwarków z terenami przyległymi”

źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych i konsultacji społecznych.

Rysunek 43: Podobszar rewitalizacji „Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka”

źródło: opracowanie własne na podstawie badań własnych i konsultacji społecznych.

Wielkość obszaru rewitalizacji zweryfikowano dla określenia zgodności z Wytycznymi Ministra Rozwoju „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, MR/H 2014-2020/20(2)08/2016 z 2 sierpnia 2016 r.

Tabela 23 Podstawowe wskaźniki dot. obszaru rewitalizacji

Obszar	Powierzchnia	Udział procentowy w powierzchni miasta	Liczba mieszkańców	Udział procentowy w liczbie mieszkańców miasta
jednostka	ha	%	tys.	%
Żory	6464,0	100	62,051	100
Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)	62,1	0,96	1,288	2,07
Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	152,7	2,36	2,973	4,79
Razem obszar rewitalizacji	214.8	3,32	4,258	6,86

źródło opracowanie własne

2.10. Sytuacja społeczna - pogłębiona diagnoza obszarów problemowych

Przygotowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji obejmowało szeroki zakres badań wykorzystujących i opierających się na danych statystyki publicznej, danych Urzędu Miasta w Żorach, w tym danych przestrzennych oraz badaniach społecznych, na rzecz których wykorzystano techniki warsztatowe i ankietowe. Szczególną uwagę w tym ostatnim aspekcie poświęcono mieszkańcom zidentyfikowanych obszarów wymagających rewitalizacji.

Jednym z celów pogłębionej analizy obszarów problemowych było zidentyfikowanie najdotkliwszych problemów społecznych występujących na terenie tychże obszarów, a także określenie poziomu zbieżności opinii mieszkańców.

Za najdotkliwszy problem społeczny ankietowani uznali bezrobocie (71,1% wskazań). Kolejnymi wskazywanymi przez ankietowanych problemami były alkoholizm oraz emigracja młodych i wykształconych osób (po 43,3% wskazań). Niemal 23% respondentów zwróciło uwagę na problem narkomanii. Ubóstwo zostało wskazane przez 11,3% badanych, bezdomność zaś – przez co dziesiątego. Istotną część wskazywanych obszarów problemowych stanowiły także kwestie związane z przemocą: problem przemocy w rodzinach dostrzegło 9,3% respondentów, a przemoc w szkołach – 2,1% badanych. Niemal co dziesiąty badany określił przestępczość jako dotkliwy problem społeczny, a na brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców wskazało 8,2% respondentów.

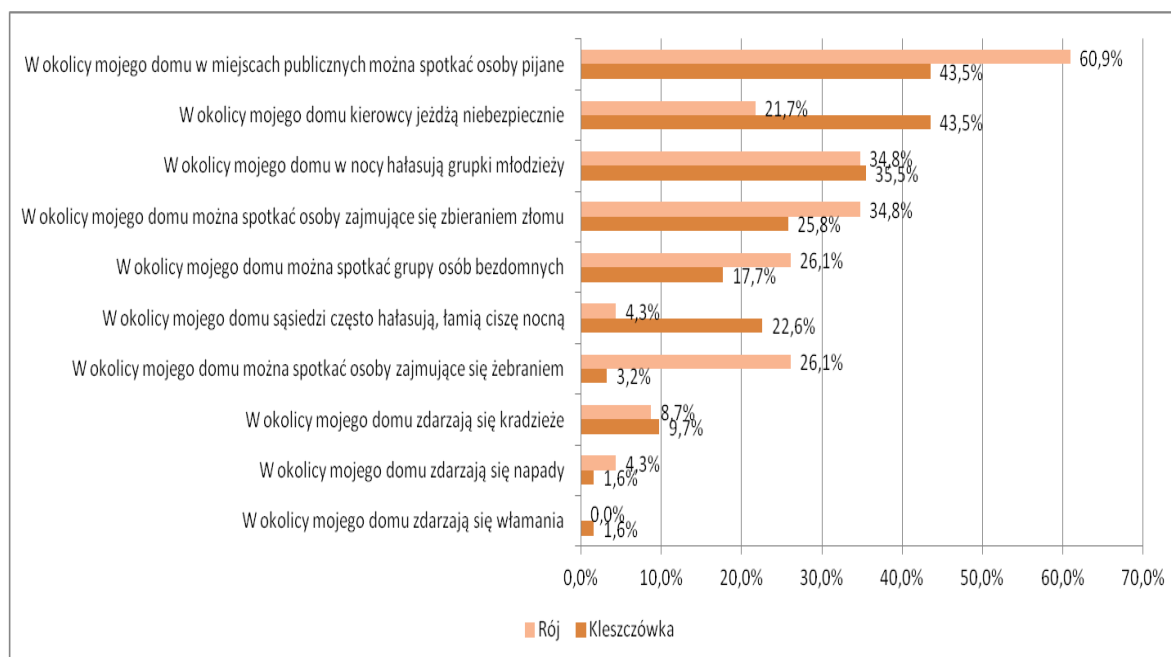
Biorąc pod uwagę podział na dzielnice najistotniejszy problem w każdej z nich to bezrobocie (Kleszczówka – 71,8%, Rój – 69,2% badanych); jednak pozostałe wskazywane przez ankietowanych problemy występujące na terenie Kleszczówki i Roju nieco różnią się od siebie.

Mieszkańcy dzielnicy Rój jako kolejne po bezrobociu problemy wskazywali najczęściej te związane z nałogami mieszkańców – alkoholizmem (61,5%) oraz narkomanią (50%). Co trzeci z nich wskazywał na odpływ młodych ludzi, 15,4% na kradzieże, a po 11% badanych na ubóstwo i brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.

Mieszkańcy dzielnicy Kleszczówka natomiast jako drugi po bezrobociu problem uznali odpływ młodych i wykształconych ludzi (47,9% wskazań). Kolejne wskazywane przez nich negatywne zjawiska to społeczne to: alkoholizm mieszkańców (36,6%), bezdomność (14,1%), przemoc w rodzinach (11,3%) oraz ubóstwo (11,3%).

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców obu badanych dzielnic znacznie się różni. Za bezpieczną lub bardzo bezpieczną swoją dzielnicę uznało 87,8% mieszkańców Kleszczówki oraz tylko 57,7% mieszkańców Roju. Na niskie poczucie bezpieczeństwa wskazało 3,8% badanych mieszkańców dzielnicy Rój i 1,4% respondentów zamieszkujących dzielnicę Kleszczówka.

Wykres 27: Ocena zjawisk dotyczących bezpieczeństwa na badanych terenach – podział na dzielnice

źródło: badanie własne SONDA

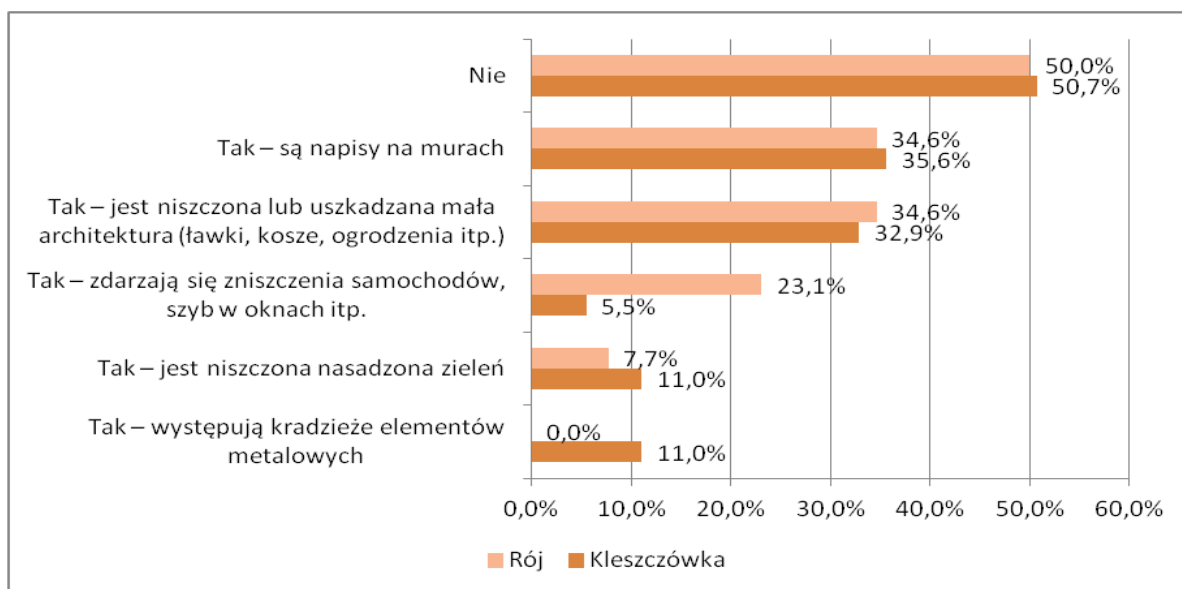
Mieszkańcy Kleszczówki najczęściej wskazywali na okolice dworca PKP i okolice Przedsiębiorstwa Budowlano-Handlowego FADOM jako miejsca szczególnie niebezpieczne. Mieszkańcy Roju z kolei najczęściej wskazywali na baraki, slumsy,

zdegradowane tereny przemysłowe w okolicach byłej KWK Żory) oraz ciągi piesze w okolicach osiedla Gwarków.

Połowa ankietowanych osób oceniła, że na terenie dzielnicy dochodzi do dewastacji przestrzeni publicznej. Najczęstszym przejawem niszczenia przestrzeni publicznej są napisy na murach (35,4% wskazań) oraz niszczenie lub uszkodzenie tzw. małej architektury (33,3% wskazań). Co dziesiąte wskazanie dotyczyło kradzieży elementów metalowych z przestrzeni wspólnej, a 8,1% wskazań dotyczyło niszczenia prywatnej własności (zniszczenia samochodów, szyb w oknach, itp.).

Ocena zjawiska dewastacji przestrzeni publicznej nieco inaczej wygląda w obu dzielnicach. W dzielnicy Rój, zdaniem badanych mieszkańców, nie dochodzi do kradzieży elementów metalowych, nie zdarzają się również zniszczenia samochodów czy szyb w oknach. Mieszkańcy dzielnicy Kleszczówka częściej zauważają zjawiska związane z niszczeniem zieleni (11% w stosunku do 7,7% w dzielnicy Rój) oraz napisy na murach (w tym przypadku różnica nie jest istotna: 35,6% w dzielnicy Kleszczówka w stosunku do 34,6% w przypadku dzielnicy Rój). Najczęściej zauważaną formą dewastacji przestrzeni publicznej w obu dzielnicach jest niszczenie tzw. małej architektury – częściej zauważają to mieszkańcy Roju (34,6% wskazań) w stosunku do mieszkańców Kleszczówki (32,9% wskazań).

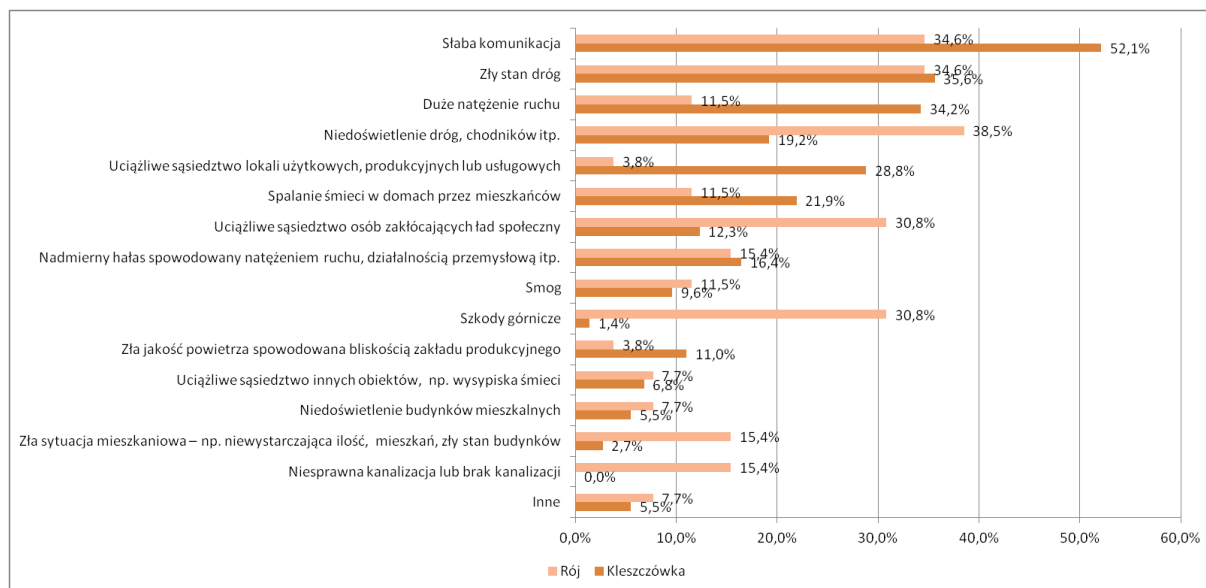
Wykres 28 Ocena zjawiska dewastacja przestrzeni publicznej w podziale na dzielnice

źródło: badanie własne SONDA

Analiza odpowiedzi mieszkańców poszczególnych obszarów, dotyczących występowania czynników istotnie wpływających na jakość życia, pozwala uchwycić pewne różnice pomiędzy badanymi z Kleszczówki i mieszkańcami Roju:

Wykres 29 Ocena występowania czynników wpływających na jakość życia mieszkańców – podział na dzielnice

źródło: badanie własne SONDA

Przedstawione powyżej wyniki badania ankietowego mieszkańców dzielnicy Kleszczówka oraz Rój pozwalają uchwycić zarówno elementy wspólne obu dzielnic jak i wskazują na ich istotne wyróżniki społeczne. Przedstawiona powyżej analiza skupiła się na kilku zagadnieniach kluczowych dla planowanego procesu rewitalizacji społecznej tego obszaru. Biorąc pod uwagę opinie mieszkańców o badanym obszarze zidentyfikowano kluczowe problemy społeczne występujące w obu dzielnicach – za najistotniejszy problem mieszkańcy Kleszczówki i Roju uznali bezrobocie i jego konsekwencje: alkoholizm oraz odpływ ludzi młodych i wykształconych. Mieszkańcy obu dzielnic czują się dość bezpiecznie w okolicach swojego miejsca zamieszkania, jednak w każdej z dzielnic pojawiają się sytuacje, które obniżają poczucie bezpieczeństwa ankietowanych. Najczęściej wskazywano na obecność osób pod wpływem alkoholu w przestrzeni publicznej, nocne hałasy i niebezpieczną jazdę kierowców. Ankietowani dostrzegają także problemy infrastrukturalne związane ze swoimi dzielnicami: przede wszystkim słabą komunikację z pozostałymi częściami miasta oraz zły stan dróg. Wskazują również niewystarczający dostęp do różnego rodzaju usług (edukacji, kultury, rekreacji, ochrony zdrowia, itd.) w zależności od specyfiki dzielnicy i potrzeb jej mieszkańców.

Osobne badanie ankietowe dotyczyło rewitalizacji żorskiej Starówki, jako obszaru ważnego dla mieszkańców Żor – zwyczajowego miejsca handlu, spotkań i spędzania czasu wolnego. Przeprowadzone badania ankietowe służyły zbadaniu indywidualnych opinii mieszkańców miasta Żory i dotyczyły możliwości oraz sposobów ożywienia Starówki (jako kluczowego miejsca dla obszaru Śródmieścia) w ramach działań rewitalizacyjnych. Udział w badaniu wzięło 180 mieszkańców Żor.

Zdecydowana większość respondentów widzi sens w rewitalizacji żorskiej Starówki. Osoby te zgłosiły taką potrzebę, doceniając wartość i potencjał w niej ukryty. Mieszkańcy stwierdzili, że Starówce należy przywrócić funkcje handlowo-usługowe i stworzyć warunki, aby obszar ten był miejscem spotkań towarzyskich czy rekreacji. Ankietowani ubolewali także nad sferami, w których Starówka zdaje się być zaniedbana. Za najważniejsze problemy w tym zakresie mieszkańcy wskazali deficyty punktów gastronomicznych i rozrywkowych (25%) oraz niski stan infrastruktury i ochrony środowiska (22%). Ankietowani mieszkańcy licznie wskazywali na niedobór na Starówce miejsc aktywności – wypoczynku, rekreacji i spędzania czasu wolnego, najchętniej w towarzystwie rodziny, grupy znajomych czy w trakcie imprez masowych.

W ocenie obecnego stanu Starówki wyłaniają się wnioski takie, że młodzi ludzie częściej oceniali ją pozytywnie. Starówka postrzegana jest jako miejsce bezpieczne i atrakcyjne, ale nieco zaniedbane. Oceny te różniły się w poszczególnych kryteriach zależnie od wieku i celu jej odwiedzania.

2.11. Sytuacja w sferze zagospodarowania przestrzennego obszaru rewitalizacji

Celem niniejszego podrozdziału jest przybliżenie sytuacji w zakresie zagospodarowania przestrzeni w wyznaczonym obszarze rewitalizacji w podziale na podobszary.

Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka

Śródmieście oraz zachodnia część dzielnicy Kleszczówka powiązane są ze sobą funkcjonalnie, zwłaszcza przez system usług publicznych (placówki oświatowe, ośrodek zdrowia, dom kultury). Mieszkańcy obu dzielnic korzystają z nich wspólnie. W związku z powyższym, mimo odmiennych form zagospodarowania, obszar ten należy traktować łącznie, z uwagi na dostępność usług publicznych i powiązanie negatywnych zjawisk społecznych. Zgodnie z ustaleniami dokonanymi w trakcie prac partycypacyjnych w sferze infrastrukturalnej wskazuje się na braki w wyposażeniu obszaru i dostępności obiektów oraz terenów służących aktywizacji mieszkańców w sferze społecznej i gospodarczej. Zwrócono również uwagę na istnienie niezagospodarowanych i zniszczonych obiektów infrastruktury – w szczególności pokolejowej i przemysłowej. Podjęcie działań zmierzających do zmiany tej sytuacji i oparcie ich na pobudzaniu aktywności społecznej spowodować może istotną zmianę sytuacji całego obszaru.

- Śródmieście

Poza strefą ścisłego centrum (rynek i przyległe do niego ulice), która została poddana procesom rewitalizacji technicznej, co zaowocowało pewnym ożywieniem społeczno-gospodarczym obszaru, strefa ta posiada bariery rozwojowe związane z historycznie uwarunkowanym sposobem gospodarowania mieszkaniowym zasobem komunalnym, a szczególnie z prywatną własnością nieruchomości.

Pierścienie zewnętrzne zabudowy średniowiecznej noszą widoczne cechy stagnacji choć położone są w teoretycznie najbardziej atrakcyjnym obszarze miasta. Cechą widoczną są dysproporcje w standardzie zagospodarowania na poszczególnych działkach. Dodatkowo obserwowany jest proces stopniowego zanikania usług charakterystycznych dla obszaru centrum. Jedną z przyczyn jest powstanie alternatywnych przestrzeni handlowo-usługowych w zespołach usług w osiedlach (dziedzictwo urbanistyki modernistycznej wraz z przekształceniami okresu transformacji) oraz przestrzeni w obiektach wielkopowierzchniowych zlokalizowanych na terenie miasta o znaczeniu i oddziaływaniu subregionalnym.

Należy również zwrócić uwagę na występowanie obiektów przemysłowych (m.in. zdegradowany budynek tzw. „młyna elektrycznego”) w okolicach ul. Rybnickiej i ul. Męczenników Oświęcimskich. Dzięki dogodnej lokalizacji i unikalnym charakterze obiekty posiadają spory potencjał do podjęcia skutecznych działań rewitalizacyjnych. W bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się także dworzec autobusowy, obsługujący komunikację lokalną i regionalną, który m.in. ze względu na skalę obsługiwanego połączenia autobusowego i niewystarczające parametry techniczne wymaga kompleksowej modernizacji.

- Kleszczówka (zachodnia część)

W zakresie zagospodarowania przestrzeni widoczna jest polaryzacja zachodniej części względem wschodniej części dzielnicy, w której dominuje zabudowa jednorodzinna i szeregowa. Obszar zachodniej części cechuje niski standard przestrzeni publicznych, niska jakość ciągów pieszych i dróg dojazdowych, brak urządzonych przestrzeni międzybudynkowych w osiedlach. Widoczny jest brak oferty spędzania czasu wolnego, skierowanej w szczególności dla dzieci i młodzieży, co m.in. skutkuje dużą intensywnością graffiti (pojawiających się nawet na dobrze utrzymanych budynkach). Dodatkowo, widoczna jest peryferyzacja i degradacja obszaru (budynek dworca PKP wraz z terenami i obiektami przyległymi) spowodowana utratą dotychczasowych funkcji transportu kolejowego. W ramach obszaru występują nie w pełni przekształcone i przywrócone do aktywności

produkcyjnej tereny przemysłowe (dawna „Fabryka Domów”), stanowiące potencjalną bazę dla tworzenia miejsc pracy mieszkańców obszaru rewitalizowanego. Przyległe do obszaru przemysłowego osiedle grupujące znaczną część zasobu komunalnego miasta (przejęte po likwidacji Fabryki Domów) stanowi również obszar koncentracji negatywnych zjawisk społecznych.

Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Rój)

Osiedle jest przykładem jednostki mieszkaniowej odseparowanej od struktury miejskiej, powstałej jako typowe osiedle przemysłowe. Upadek zakładu pracy (KWK „Żory”) uzasadniającego powstanie osiedla i dającego sens jego funkcjonowaniu, spowodował degradację społeczną, wzmocnioną stopniowym rozpadem infrastruktury technicznej (drogi, chodniki). Wrażenie „upadku” osiedla wzmacnia niewykorzystywany obecnie teren dawnego dworca autobusowego i parkingu - wydaje się zasadne rozpatrywanie tych terenów łącznie, z uwagi na silne powiązanie miejsca zamieszkania z miejscem pracy narzucone tak lokalizacją, jak i charakterem struktury przestrzennej. Dlatego wydaje się, iż celowym jest włączenie w obszar rewitalizacji terenów przemysłowych, gdyż stwarzają one szansę na odbudowę relacji: miejsce pracy – miejsce zamieszkania w nowej strukturze gospodarczej bazującej na istniejącej infrastrukturze pokopalnianej. Jednocześnie bliskość autostradowego węzła Świerklany sprawia, że analizowany teren jest atrakcyjny pod względem komunikacyjnym, co skutkuje postępującym procesem zabudowy suburbanizacyjnej wokół osiedla. Pozytywnym zjawiskiem jest istnienie infrastruktury społecznej (przychodnia, apteka) choć prawdopodobnie nie jest ona w stanie zmienić obrazu osiedla. Wysokość zabudowy (5 kondygnacji) daje potencjalne możliwości budowy więzi sąsiedzkich. W samym centrum osiedla funkcjonuje także świetlica „Wyspa”, będąca miejscem spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz ich rodziny. Ponadto należy zwrócić uwagę na bliskość terenów sportowo-rekreacyjnych (boisko sportowe, plac zabaw, siłownia „pod chmurką”) oraz obiektów infrastruktury społecznej o znaczeniu ogólnomiejskim (dom dziennej opieki dla osób starszych). Jednocześnie należy podkreślić potrzebę podniesienia jakości tej infrastruktury poprzez realizację zamierzeń inwestycyjnych. Odpowiednio uatrakcyjnione obiekty stać się mogą czynnikiem determinującym podniesienie aktywności społecznej. Tworzy to tym samym potencjał do rozwoju przedsięwzięć integrujących mieszkańców. Dzięki temu obszar ma szansę na realizację funkcji przez cały rok - jako miejsce pracy, usług społecznych i usług rekreacyjnych.

3. Dokumenty strategiczne wyznaczające kierunki i ramy rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Żory opracowany został z uwzględnieniem uwarunkowań i ram prowadzenia procesu rewitalizacji wynikających z krajowej i regionalnej polityki. W procesie tworzenia LPR istotną płaszczyzną projektowania rozwiązań rewitalizacyjnych były kierunki rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego zdefiniowane w obowiązujących dokumentach strategicznych i planistycznych miasta.

Tabela 24 Uwarunkowania programowe rewitalizacji

Ramy wynikające z dokumentów szczebla krajowego	
<p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Postuluje podjęcie działań rewitalizacyjnych w obszarach zdegradowanych poprzez przygotowanie lokalnych programów rewitalizacji, które powinny obejmować priorytety techniczne, przestrzenne, społeczne, kulturowe, gospodarcze i ekologiczne. • KPZK podkreśla i dostrzega problemy związane z występowaniem zjawisk związanych z powstawaniem pustki osadniczej, do których zalicza obszary o najniższym dostępie do usług oraz obszary degradacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej, oraz wskazuje, że na obszarach zurbanizowanych w miastach i dzielnicach głównie o charakterze przemysłowym, dochodzi do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych i przestrzennych. Jest to związane m.in. z procesami restrukturyzacyjnymi, degradacją fizyczną zabudowy lub zmianami w formie użytkowania terenu obszarów narażonych na tego typu procesy degradacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej. Do nich zalicza m.in. stare dzielnice śródmiejskie, osiedla w zabudowie blokowej oraz obszary przemysłowe, powojkowe i pokolejowe zlokalizowane na obszarach zurbanizowanych. • W koncepcji jednym z celów jest <i>Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów</i>. W ramach celu zdefiniowano 2 kierunki działań: <ul style="list-style-type: none"> ○ wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych, ○ restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast.
<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • KSRR jako wyzwanie polityki regionalnej przyjmuje „znalezienie odpowiednich do skali wyzwań instrumentów wspomagania (...) restrukturyzacji społeczno-gospodarczej obszarów w mniejszych skalach przestrzennych”. • Jednym z celów Strategii jest <i>Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze</i>.

	<p>W dokumencie podkreśla się potrzebę wspierania kompleksowych działań na rzecz odtworzenia zdolności do rozwoju miast, dzielnic miast, obszarów przemysłowych i innych terenów zdegradowanych przez przywracanie lub nadawanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych oraz wspomaganie realizacji kompleksowych programów rewitalizacji społeczno-gospodarczej. Jednocześnie wskazuje się, że rewitalizacja powinna obejmować:</p> <ul style="list-style-type: none"> o wsparcie kapitału społecznego, o modernizację struktury gospodarczej, o rozwój infrastruktury technicznej oraz rozwój i modernizację infrastruktury obiektów użyteczności publicznej.
<p><u>Ramy wynikające z dokumentów regionalnych województwa śląskiego</u></p>	
<p>Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, przyjęta uchwałą Nr IV/38/2/2013 Sejmiku Województwa Śląskiego w dniu 1 lipca 2013 roku,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wskazuje, że rewitalizacji powinny podlegać obszary „na których istnieją tereny i obiekty zdegradowane, zdewastowane, w tym głównie przemysłowe dotknięte problemami związanymi z degradacją środowiska przyrodniczego oraz nasileniem negatywnych zjawisk społecznych.” Wyzwaniem dla tego typu obszarów będzie przywrócenie im funkcji społecznych i gospodarczych. • Wśród celów i kierunków działań definiuje m.in. cel operacyjny: (B.3) <i>Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców</i>, w ramach którego wskazuje się m.in na potrzebę podejmowania działań związanych z rewitalizacją społeczną obszarów o niskiej aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz nagromadzonymi problemami społecznymi. W celu operacyjnym (C.3.) pn. <i>Wysoki poziom ładu przestrzennego i efektywne wykorzystanie przestrzeni</i> - określa się działania w kierunkach: <ul style="list-style-type: none"> o rewitalizacji terenów i obiektów, w tym przemysłowych i zdegradowanych na tereny/obiekty o funkcjach społeczno-gospodarczych oraz zapewnienie ich dostępności, o poprawy jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miast i centrów dzielnic oraz przestrzeni recepcyjnych, o tworzenia i rewitalizacja obszarów zieleni urządzonej oraz terenów rekreacyjnych, o przywracania pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych, o rewitalizacji osiedli mieszkaniowych, w tym starych dzielnic, o wspierania powstawania atrakcyjnych terenów mieszkaniowych w miastach oraz przeciwdziałanie procesom suburbanizacji.
<p>Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 - przyjęty przez Komisję Europejską w dniu 18.12.2014 r</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jednym z priorytetów inwestycyjnych jest „<i>Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich</i>”. • Program przewiduje, że w ramach działań rewitalizacyjnych powinny być podejmowane projekty mające na celu wywołanie jakościowej, pozytywnej zmiany na zidentyfikowanym obszarze. • Celem działań infrastrukturalnych ma być wsparcie

	społeczności zamieszkującej obszar zdegradowany poprzez zastosowanie instrumentów aktywizacji społeczno-zawodowej oraz uzupełniająco zdrowotnej i kulturalnej.
<u>Ramy wynikające z dokumentów lokalnych</u>	
<p>Strategia Rozwoju Miasta Żory 2020+</p> <p>Dokument przyjęty uchwałą Rady Miasta Żory Nr 525/L/2014 z dnia 25.09.2014 r</p>	<p>Strategia wśród głównych problemów ograniczających rozwój miasta określa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • w sferze rozwoju gospodarczego m.in: <ul style="list-style-type: none"> ○ bariery dla inwestorów: brak uregulowanej struktury własności gruntów, bariery na linii inwestorzy – mieszkańcy (nieufność wobec nowych inwestycji, problemy z wykupem gruntów etc.), ○ mała różnorodność i niska atrakcyjność oferowanych miejsc pracy, ○ wysoką migrację ludzi młodych za granicę, ○ podejmowanie przez specjalistów pracy poza Żorami (np. w większych miastach); • w sferze udogodnień dla mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> ○ brak ożywiania najważniejszych przestrzeni miasta przez biznes, ○ deficyt miejsc spotkań – gastronomia, kluby, ○ zbyt uboga wyspecjalizowana oferta kierowana do wybranych grup wiekowych i społecznych ○ niewystarczająca liczba miejsc w żłobkach i przedszkolach, ○ niska atrakcyjność Starówki dla mieszkańców ○ deficyt tras i ścieżek do aktywnej rekreacji; • w sferze postaw mieszkańców m.in: <ul style="list-style-type: none"> ○ niewystarczający poziom integracji społeczności lokalnych oraz mieszkańców z miastem - zbyt duże koszty korzystania z oferty np. dla rodzin wielodzietnych czy ludzi słabiej uposażonych, ○ niższy – w stosunku do możliwości organizacji pozarządowych – poziom aktywności społecznej ○ słabe zainteresowanie sytuacją ekologiczną miasta, ○ bierność zawodowa, dziedziczenie bezrobocia, ○ słabe zainteresowanie mieszkańców ofertą kulturalno-rozrywkową i rekreacyjną; • w sferze przestrzeni i infrastruktury m.in: <ul style="list-style-type: none"> ○ słabe wykorzystanie potencjału Starówki, ○ bariery architektoniczne w przestrzeni publicznej, ○ wymagająca rozwoju infrastruktura liniowa: ścieżki rowerowe, ścieżki zdrowia, trasy do jazdy na rolkach, ○ deficyty w wyspecjalizowanych obiektach rekreacyjnych: obiekt do rekreacji w wodzie w porze letniej, obiekty do uprawiania sportów indywidualnych. <p>Wśród głównych wyzwań polityki rozwoju miasta ujęto m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapobieganie emigracji mieszkańców, głównie na tle ekonomicznym, • kształtowanie nowej struktury gospodarczej w oparciu o potencjał lokalnego biznesu i atrakcyjność inwestycyjną miasta, • kształcenie kadr dla nowej gospodarki oraz społeczeństwa obywatelskiego, • budowanie przyjazności miasta dla aktualnych

	<p>i potencjalnych mieszkańców, głównie w aspekcie dostępności do usług publicznych oraz atrakcyjności przestrzeni,</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowanie spójności społecznej umożliwiającej wszystkim mieszkańcom korzystanie z potencjału miasta • uzupełnienie infrastruktury, porządkowanie przestrzeni i podnoszenie jej atrakcyjności przy zachowaniu walorów kulturowych. <p>Celami rozwoju określonymi w Strategii powiązanimi i warunkującymi podjęcie rewitalizacji są w głównej mierze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • C2.1. Przestrzeń publiczna odpowiadająca potrzebom różnych grup mieszkańców, w tym rodzin, osób starszych oraz niepełnosprawnych, a także młodzieży. • C2.2. Centrum miasta, w którym łączy się dziedzictwo historyczne z bogatą ofertą usług czasu wolnego. • C2.3. Wysoka dostępność usług publicznych. • C2.4. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego. • C2.5. Dogodne warunki dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. • C2.6. Zróżnicowana działalność organizacji pozarządowych w zakresie aktywizacji mieszkańców miasta. • C2.7. Wysoki poziom zaangażowania mieszkańców miasta w rozwój wspólnot lokalnych. • 2.1.1. Aktywny udział mieszkańców i organizacji obywatelskich w ustalaniu i realizowaniu kierunków rozwoju lokalnego. • C1.2. Dostępność oferty dla osób starszych – usługi opiekuńczo-medyczne, usługi czasu wolnego. • C1.3. Aktywnie działające podmioty przedsiębiorczości społecznej dostarczające dobra i usługi dla grup zagrożonych wykluczeniem społecznym . • C1.5. Wysoka aktywność przedsiębiorców mieszkańców. • C1.6. Komplementarna oferta podmiotów kształtujących kompetencje cywilizacyjne mieszkańców – w tym mobilność na rynku pracy, kompetencje cyfrowe, społeczne, językowe itp. • C1.7. Atrakcyjna oferta dobrze skomunikowanych terenów inwestycyjnych umożliwiająca przyciąganie inwestorów tworzących miejsca pracy o wysokiej jakości.
<p>Wieloletni Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy miejskiej Żory na lata 2014-2018 dokument przyjęty uchwałą Rady Miasta Żory Nr 424/XLI/13 z dnia 28.11.2013r</p>	<p>Program zakłada że w okresie jego realizacji wielkość zasobu mieszkaniowego będzie ulegać zmianie tj. następowało będzie zmniejszanie zasobu w związku ze sprzedażą lokali mieszkalnych, budynków, zmianą sposobu użytkowania, jednocześnie gmina będzie pozyskiwała nowe lokale poprzez kupno, adaptację, nadbudowy czy rozbudowy</p> <p>Program wskazuje m.in na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrzebę podjęcia działań w zakresie likwidacji lokali socjalnych w centrum miasta – strefie objętej ochroną konserwatorską, • tworzenie zasobu tymczasowych pomieszczeń w oparciu o wykorzystanie zasobów o niskim standardzie, adaptację pomieszczeń niezagospodarowanych na lokale mieszkalne, położonych poza ścisłym centrum.
<p>Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Żory na lata 2015 - 2018 z perspektywą na</p>	<p>Za podstawowe cele dla miasta Żory w zakresie ochrony środowiska wyznaczono:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Środowisko dla zdrowia – dalsza poprawa jakości

<p>lata 2019 – 2022, przyjęta uchwała Rady Miasta Żory Nr 76/VII/15 z dnia 30.04.2015r.</p>	<p>środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzmacnianie systemu zarządzania środowiskiem oraz podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa • Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody, • Zrównoważone wykorzystanie materiałów wody i energii. <p>Szczegółowe cele i kierunki działań obejmują: jakość powietrza atmosferycznego, emisję hałasu i promieniowania elektromagnetycznego, gospodarkę wodną i gospodarkę odpadami, tereny zdegradowane, ochronę gleb i zasobów kopalin, przyrody, krajobrazu i lasów oraz edukację ekologiczną i awarie przemysłowe.</p>
<p>Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Żory na lata 2014 – 2020 – dokument przyjęty uchwałą Rady Miasta Żory Nr 478/XLV/14 ŻORY z dnia 27.03.2014r</p>	<p>W odpowiedzi na zidentyfikowane problemy społeczne miasta Strategia określa w sferze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • integracji społecznej - cel strategiczny: skuteczny system wsparcia osób wykluczonych społecznie oraz profilaktyki przeciwdziałania wykluczeniu, • zdrowia i niepełnosprawności - cel strategiczny: zapewnienie dostępności mieszkańców do usług medycznych i opiekuńczych, • profilaktyki, kultury i edukacji - cel strategiczny: zwiększenie jakości życia rodziny oraz wsparcie jej w pełnieniu roli wychowawczej, • bezpieczeństwa i mieszkalnictwa - cel strategiczny: przyjazna polityka mieszkaniowa i skuteczny system zapobiegania przestępczości, • rynku pracy i ekonomii społecznej - cel strategiczny: stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości, innowacyjności, ekonomii społecznej oraz tworzeniu nowych miejsc pracy.

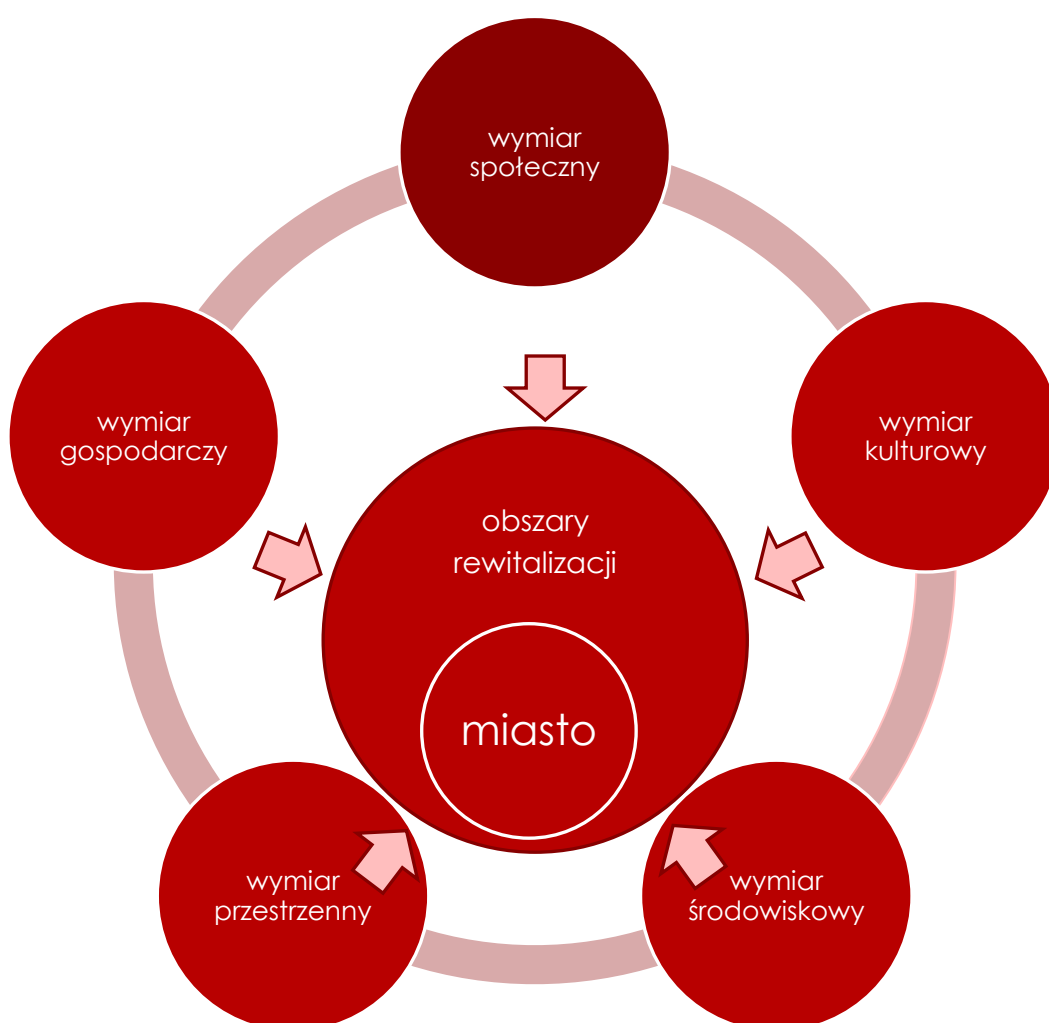
źródło: opracowanie własne

4. Wizja i cele rewitalizacji

4.1. Wizja rewitalizacji

Wizja rewitalizacji miasta Żory oraz obszarów kryzysowych w mieście została sformułowana jako zbiór procesów, których przebieg warunkuje nie tylko osiągnięcie doraźnych zmian, lecz tworzy także podstawę dla długofalowego ożywienia obszarów poddanych rewitalizacji. W wizji uwzględniono wszystkie wymiary rewitalizacji, a także sformułowano specyficzne procesy, które powinny się toczyć w obszarze rewitalizacji.

Rysunek 44 Układ logiczny wizji rewitalizacji miasta Żory

źródło: opracowanie własne

Tabela 25 Wizja rewitalizacji miasta Żory i obszarów poddanych rewitalizacji

REWITALIZACJA MIASTA ŻORY OZNACZA WZMACNIANIE BĄDŹ INICJOWANIE ORAZ PODTRZYMYWANIE NASTĘPUJĄCYCH PROCESÓW:
W aspekcie społecznym:
<ul style="list-style-type: none">▪ wzrastająca samodzielność mieszkańców, podnoszenie ich zdolności do rozwiązywania problemów oraz kształtowania satysfakcjonującej ścieżki życiowej,▪ stała poprawa warunków dla rozwoju rodzin oraz zapewniania ich wszechstronnie rozumianego bezpieczeństwa,▪ lepsze rozumienie przez społeczność lokalną problemów społecznych, ich źródeł i konsekwencji, a także symptomów świadczących o pojawieniu się problemów w rodzinie lub miejscu zamieszkania,▪ integrowanie mieszkańców wokół wspólnych wartości i celów motywujących mieszkańców do podejmowania działań partnerskich,▪ przyjmowanie przez mieszkańców odpowiedzialności za swoje miejsce zamieszkania oraz dbałość o przestrzeń wspólną,▪ włączenie grup problemowych w życie społeczności lokalnej.
W aspekcie gospodarczym:
<ul style="list-style-type: none">▪ rosnące i dostosowywane do zmieniającej się sytuacji gospodarczej kompetencje mieszkańców w zakresie funkcjonowania na rynku pracy,▪ wzrastająca mobilność zawodowa mieszkańców umożliwiającą zmianę pracy bez zmiany miejsca zamieszkania,▪ wzrastający poziom przedsiębiorczości mieszkańców wspierający powstawanie nowych miejsc pracy, wzmacniający i urozmaicający lokalną strukturę gospodarczą, wzbogacający zakres dostępnych usług rynkowych blisko miejsca zamieszkania.
W aspekcie kulturowym:
<ul style="list-style-type: none">▪ wykorzystywanie kultury jako aktywności sprzyjającej włączeniu społecznemu, zapobiegającej rozpadowi więzi społecznych, podnoszącej świadomość społeczną, budującej poczucie wartości, także wśród członków grup problemowych,▪ wykorzystywanie działalności kulturalnych do ożywiania przestrzeni publicznych, terenów i obiektów, które wymagają przywracania pozycji w świadomości mieszkańców,▪ wykorzystywanie dziedzictwa kulturalnego do budowania relacji społecznych, wzmacniania tożsamości lokalnej oraz podnoszenia poczucia

dumy z miejsca zamieszkania,

- podnoszenie skuteczności działań podejmowanych w sferze społecznej i gospodarczej dzięki atrakcyjności działań ze sfery kultury,
- wykorzystanie kreatywności środowisk artystycznych w rozwiązywaniu problemów społecznych,
- tworzenie przez kulturę nowego, bardziej atrakcyjnego wizerunku miasta i obszarów kryzysowych.

W aspekcie przestrzennym:

- stałe doskonalenie i dostosowywanie udogodnień infrastrukturalnych dla działalności społecznej i gospodarczej,
- rosnący standard mieszkań oraz uporządkowanie przestrzeni publicznych i społecznych wpływające na podniesienie poziomu życia mieszkańców,
- poprawianie spójności komunikacyjnej przestrzeni ułatwiającej mieszkańcom funkcjonowanie na rynku pracy oraz korzystanie z usług i udogodnień publicznych i rynkowych,
- przywracanie wartości obiektów i przestrzeni decydujących o krajobrazie kulturowym miasta, a także ich przystosowywanie do nowych potrzeb społeczności lokalnych.

W aspekcie środowiskowym:

- wzbogacenie przestrzeni funkcjonalnej mieszkańców o wartości przyrodnicze w postaci oaz zieleni oraz terenów rekreacyjnych,
- skupianie mieszkańców wokół zasad ekorozwoju, co sprzyja zachowaniu jakości środowiska i przestrzeni miasta,
- wprowadzanie funkcji przyrodniczych na tereny, które utraciły swoje dotychczasowe funkcje.

REWITALIZACJA SZCZEGÓŁOWYCH OBSZARÓW REWITALIZACJI OZNACZA WZMACNIANIE BĄDŹ

INICJOWANIE ORAZ PODTRZYMYWANIE NASTĘPUJĄCYCH PROCESÓW:

Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka

- podnoszenie pozycji Śródmieścia jako realnego centrum miasta, w którym spotykają się i integrują mieszkańcy Żor,
- dostarczanie w obszarze Śródmieścia mieszkańcom miasta funkcji wyższego rzędu wspierających rozwój społeczny,
- przywracanie spójności społecznej na obszarze oraz silniejsze powiązanie funkcjonalne ze Środmięciem,
- ograniczanie skali problemów społecznych występujących na obszarze oraz ograniczenie przekazywania negatywnych wzorców i postaw między pokoleniami,
- przywracanie wartości przestrzeni historycznych i symbolicznych w świadomości mieszkańców oraz przywracanie ich znaczenia w życiu społeczności lokalnej,
- wykorzystanie obiektów kolejowych do realizacji funkcji o znaczeniu społecznym, kulturalnym i gospodarczym,
- poszerzanie możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego, w tym z wykorzystaniem uwarunkowań przyrodniczych obszaru,
- podnoszenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców w aspekcie bezpieczeństwa publicznego, bezpieczeństwa społecznego i ekonomicznego.

Osiedle Gwarków wraz z terenami przyległymi

- wzmocnienie samodzielności mieszkańców i dostarczanie im możliwości angażowania się w rozwój wspólnoty lokalnej,
- wzrastające możliwości kreatywnego spędzania czasu wolnego tworzące atrakcyjną alternatywę dla modelu biernego,
- integracja mieszkańców ze społecznością lokalną w bezpośrednim otoczeniu,
- podnoszenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców, którego podstawą staje się lokalny kapitał zaufania i dobre relacje między mieszkańcami,
- ograniczanie skali i konsekwencji problemów społecznych,
- wzbogacanie przestrzeni osiedlowych o zieleń i infrastrukturę wspierającą aktywny wypoczynek mieszkańców,
- rozwijające się nowe funkcje na terenach przemysłowych, w tym działalności łączące wymiar gospodarczy, kulturowy i społeczny,

źródło: opracowanie własne

4.2. Cele rewitalizacji

Cele rewitalizacji w mieście Żory stanowią odzwierciedlenie głównych wartości, które powinny być osiągnięte dla ożywienia miasta, jego obszarów kryzysowych oraz dla zaktywizowania i poprawy jakości życia społeczności lokalnych. W strukturze celów znalazł się cel główny rewitalizacji, cele strategiczne odnoszące się do procesów rewitalizacji w skali miasta oraz kierunki działań rewitalizacyjnych w wyróżnionych podobszarach.

Rysunek 45 Struktura celów rewitalizacji miasta Żory

źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatów rewitalizacyjnych.

Sposób sformułowania celu głównego rewitalizacji Żor uwzględnia wagę najważniejszego w tym procesie kapitału jakim jest kapitał ludzki. Rewitalizacja powinna zostać oparta na wyzwaniu i wykorzystywaniu kreatywności mieszkańców, ograniczaniu zachowań roszczeniowych, tworzeniu warunków dla przekładania aktywności indywidualnej oraz aktywności wspólnot na sukces poszczególnych mieszkańców, ich rodzin, wspólnot lokalnych.

Tabela 26: Cel główny rewitalizacji miasta Żory

<p style="text-align: center;">Cel główny rewitalizacji miasta Żory:</p> <p style="text-align: center;">POBUDZANIE I WYKORZYSTYWANIE ENERGII I POMYSŁOWOŚCI MIESZKAŃCÓW ŻOR NA RZECZ ROZWOJU OSOBISTEGO, WSPÓLNOT LOKALNYCH I CAŁEGO MIASTA.</p>
--

źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatów rewitalizacyjnych.

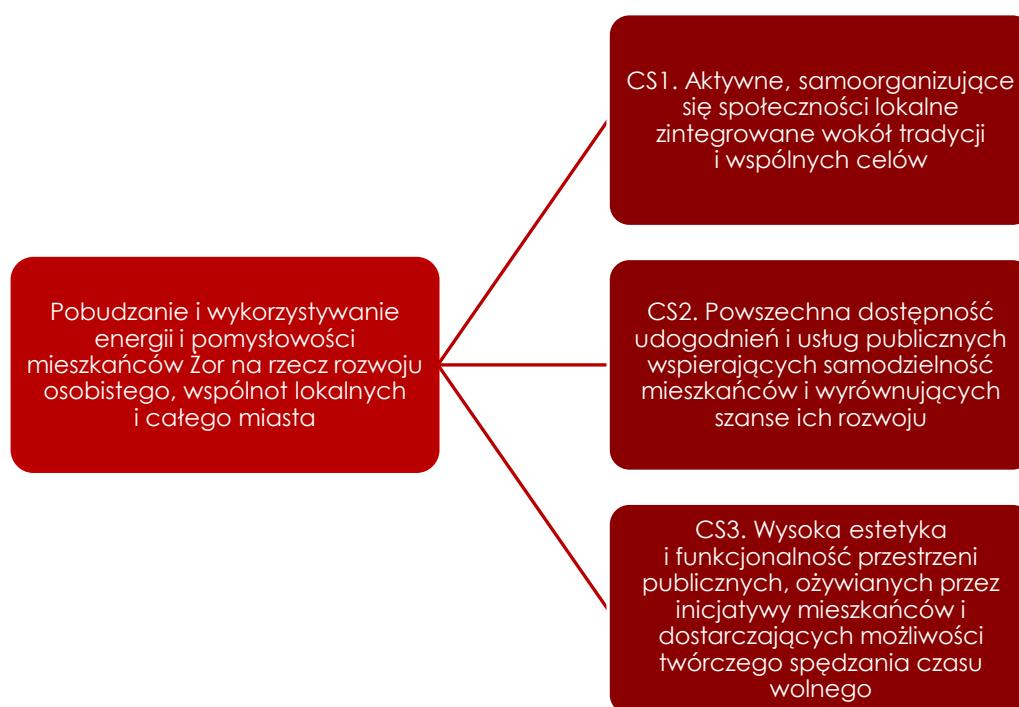
Tak sformułowany cel główny stanowi podstawę dla celów strategicznych rewitalizacji, które dotyczą trzech dopełniających się zagadnień:

- samodzielności społeczności lokalnych oraz wzmocnienia relacji między mieszkańcami,
- dostarczania szans rozwoju różnym grupom mieszkańców, w szczególności osobom z grup problemowych,
- jakości przestrzeni publicznych, zarówno w aspekcie materialnym jak i niematerialnym.

Jednocześnie należy podkreślić, że zakłada się, iż głównym beneficjentem zaprojektowanych działań rewitalizacyjnych w szerokim znaczeniu będzie społeczność miasta Żory. Natomiast głównymi odbiorcami i adresatami wsparcia powinni być grupy problemowe, w tym przede wszystkim:

- bezrobotni,
- korzystający z pomocy społecznej,
- rodziny borykające się z problemami socjalnymi i wychowawczymi,
- pośrednio partnerzy projektów rewitalizacyjnych w tym głównie:
 - podmioty ekonomii społecznej ,
 - przedsiębiorcy,
 - jednostki sektora finansów publicznych
 - kościoły i związki wyznaniowe,

Rysunek 46 Cele strategiczne rewitalizacji miasta Żory

źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatów rewitalizacyjnych.

Rewitalizacja w mieście Żory prowadzona będzie w wyznaczonych obszarach, które podzielono na:

- podstawowy obszar rewitalizacji obejmujący 2 podobszary,
- fakultatywne obszary rewitalizacji.

Obszar podstawowy dotyczy terenów o podwyższonej koncentracji zjawisk kryzysowych oraz terenów, na których powinny być realizowane działania służące podnoszeniu spójności społecznej oraz likwidacji (ograniczeniu) problemów społecznych. W tym drugim przypadku uwzględniono przede wszystkim tereny cechujące się korzystną lokalizacją względem obszarów kryzysowych oraz posiadające potencjały niezbędne do osiągnięcia celów rewitalizacji.

Fakultatywne obszary rewitalizacji obejmują tereny, na których nie występują ekstremalne zjawiska kryzysowe, ale podjęcie na nich stosownych działań może istotnie wspomóc procesy rewitalizacji w mieście. Do obszarów fakultatywnych zaliczono tereny ze względu na:

- występowanie potencjałów – materialnych, w postaci terenów i obiektów oraz niematerialnych, w postaci aktywności różnych podmiotów – których wykorzystanie pozwoli ograniczyć wydatki na działania w obszarach podstawowych,
- rolę dla społeczności lokalnych pełnioną w przeszłości przez te tereny oraz brak zgody mieszkańców miasta na marginalizowanie znaczenia tych terenów i marnotrawienie ich potencjału.

Trzeba podkreślić, że działania podejmowane na obszarach fakultatywnych nie prowadzą do rozpraszania środków, ale poprzez swoją komplementarność względem działań realizowanych na obszarach podstawowych sprzyjają osiągnięciu masy krytycznej rewitalizacji oraz utrwalaniu jej efektów.

Podstawowy obszar rewitalizacji obejmuje 2 podobszary:

- Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka,
- Osiedle Gwarków wraz z terenami przyległymi

Do fakultatywnych terenów rewitalizacji zaliczono:

- rejon ul. Promiennej,
- część Osiedla Księcia Władysława i Powstańców Śl.,
- tereny rekreacyjne.

Poniżej zaprezentowano kierunki działań rewitalizacyjnych dla podobszarów rewitalizacji i powiązanie ich z zidentyfikowanymi problemami i deficytami (zgodnie z podsumowaniem diagnozy):

Tabela 27 Specyficzne kierunki działań rewitalizacyjnych podobszaru: Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka

Kluczowe problemy i/lub deficyty potencjałów	Cele rewitalizacji	Kierunki działań rewitalizacji
<ul style="list-style-type: none"> • wysoki poziom bezrobocia, • trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo, uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne na tle ekonomicznym, • kumulacja mieszkań socjalnych lub komunalnych – zamieszkiwanych przez grupy problemowe, • zanieczyszczenia środowiska z terenów przemysłowych (sąsiedztwo obszarów zdegradowanych przestrzennie), • utrata funkcji publicznych i gospodarczych, • zniszczona infrastruktura kolejowa, • zła opinia o miejscu, negatywny wizerunek obszaru wśród innych mieszkańców miasta. 	<p>CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów</p>	<p>1. Tworzenie warunków dla realizacji inicjatyw mieszkańców w obszarze Śródmieścia oraz w dzielnicy Kleszczówka.</p> <p>2. Promowanie partnerstw społecznych i międzysektorowych ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów społecznych obszaru.</p>
	<p>CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyróżniających szanse ich rozwoju</p>	<p>3. Podnoszenie bezpieczeństwa mieszkańców.</p> <p>4. Poprawa dostępności w Śródmieściu oferty wspierającej aktywizację osób z grup biernych i marginalizowanych.</p> <p>5. Realizacja alternatywnych form spędzania czasu wolnego, budujących specjalizację Żor w otoczeniu.</p> <p>6. Modernizacja systemu komunikacyjnego (drogi, ciągi piesze, parkingi, transport publiczny) umożliwiającego łatwy dostęp do Śródmieścia mieszkańcom Żor i regionu.</p> <p>7. Wsparcie rozwoju działalności lokalnych firm i przedsiębiorczości mieszkańców.</p> <p>8. Rozwój nowych funkcji kulturalnych i społecznych przy wykorzystaniu terenów i obiektów PKP.</p>
	<p>CS3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego</p>	<p>9. Podnoszenie atrakcyjności Śródmieścia jako miejsca zamieszkania (jakość mieszkań, dostępność do usług publicznych).</p> <p>10. Realizacja inwestycji i inicjatyw zachowujących dziedzictwo historyczne miasta oraz wyróżniającej Żory w otoczeniu.</p> <p>11. Poprawa atrakcyjności osiedleńczej okolic dworca PKP.</p> <p>12. Podniesienie estetyki terenu, w tym poprzez rozwój zieleni urządzonej.</p>

źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatów rewitalizacyjnych.

Tabela 28 Specyficzne kierunki działań rewitalizacyjnych podobszaru: Osiedle Gwarków wraz z terenami przyległymi.

Kluczowe problemy i deficyty potencjałów	Cele rewitalizacji	Kierunki działań rewitalizacji
<ul style="list-style-type: none"> • wysoki poziom bezrobocia • trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo, uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne na tle ekonomicznym • kumulacja mieszkań socjalnych lub komunalnych – zamieszkiwanych przez grupy problemowe • zanieczyszczenia środowiska z terenów przemysłowych (sąsiedztwo obszarów zdegradowanych przestrzennie) • utrata funkcji publicznych i gospodarczych • zła opinia o miejscu, negatywny wizerunek obszaru wśród innych mieszkańców miasta • niski poziom bezpieczeństwa • słaba dostępność atrakcyjnej oferty kulturalno-rozrywkowej • niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru i organizacji • brak miejsc spotkań mieszkańców 	<p>CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie inicjatyw służących integracji mieszkańców osiedla. 2. Ograniczenie patologii i jej skutków, szczególnie oddziałujących na rodziny, dzieci i młodzież. 3. Aktywizacja zawodowa osób wykluczonych z rynku pracy.
	<p>CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju</p>	<ol style="list-style-type: none"> 4. Rozwój oferty twórczego spędzania czasu wolnego, umożliwiającej rozwój osobowy, rozwój rodzin i aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
	<p>CS3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego</p>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Realizacja projektów inwestycyjnych i organizacyjnych w zakresie podniesienia estetyki i atrakcyjności przestrzeni publicznych przy współudziale mieszkańców.

źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatów rewitalizacyjnych.

W kolejnych tabelach zawarto cele rewitalizacji dla obszarów fakultatywnych:

Tabela 29 Specyficzne kierunki działań rewitalizacyjnych ul. Promiennej.

Kluczowe problemy i deficyty potencjałów	Cele rewitalizacji	Kierunki działań rewitalizacji
<ul style="list-style-type: none"> wysoki poziom bezrobocia trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo, uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne na tle ekonomicznym kumulacja mieszkań socjalnych lub komunalnych – zamieszkiwanych przez grupy problemowe zła opinia o miejscu, negatywny wizerunek obszaru wśród innych mieszkańców miasta niski poziom bezpieczeństwa słaba dostępność atrakcyjnej oferty kulturalno-rozrywkowej niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru i organizacji 	CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów	1. Realizacja i wspieranie inicjatyw służących przerwaniu przekazywania negatywnych wzorców zachowań kolejnym pokoleniom.
	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	2. Wspieranie podnoszenia aktywności zawodowej mieszkańców. 3. Poprawa bezpieczeństwa 4. Zapewnienie mieszkańcom obszaru warunków umożliwiających rozwój osobisty i zawodowy.
	CS3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	5. Poprawa estetyki i wyposażenie przestrzeni publicznych przyczyniających się do wspierania rozwoju rodzin.

źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatów rewitalizacyjnych.

Tabela 30 Specyficzne kierunki działań rewitalizacyjnych w wyznaczonej części os. Księcia Władysława i os. Powstańców Śląskich.

Kluczowe problemy i deficyty potencjałów	Cele rewitalizacji	Kierunki działań rewitalizacji
<ul style="list-style-type: none"> wysoki poziom bezrobocia trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo, uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne na tle ekonomicznym 	CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów	1. Realizacja i wspieranie projektów tworzących ofertę aktywizującą mieszkańców i sprzyjających inkluzji społecznej osób wykluczonych oraz ograniczanie patologii. 2. Tworzenie warunków wspierających wyrównywanie szans rozwoju: rozwój talentów, kariery zawodowe, zakładanie i rozwój rodzin, utrzymanie zdrowia i kondycji fizycznej.
	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	3. Podnoszenie dostępności mieszkalnictwa chronionego dla osób niepełnosprawnych w mieście. 4. Wysoki poziom bezpieczeństwa w przestrzeniach publicznych. 5. Rozwój wyspecjalizowanych usług społecznych na wysokim poziomie wyróżniających Żory w subregionie zachodnim
	CS3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	6. Poszerzenie dostępności do dobrze wyposażonych terenów zielonych i terenów rekreacyjnych z bogatą ofertą spędzania czasu wolnego.

źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatów rewitalizacyjnych.

Tabela 31 Specyficzne kierunki działań rewitalizacyjnych terenów rekreacyjnych.

Kluczowe problemy i deficyty potencjałów	Cele rewitalizacji	Kierunki działań rewitalizacji
<ul style="list-style-type: none"> • utrata funkcji publicznych i gospodarczych • zła opinia o miejscu, negatywny wizerunek obszaru wśród innych mieszkańców miasta 	CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów	1. Realizacja i wsparcie projektów i inicjatyw integrujących mieszkańców w przestrzeniach rekreacyjnych.
	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	2. Wspieranie rozwoju i realizacja projektów urozmaicających ofertę spędzania czasu wolnego adresowanej do różnych grup społecznych.
	CS3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	3. Wspieranie powstania nowych biznesów i nowych miejsc pracy związanych z usługami czasu wolnego.
		4. Poprawa komunikacyjnego połączenia terenów rekreacyjnych z przestrzenią miasta oraz ich udostępnienie odbiorcom o różnym poziomie sprawności.
		5. Wsparcie i realizacja działań przywracających przyrodniczą i społeczno-kulturową pozycję terenów rekreacyjnych.

źródło: opracowanie własne na podstawie wyników warsztatów rewitalizacyjnych.

5. Identyfikacja działań rozwiązujących problemy.

Dla realizacji postawionych działań sformułowano zbiór przedsięwzięć wdrożeniowych. Przedsięwzięcia powstały w oparciu o konsultacje społeczne, w szczególności z przedstawicielami podmiotów wpływających na sytuację społeczną i ekonomiczną terenów do rewitalizacji. Pomysły na projekty zostały opisane w szczegółowy sposób w kartach projektu stanowiących załącznik do LPR. W opisie przedsięwzięć uwzględniono:

- nazwę projektu,
- zadania składające się na projekt,
- lokalizację projektu, to jest miejsce przeprowadzenia danego projektu lub zasięg obszarowy odnoszący się do oddziaływania projektu,
- prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny (korzyści dla społeczności lokalnej i wskaźniki ich pomiaru),
- lider projektu (osoba lub instytucja, kontakt),
- partner/-rzy projektu (osoba lub instytucja, kontakt),
- okres realizacji projektu (rok rozpoczęcia i rok zakończenia projektu),
- szacunkowy koszt realizacji projektu,
- planowane (potencjalne) źródła finansowania projektu.

W oparciu o dane zawarte w kartach projektu opracowano poniższą tabelę syntetycznie prezentującą zbiór projektów rewitalizacji:

Tabela 32 Kluczowe projekty rewitalizacji

Lp.	Nazwa projektu	Lokalizacja		Zakres realizowanych zadań	Okres realizacji	Szacunkowy koszt (zł)	Lider / partnerzy realizacji / Komentarz	Prognozowane rezultaty
		Podobszar rewitalizacji						
1.	Ośrodek rekreacyjny w Żorach-Roju: przestrzeń wypoczynku, rekreacji i integracji mieszkańców	Żory-Rój ul. Kłokocińska	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)	Modernizacja obiektu ośrodka sportowo-rekreacyjnego wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia. Docelowo w pomoc przy obsłudze i utrzymaniu terenu zaangażowani będą pracownicy Żorskiej Spółdzielni Socjalnej „Werwa”.	2017-2018	7 000 000 Budżet Miasta – Budżet obywatelski 2016	Gmina Miejska Żory MOSiR Żory Zwycięska inicjatywa Budżetu Obywatelskiego 2016	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atrakcyjna przestrzeń o charakterze rekreacyjno-wypoczynkowym, położona w dogodnej lokalizacji. ▪ Dostosowana do potrzeb mieszkańców infrastruktura sportowo – rekreacyjna, ▪ Wzrost liczby mieszkańców korzystających ze zrewitalizowanej infrastruktury. ▪ Reintegracja mieszkańców osiedla (miejsce spotkań, wspólnej pracy i wypoczynku). ▪ Spadek bezrobocia na obszarze wsparcia - zaangażowanie mieszkańców os. Gwarków w projekt (spółdzielnia socjalna – sprzątnięcie terenu, nadzór nad infrastrukturą, prace ogrodowe). ▪ Wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru wsparcia.

2.	Żorska Spółdzielnia Socjalna „WERWA” - element włączenia społecznego mieszkańców Miasta	Żory-Rój ul. Kłokocińska	Spółdzielnia socjalna ma stanowić wsparcie dla Zakładu Aktywności Zawodowej „Wspólna Pasja” poprzez pomoc w utrzymaniu terenów zielonych, rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz funkcjonowaniu Dziennego Domu Pobytu „Senior-Wigor”.	2016-2018	120 000 Środki PFRON Środki własne EFS	Gmina Miejska Żory Stowarzyszenie „Wspólna Pasja”	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, osób bezrobotnych. ▪ Wzrost świadomości mieszkańców i ich aktywności zawodowej. ▪ Zmniejszenie różnic społecznych.
		Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)					
3.	Rajski Zakątek	Żory-Rój, Os. Gwarków	W ramach przedsięwzięcia planowana jest modernizacja istniejącej świetlicy „Wyspa” wraz z przyległym otoczeniem, w tym m.in. placem zabaw oraz boiskiem sportowym. Obiekt ma być miejscem edukacji, integracji, aktywnej rekreacji i twórczego spędzania czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz ich rodziny.	2017-2018	1 000 000 EFRR Środki własne	Gmina Miejska Żory Miejski Ośrodek Kultury w Żorach	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reintegracja mieszkańców osiedla (miejsce spotkań, edukacji, wspólnej pracy i wypoczynku) ▪ Zmniejszenie różnic społecznych. ▪ Wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru wsparcia ▪ Wzrost liczby mieszkańców korzystających ze zrewitalizowanej infrastruktury.
		Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)					

4.	Rajski Zakątek: Szansa na lepszy start!	Żory-Rój, Os. Gwarków	<p>Miejsce międzypokoleniowej integracji społecznej mieszkańców, oparte na idei samopomocy i wolontariatu. Jego oferta zapewni dzieciom i młodzieży zagrożonej ubóstwem i wykluczeniem społecznym aktywne spędzanie czasu wolnego i rozwój osobisty.</p> <p>Planowane aktywności i obszary działań to m.in: świetlica środowiskowa, kursy języków obcych, warsztaty kreatywne, zajęcia rekreacyjno-sportowe, wsparcie psychologa/pedagoga dla dzieci i ich rodzin, zajęcia wyrównawcze, pomoc w odrabianiu lekcji, zajęcia logopedyczne, szkoła rodzica (m.in. wsparcie w procesie wychowawczym).</p>	2018-2022	1 070 000 EFS Środki własne	<p>Gmina Miejska Żory</p> <p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach</p> <p>Miejski Ośrodek Kultury w Żorach – Świetlica „Wyspa”</p> <p>Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych</p> <p>Organizacje pozarządowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zmniejszenie różnic społecznych. ▪ Reintegracja mieszkańców obszaru ▪ Stworzenie warunków do godzenia życia zawodowego i prywatnego. ▪ Międzypokoleniowa i międzyrodzinkowa integracja społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców obszaru wsparcia. ▪ Wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru wsparcia ▪ Integracja mieszkańców obszaru z mieszkańcami całego miasta.
		Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)					
5.	Kolej przedsiębiorczości - rewitalizacja obiektów i przestrzeni dworca PKP i dawnego Młyna Elektrycznego w Żorach	Żory, ul. Dworcowa/ Żory, ul. Rybnicka	<p>Kluczowym zadaniem będzie modernizacja budynku dworca PKP i przystosowanie jego pomieszczeń na cele społeczne. Planowane główne funkcje zrewitalizowanego obiektu to m.in.: Centrum Integracji Społecznej, świetlica dla matek z małymi dziećmi i osób starszych zaangażowanych w opiekę, Centrum Aktywności Lokalnej.</p> <p>W ramach przedsięwzięcia zmodernizowany zostanie także budynek dawnego Młyna Elektrycznego. Docelowo obiekt ma być m.in. miejscem aktywizacji społeczno-zawodowej i wspierania przedsiębiorczości w którym dostępna będzie m.in. przestrzeń dla osób prowadzących własną</p>	2017-2019	13 000 000 EFRR Środki własne	<p>Gmina Miejska Żory</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Poprawa estetyki obszaru rewitalizacji. ▪ Wzrost liczby mieszkańców korzystających z powstałej infrastruktury. ▪ Spadek wskaźników bezrobocia na obszarze wsparcia. ▪ Bezpieczna i użyteczna dla mieszkańców miasta przestrzeń publiczna ▪ Reintegracja mieszkańców obszaru. ▪ Wzrost absorpcji innowacji ▪ Wzrost świadomości mieszkańców i ich aktywności zawodowej.
		Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka					

			działalność gospodarczą ze szczególnym uwzględnieniem osób biorących udział w programie opartym o ścieżkę reintegracji społeczno-zawodowej. Aranżacja przestrzeni będzie podkreślała unikalny charakter miejsca.				<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszenie różnic społecznych.
6.	Kolej na zmianę!	<p>Żory, ul. Dworcowa</p> <p>Projekt skierowany jest także dla mieszkańców podobszaru rewitalizacji: Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)</p>	<p>Zrewitalizowany budynek dworca PKP będzie miejscem dla działającego na terenie miasta Centrum Integracji Społecznej, w którym prowadzona będzie aktywizacja osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo z terenów rewitalizowanych w oparciu o ścieżkę reintegracji zawodowej. W ramach działalności CIS prowadzone będą warsztaty szkoleniowe, udzielane będzie wsparcie edukacyjne i konsultacje psychologiczne. Działania zostaną oparte na opracowanym programie na rzecz wzmocnienia potencjału społecznego i zawodowego lokalnych społeczności, uwzględniającym specyfikę obszaru rewitalizacji i zamieszkującej go społeczności.</p>	2018-2022	<p>1 070 000</p> <p>EFŚ</p> <p>Środki własne</p>	<p>Gmina Miejska Żory</p> <p>Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żorach</p> <p>Powiatowy Urząd Pracy w Żorach</p> <p>Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych</p> <p>Organizacje pozarządowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> Spadek bezrobocia wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Międzypokoleniowa i międzyśrodowiskowa integracja społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców obszaru wsparcia.
7.	Szczęśliwe dziecko, aktywny rodzic – zapewnienie opieki nad dziećmi do lat 3	<p>Żory, ul. Dworcowa</p> <p>Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka</p>	<p>Docelowo świetlica ma być międzypokoleniowym i międzyśrodowiskowym miejscem spotkań i wymiany doświadczeń matek i kobiet zaangażowanych w opiekę. Kobiety korzystające z usług świetlicy będą mogły uzyskać wsparcie edukacyjne w zakresie wychowania dziecka, karmienia i opieki nad dziećmi czy możliwości rozwoju osobistego i zawodowego.</p>	2018-2022	<p>100 000</p> <p>EFŚ</p> <p>Środki własne</p>	<p>Gmina Miejska Żory</p> <p>Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych</p> <p>Organizacje pozarządowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> Aktywizacja osób starszych poprzez ich zaangażowanie w działalność w świetlicy. Stworzenie warunków do godzenia życia zawodowego i prywatnego.

8.	Centrum Aktywności Lokalnej	Żory, ul. Dworcowa	Miejsce dla inicjatyw o charakterze otwartym, oparte na idei wolontariatu i samopomocy, współzarządzane przez mieszkańców obszaru rewitalizacji. Planowane funkcje i przedsięwzięcia realizowane w Centrum: Bank Usług Sąsiedzkich, Kooperatywa Spożywcza, Poranki i Urodziny Seniora.	2017-2020	1 070 000 EFS Środki własne	Gmina Miejska Żory	<ul style="list-style-type: none"> Międzypokoleniowa i międzyśrodowiskowa integracja społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców obszaru wsparcia.
		Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka					
9.	Mobilni Żorzanie	Żory, ul. Męczenników Oświęcimskich	Projekt zakłada wprowadzenie systemowych rozwiązań na rzecz multimodalnego transportu miejskiego.	2017-2018	7 500 000 EFRR Środki własne	Gmina Miejska Żory	<ul style="list-style-type: none"> Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń. Zwiększenie atrakcyjności transportu publicznego dla pasażerów. Poprawa spójności komunikacyjnej obszaru
		Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka					
10.	Rozbudowa budynku Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych w Żorach o salę koncertową wraz z zapleczem	Żory, ul. Dworcowa	W ramach przedmiotowego projektu powstanie sala koncertowa na około 250 miejsc wraz z niezbędnym zapleczem.	2017-2018	21 000 000 POIiS- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Środki własne	Gmina Miejska Żory Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Żorach	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie liczby oraz atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej, edukacyjnej i rozrywkowej. Miejsce sprzyjające integracji społecznej. Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni.
		Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka					

11.	Spółdzielnia Kultury	Żory, ul. Męczenników Oświęcimskich	Projekt zakłada stworzenie nowoczesnej – unikalnej w skali regionu biblioteki, w skład której wejdzie m.in. wypożyczalnia, czytelnia oraz przestrzeń wypoczynku i edukacji mieszkańców. Dodatkowo w obiekcie stworzona zostanie przestrzeń ekspozycyjna dla Muzeum Miejskiego w Żorach.	2017-2020	20 000 000 RPO-JESSICA Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Środki własne Inne środki zewnętrzne	Gmina Miejska Żory Miejska Biblioteka Publiczna Muzeum Miejskie w Żorach	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie liczby oraz atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej, edukacyjnej i rozrywkowej. Miejsce sprzyjające integracji społecznej. Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni.
		Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka					
12.	Zwiększenie dostępności do placówek wychowania przedszkolnego poprzez budowę przedszkola w Dzielnicy Kleszczówka w Żorach	Żory, ul. Słoneczna	Przedmiotem projektu jest budowa nowego budynku 5-oddziałowego przedszkola w dzielnicy Kleszczówka. Realizacja projektu pozwoli na stworzenie optymalnych warunków sprzyjających rozwojowi dzieci uczęszczających do przedszkola i wyrównaniu szans edukacyjnych oraz dostępności do usług edukacyjnych i upowszechnieniu edukacji przedszkolnej dla 3 i 4 latków.	2016-2017	5 445 000 EFRR Środki własne	Gmina Miejska Żory	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost upowszechnienia edukacji przedszkolnej. Stworzenie warunków do godzenia życia zawodowego i prywatnego. Wzrost atrakcyjności osiedleńczej obszaru wsparcia.
		Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka					
13.	Starówka – miasto ab ovo	Starówka	Projekt zakłada ożywienie społeczno-gospodarcze obszaru poprzez działania o charakterze kulturalno-społecznym, sprzyjające integracji mieszkańców obszaru tj. organizację imprez cyklicznych: śniadania na trawie, koncerty kameralne, seanse pod chmurką, pokazy street-art autorstwa m.in. młodzieży z obszarów rewitalizacji.	2017-2020	360 000 Środki własne Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Gmina Miejska Żory Miejski Ośrodek Kultury Lokalni przedsiębiorcy. rękodzielnicy	<ul style="list-style-type: none"> Miejsce sprzyjające integracji społecznej Zwiększenie liczby oraz atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej, edukacyjnej i rozrywkowej. Ożywienie gospodarcze obszaru (punkty usługowe, gastronomiczne, rękodzielnicze).
		Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka					

14.	Rewitalizacja społeczna poprzez aktywizację zawodową mieszkańców Żor	Obszar całego Miasta ze szczególnym uwzględnieniem podobszarów rewitalizacji	Projekt ma przyczynić się do poprawy zdolności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez pracy na obszarach rewitalizowanych. W efekcie wsparte osoby nabędą lub uzupełnią doświadczenie zawodowe oraz zyskają praktyczne umiejętności w zakresie wykonywania danego zawodu, m.in. poprzez staże i praktyki.	2016-2023	1 040 000 EFS	Powiatowy Urząd Pracy w Żorach	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spadek bezrobocia wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. ▪ Zmniejszenie różnic społecznych.
15.	Własna firma	Obszar całego Miasta ze szczególnym uwzględnieniem podobszarów rewitalizacji	W ramach projektu udzielane będą bezzwrotne dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Ponadto zaplanowano wsparcie doradczo - szkoleniowe dla osób planujących rozpoczęcie działalności oraz wsparcie pomostowe.	2016-2018	1 887 120 EFS	Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych Powiatowy Urząd Pracy w Żorach Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spadek bezrobocia wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. ▪ Zmniejszenie różnic społecznych.
16.	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego	Obszar całego Miasta ze szczególnym uwzględnieniem podobszarów rewitalizacji	Przedmiotowy projekt zakłada wsparcie doradcze, edukacyjne, biznesowe, animacyjne i inkubacyjne na rzecz tworzenia i efektywnego funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej oraz powstawania miejsc pracy w obszarze przedsiębiorstw społecznych.	2015-2018	538 000 EFS Budżet państwa Fundusz Pracy	Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych Powiatowy Urząd Pracy w Żorach Powiat Wodzisławski Miasto Jastrzębie-Zdrój,	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spadek bezrobocia wśród osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. ▪ Zmniejszenie różnic społecznych. ▪ Wzrost świadomości mieszkańców i ich aktywności zawodowej. ▪ Wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych lub osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

17.	Profesjonalne usługi świadczone na rzecz przedsiębiorców	Obszar całego Miasta ze szczególnym uwzględnieniem podobszarów rewitalizacji	Projekt zakłada szkolenia i doradztwo w zakresie: strategii i monitorowania biznesu, innowacji ukierunkowanych na użytkownika, zgodnych z zapotrzebowaniem MŚP, prowadzenia działalności gospodarczej.	2016-2018	2 500 000 EFRR Budżet państwa Fundusz Pracy	Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych Instytucje Otoczenia Biznesu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wzrost ilości zaawansowanych świadczonych usług na rzecz przedsiębiorców. ▪ Wzrost świadomości mieszkańców i ich aktywności zawodowej. ▪ Wzrost absorpcji innowacji.
18.	Inicjatywy na start!	Obszar całego Miasta ze szczególnym uwzględnieniem podobszarów rewitalizacji	Zadanie zakłada realizację inicjatyw kulturalnych zgłoszonych przez mieszkańców miasta i wyłonionych w drodze konkursu.	2016-2020	200 000 Środki własne MOK Narodowe Centrum Kultury	Miejski Ośrodek Kultury w Żorach Patronat honorowy Narodowego Centrum Kultury Grupy nieformalne Organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wzrost zaangażowania społeczności lokalnej w tworzenie propozycji kulturalnych dla mieszkańców miasta. ▪ Zwiększenie liczby oraz atrakcyjności oferty kulturalnej, artystycznej, edukacyjnej i rozrywkowej.

Tabela 33 Projekty wspomagające rewitalizację, do realizacji wraz z pojawieniem się środków i zaangażowaniem podmiotów lokalnych w ich realizację

Obszar (podobszar)	Projekt
<p>Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dziedziniec Kultury – stworzenie nowoczesnego kompleksu koncertowo-widowiskowego poprzez zagospodarowanie dziedzińca Domu Kultury wraz z jego rozbudową. ▪ Na straży Żor - wyposażenie jednostek OSP w sprzęt niezbędny do przeciwdziałania i usuwania skutków klęsk żywiołowych. ▪ Program Aktywizacji Gospodarczej Miasta Żory (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów rewitalizacji) – opracowanie dokumentu eksperckiego, ze szczególnym uwzględnieniem takich przedsięwzięć jak: <ul style="list-style-type: none"> a) Założ Biznes na Starówce – program wspierania przedsiębiorców, prowadzących lub chcących prowadzić działalność gospodarczą w okolicach Śródmieścia. b) Klaster „Tradycja i innowacja” – rozwój przemysłów kreatywnych w oparciu o działalność Cechu, placówek edukacyjnych, ARP S.A. i instytucji zewnętrznych. c) Systemy zachęt dla właścicieli nieruchomości w obszarze Śródmieścia, włączające ich w proces ożywienia gospodarczego miasta. ▪ Powrót do Śródmieścia <ul style="list-style-type: none"> a) System dofinansowań do przyłączania się do sieci ciepłowniczej skierowany do mieszkańców Śródmieścia. b) Ogarnij swój plac – konkurs dla mieszkańców Śródmieścia na najciekawsze zagospodarowanie otoczenia kamienic, domów, przy zaangażowaniu i wsparciu lokalnych sponsorów. c) Dotacje na obiekty zabytkowe. d) Uatrakcyjnienie przestrzeni publicznej wokół m.in. ul. Klimka, Parku Staromiejskiego; remont murów obronnych Starówki
<p>Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dzienny dom pobytu „Senior-Wigor” – rozwój działalności domu opieki dziennej, skierowanego dla osób w wieku 60+, którzy ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy. ▪ Promocja wydarzeń o charakterze edukacyjno-kulturalnym, które mają na celu integrację mieszkańców obszaru wsparcia z pozostałymi mieszkańcami miasta Żory. ▪ W ramach Programu Aktywizacji Gospodarczej Miasta Żory (szczególnie uwzględniającego podobszary rewitalizacji, w tym: tereny po KWK Żory) przewiduje się także: <ul style="list-style-type: none"> a) warsztaty kreatywne dla lokalnych przedsiębiorców. b) działania systemowe zachęcające lokalnych przedsiębiorców do nawiązywania sieci współpracy.

źródło: opracowanie własne na podstawie konsultacji i warsztatów

6. System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji

6.1. Zasady realizacji LPR

Przygotowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Żory, oparto na kilku podstawowych zasadach, na których powinien być oparty również etap jego wdrażania. Zaliczyć trzeba do nich zasadę:

- partycypacji społecznej i partnerstwa, tj. oparcie realizacji Programu na współpracy i zaangażowaniu społeczności Żor, w tym głównie podmiotów publicznych, jak i prywatnych działających w zdefiniowanych obszarach rewitalizacji,
- koncentracji – działań władz publicznych i współpracujących partnerów i ich ukierunkowanie na rozwiązanie istotnych problemów w ramach zdefiniowanych celów w poszczególnych obszarach,
- kompleksowej diagnozy i systematycznego monitoringu stanowiących podstawę zapewnienia skuteczności i efektywności podejmowanych działań przy jednoczesnym stworzeniu mechanizmu reagowania na odstępstwa od wyznaczonych działań i pojawiających się potrzeb i szans w zakresie realizacji kolejnych projektów rewitalizacyjnych,
- planowania finansowego w oparciu o realnie możliwe do uzyskania środki przy uwzględnieniu własnych możliwości samorządu w zakresie realizacji zaplanowanych działań i inwestycji,
- zrównoważonego rozwoju wskazując na potrzebę prowadzenia działań i realizacji projektów w taki sposób, by harmonizować rozwój w sferze gospodarczej, społecznej i infrastrukturalnej oraz realizować go z poszanowaniem i z zachowaniem równowagi środowiskowej.

6.2. Operator rewitalizacji, jego kompetencje, zadania i odpowiedzialność

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze operacyjnym, wpisuje się w system zarządzania rozwojem lokalnym miasta Żory i stanowi jeden z istotnych elementów procesu zarządzania sprawami publicznymi w mieście.

Operatorem odpowiedzialnym za realizację LPR jest Prezydent Miasta Żory wraz z Urzędem Miasta oraz jednostkami podległymi.

Realizacja zadań operatora przez podmiot publiczny, czyli Samorząd Miasta, wynika z faktu, iż posiada on doświadczenie w realizacji działań rewitalizacyjnych w latach 2007-2013. Urząd Miasta i jednostki Samorządu Miasta posiadają zasoby kadrowe o wysokich kwalifikacjach umożliwiającymi działania w sferze rozwoju zarówno infrastruktury, rozwoju gospodarczego, jak i działań o charakterze społecznym, co jest istotne z punktu widzenia kompleksowego charakteru działań rewitalizacyjnych. Ma on w ten sposób umożliwić skorzystanie ze wsparcia odpowiedniej kadry i zasobów przy realizacji projektów i rozległych tematycznie zadań. Urząd Miasta jako operator rewitalizacji ma możliwość harmonizacji i koordynacji zadań wynikających z LPR z innymi działaniami strategicznymi miasta poprzez zachowanie spójności tych działań na poziomie zarówno planowania, jak i realizacji. Będzie miał on też wpływ na kreowanie rozwiązań wspierających rewitalizację w zakresie prawa lokalnego np. poprzez przygotowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Do głównych zadań operatora należeć będzie

- zapewnienie zgodności realizacji LPR z polityką rozwoju miasta określoną w Strategii Rozwoju Miasta Żory 2020+ oraz innymi dokumentami programowymi,
- przygotowanie i realizacja projektów z zakresu rewitalizacji obszarów zdegradowanych,
- opracowanie i składanie wniosków o dofinansowanie dla projektów rewitalizacyjnych,
- koordynacja i realizacja projektów w ramach LPR,
- zapewnienie poprawności w zakresie realizacji zamówień publicznych i ochrony środowiska,

- prowadzenie monitoringu oraz ewaluacji wdrażania LPR,
- wspieranie zwiększenia zakresu działań partnerów publicznych i prywatnych w proces rewitalizacji,
- aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji,
- współpraca i prowadzenie konsultacji społecznych z podmiotami lokalnymi w zakresie planowanych zmian,
- przygotowanie i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji LPR.

Prezydent Miasta w toku realizacji LPR będzie sprawował nadzór nad procesem wdrażania LPR. W celu realizacji tego zadania Prezydent powoła Koordynatora ds. rewitalizacji, który będzie operacyjnie koordynował wdrażanie i monitorowanie Programu. Komórki organizacyjne Urzędu Miasta odpowiedzialne będą za wdrożenie konkretnych projektów, jak również ich monitorowanie. Jednocześnie będą one zobowiązane do przygotowania nowych rozwiązań w zakresie działań i projektów rewitalizacyjnych. Komórki te oraz jednostki podległe Urzędowi Miasta będą odpowiedzialne również za:

- odpowiednie przygotowanie dokumentacji, w tym dokumentacji technicznej oraz studiów wykonalności projektów,
- przygotowanie i wykonanie postępowań przetargowych,
- współpracę z partnerami współrealizującymi projekty rewitalizacyjne,
- opracowywanie, rocznych i końcowych raportów monitoringowych z realizacji projektów,
- zapewnienie promocji projektów.

Każda komórka merytoryczna UM i jednostki podległe uczestniczące w działaniach rewitalizacyjnych przed rozpoczęciem każdego roku budżetowego zobowiązane będą do przygotowania karty projektu. Karta ta będzie umożliwiała prowadzenie monitoringu danego projektu.

Tabela 34 Ramowy wzór karty projektu

Nazwa projektu i opis projektu:			
Charakter projektu: Inwestycyjny/nieinwestycyjny		Projekt wynikający bezpośrednio LPR Tak/Nie	
Cel realizowany przez projekt:			
Podmiot realizujący projekt:		Partnerzy realizacji	
Obszar rewitalizacji (podobszar)			
Data rozpoczęcia realizacji:		Data zakończenia realizacji:	
Całkowite planowane nakłady finansowe na realizację projektu	własne	zewnętrzne	
Nakłady planowane w danym roku budżetowym	własne	zewnętrzne	
Zakładana wartość wskaźnika produktu projektu		Zakładana wartość wskaźnika rezultatu	

źródło opracowanie własne

W strukturze Urzędu Miasta Koordynator ds. rewitalizacji kierował będzie pracami Zespołu Koordynacyjnego ds. LPR. W skład zespołu, który będzie zespołem o charakterze zadaniowym, wejdą przedstawiciele komórek organizacyjnych Urzędu Miasta oraz jednostek podległych. W wyniku prac zespołu prowadzonych w formie warsztatowej oraz spotkań roboczych powinny zostać wypracowane rekomendacje w zakresie:

- nowych projektów – z uwzględnieniem możliwości i potrzeb – oraz ocena projektów zgłaszanych przez podmioty lokalne,
- opiniowania roboczych planów komórek UM w zakresie działań rewitalizacyjnych,
- podjęcia nowych projektów rewitalizacyjnych,
- przyjęcia raportu monitoringowego z realizacji LPR na podstawie raportów poszczególnych komórek UM i jednostek podległych,
- aktualizacji LPR,
- działań zaradczych podejmowanych dla przełamywania problemów w procesie wdrażania Programu.

6.3. Sposób współpracy z partnerami

Realizując podstawową zasadę przygotowania i późniejszego wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Prezydent Miasta powoła Komitet Rewitalizacji – ciało o charakterze konsultacyjno-doradczym. W skład tego organu wejdą przedstawiciele podmiotów publicznych, podmiotów prywatnych i przedstawiciele mieszkańców z obszarów rewitalizacji, w tym w szczególności wspólnot mieszkaniowych, zarządców nieruchomości komunalnych, instytucji kultury i edukacji działających na obszarach rewitalizowanych oraz przedstawiciele administracji samorządowej i reprezentanci organizacji pozarządowych. Przewiduje się co najmniej jedno posiedzenie w ciągu roku, na którym zostanie przedstawiona informacja o postępach w realizacji LPR oraz przeprowadzona zostanie dyskusja co do potrzeb wprowadzenia nowych projektów, czy innych modyfikacji Programu.

Obok tego do głównych zadań Komitetu należeć powinno:

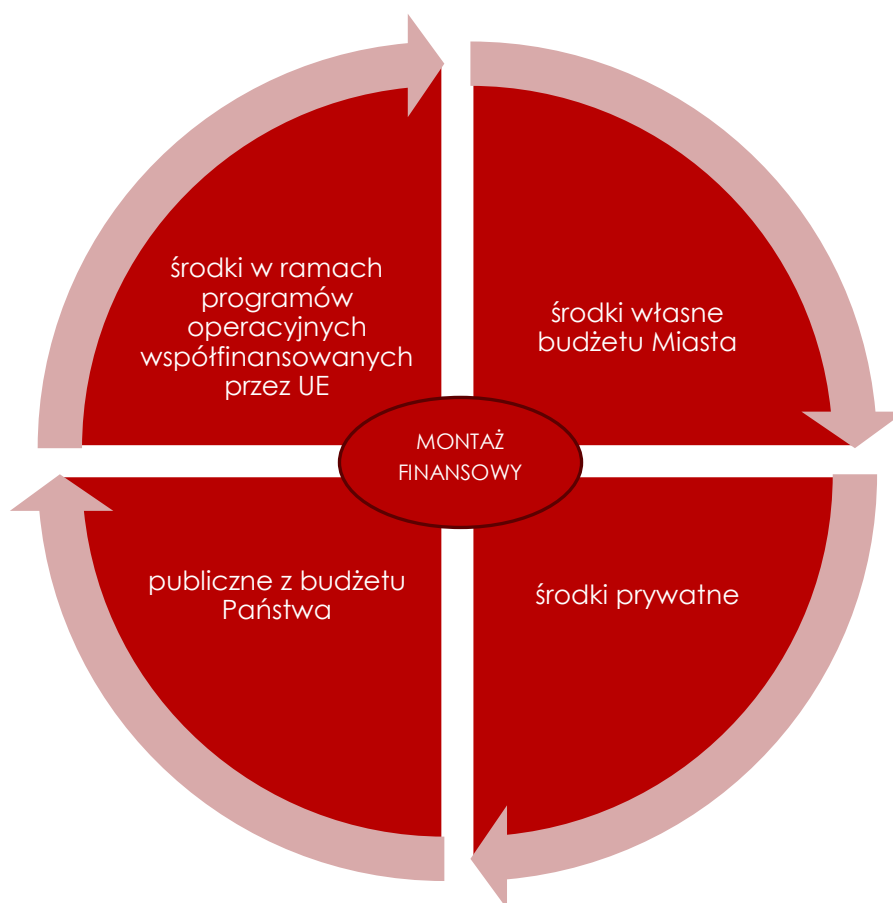
- identyfikowanie potrzeb i oczekiwań podmiotów z obszaru rewitalizacji i nadawanie spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami,
- prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji,
- zgłaszanie propozycji nowych projektów rewitalizacyjnych,
- rozwijanie dialogu między partnerami oraz ich integracji wokół rewitalizacji,
- wspieranie inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału partnerów w przygotowaniu i realizacji programu rewitalizacji,
- ewaluacja działań rewitalizacyjnych przez podmioty z obszaru i opiniowanie raportów z wdrażania LPR oraz planów wdrażania dokumentu,
- opiniowanie decyzji o ewentualnej aktualizacji LPR.

Ponadto w ramach otwartej polityki informacyjnej udostępniona będzie publicznie pełna informacja o stanie realizacji LPR oraz o ewentualnych działaniach aktualizujących dokument.

6.5. Plan finansowy LPR

Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji jest ściśle związana z potencjałem i możliwościami inwestycyjnymi budżetu miasta Żory. Istotnym źródłem wspierającym realizację przyjętych w dokumencie projektów rewitalizacyjnych są również umiejętności i możliwości pozyskania środków finansowych, pochodzących ze źródeł publicznych, w tym funduszy strukturalnych, jak również montażu ze środkami publicznymi i prywatnymi innych podmiotów.

Rysunek 48 Źródła finansowania działań rewitalizacyjnych

źródło: opracowanie własne

W zakresie finansowania projektów określonych w LPR przyjmuje się, że projekty będące zadaniami Samorządu Miasta będą współfinansowane ze środków budżetu miasta w wysokości ok 15% ich kosztów, jeśli taki wkład własny będzie wymagany, zgodnie z zapisami dokumentów wdrażających RPO Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. Pozostała wartość kosztów tych projektów pokryta powinna zostać ze środków zewnętrznych, głównie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. W zakresie projektów ujętych w LPR a nie będących zadaniami własnymi gminy lub jeśli podmiotem realizującym nie jest Miasto Żory lub jej jednostki organizacyjne, finansowanie tych projektów wynikać będzie z zaangażowania partnerów w realizacji danego projektu.

Tabela 35 Finansowanie kluczowych projektów rewitalizacyjnych - struktura

	Projekt	Podobszar rewitalizacji	Bezpośredni cel strategiczny rewitalizacji miasta	Całkowita szacunkowa wartość [zł]	Wkład własny [zł]	Źródła zewnętrzne [zł]	w tym	
							EFS	EFRR
1.	Ośrodek rekreacyjny w Żorach-Roju: przestrzeń wypoczynku, rekreacji i integracji mieszkańców.	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)	CS 3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	7 000 000	7 000 000	-	-	-
2.	Żorska Spółdzielnia Socjalna „WERWA” - element włączenia społecznego mieszkańców Miasta	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	120 000	10 000	110 000	110 000	-
3.	Rajski Zakątek	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)	CS 3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	1 000 000	150 000	850 000		850 000

4.	Rajski Zakątek: Szansa na lepszy start!	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)	CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów	1 070 000	53 500	1 016 500	1 016 500	
5.	Kolej przedsiębiorczości - rewitalizacja obiektów i przestrzeni dworca PKP i dawnego Młyna Elektrycznego w Żorach	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS 3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	13 000 000	1 950 000	11 050 000	-	11 050 000
6.	Kolej na zmianę!	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów	1 070 000	53 500	1 016 500	1 016 500	-
7.	Szczęśliwe dziecko, aktywny rodzic – zapewnienie opieki nad dziećmi do lat 3	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów	100 000	12 000	88 000	85 000	-
8.	Centrum Aktywności Lokalnej	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS1. Aktywne, samoorganizujące się społeczności lokalne zintegrowane wokół tradycji i wspólnych celów	1 070 000	53 500	1 016 500	1 016 500	-

9.	Mobilni Żoranie	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse i ich rozwoju	7 500 000	1 125 000	6 375 000	-	6 375 000
10.	Rozbudowa budynku Zespołu Państwowych Szkół Muzycznych w Żorach o salę koncertową wraz z zapleczem	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS 3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	21 000 000	3 150 000	17 850 000	-	-
11.	Spółdzielnia Kultury	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS 3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	20 000 000	3 000 000	17 000 000	-	-
12.	Zwiększenie dostępności do placówek wychowania przedszkolnego poprzez budowę przedszkola w Dzielnicy Kleszczówka w Żorach	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	5 445 000	2 994 750	2 450 250	-	2 994 750

13.	Starówka – miasto ab ovo	Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS 3. Wysoka estetyka i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ożywianych przez inicjatywy mieszkańców i dostarczających możliwości twórczego spędzania czasu wolnego	360 000	360 000	-	-	-
14.	Rewitalizacja społeczna poprzez aktywizację zawodową mieszkańców Żor	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)/Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	1 040 000	52 000	988 000	988 000	-
15.	Własna firma	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)/Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	1 887 120	188 712	1 792 764	1 604 052	-
16.	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)/Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i szanse ich rozwoju	538 000	26 900	511 100	511 100	-

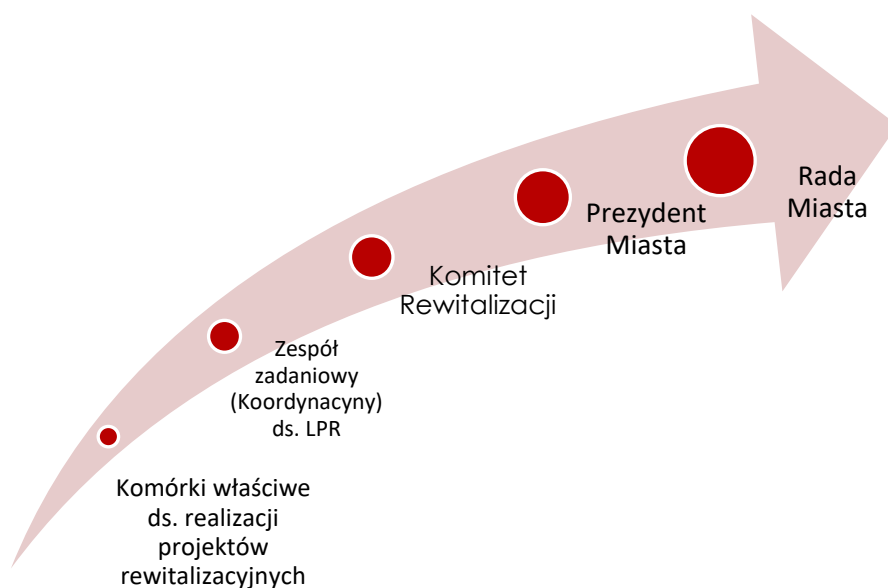
17.	Profesjonalne usługi świadczone na rzecz przedsiębiorców	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)/Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	2 500 000	375 000	2 125 000	-	2 125 000
18.	Inicjatywy na start!	Osiedle Gwarków z terenami przyległymi (Dzielnica Rój)/Śródmieście wraz z zachodnią częścią dzielnicy Kleszczówka	CS2. Powszechna dostępność udogodnień i usług publicznych wspierających samodzielność mieszkańców i wyrównujących szanse ich rozwoju	200 000	200 000	-	-	-
SUMA				84 900 120				

7. Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji

Powodzenie procesów rewitalizacyjnych zależy zarówno od sprawności i zaangażowania podmiotów realizujących Program i partnerów wdrażających projekty, jak również umiejętności podjęcia szybkiej reakcji na zmieniające się warunki wdrażania dokumentu i ryzyka związane z opóźnieniami i odstępstwami od zaplanowanych działań. W tym celu niezbędne jest stworzenie mechanizmów pozwalających na ciągłe monitorowanie samego procesu wdrażania oraz zmian warunków zewnętrznych wpływających na realizację tego procesu. Celem zaprojektowanego systemu monitorowania jest dostarczenie bieżącej informacji pozwalającej na ocenę rzeczowego i finansowego stopnia zrealizowania projektów rewitalizacyjnych i identyfikację odstępstw i nieprawidłowości w realizacji Programu.

Monitoring wdrażania Programu prowadzony będzie w ramach struktury organizacyjnej Urzędu Miasta, tzn. poszczególne komórki organizacyjne: wydziały i zespoły prowadzić będą bieżący monitoring własnych projektów rewitalizacyjnych natomiast całość procesu monitorowania będzie koordynowana przez Zespół zadaniowy ds. LPR działający przy Zespole Strategii i Rozwoju. Ponadto w procesie monitorowania i oceny realizacji LPR istotną rolę odgrywać powinien Komitet Rewitalizacyjny.

Rysunek 49 Kluczowe podmioty procesu monitorowania

źródło: opracowanie własne

System monitorowania LPR winien obejmować w głównej mierze monitorowanie postępu rzeczowo - finansowego Programu w oparciu o realizację zapisanych w nim projektów. Równolegle, monitoringiem objęte będą również uwarunkowania i zmiany zachodzące w całym mieście i otoczeniu wpływające na przebieg procesów rewitalizacyjnych, tj. uwarunkowania w wymiarze społecznym, gospodarczym, przestrzennym, w obszarze subregionalnym i regionalnym, a także prawnym i finansowym. Zastosowanie takiego modelu monitorowania pozwoli na systematyczne badanie wskaźników produktu i rezultatu. Poza tymi wskaźnikami ważnym wskaźnikiem realizacji Programu będzie stopień wykonania planu finansowego LPR z realizacji wymienionych w poszczególnych latach projektów.

Tabela 36 Wskaźniki monitorowania LPR

Wskaźniki produktu		Wskaźniki rezultatu	
Typ wskaźnika	źródło danych	Typ wskaźnika	źródło danych
<ul style="list-style-type: none"> Liczba i powierzchnia obiektów zmodernizowanych lub wyremontowanych na rewitalizowanych obszarach, Liczba osób korzystających ze zmodernizowanych i udostępnionych obiektów, w tym infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, Liczba przedsiębiorstw, które otrzymają wsparcie finansowe, Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych na podjęcie działalności gospodarczej Liczba osób podejmujących prace po uzyskaniu wsparcia Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających po uzyskaniu wsparcia finansowego Liczba uczestniczących w kształceniu lub szkoleniach, zdobywających kwalifikacje, pracujących, 	UM i realizatorzy projektów	<ul style="list-style-type: none"> Odsetek uczestników długotrwale bezrobotnych, o niskich kwalifikacjach Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym Liczba poszukujących pracy, Stopa bezrobocia Liczba osób korzystających z pomocy społecznej Udział aktywnych zawodowo Poprawa oceny jakości życia Liczba interwencji policji w obszarach objętych rewitalizacją 	<p>Badania ankietyowe</p> <p>Dane GUS BDL</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób objętych programami aktywności lokalnej • Liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe 			
--	--	--	--

źródło: opracowanie własne

Z realizacji LPR sporządzany będzie raport monitoringowy opracowany na podstawie raportów częściowych przygotowywanych przez poszczególne komórki organizacyjne Urzędu i jednostki podległe. Podstawę raportu częściowego stanowią będą karty monitoringu projektu.

Tabela 37 Ramowy układ karty monitoringu zadań LPR.

Nazwa projektu:			
Charakter projektu inwestycyjny/ nieinwestycyjny			
Opis realizowanych zadań w roku sprawozdawczym			
Partnerzy realizacji projektu uczestniczący w zadaniach w danym roku			
Data rozpoczęcia realizacji		Data zakończenia realizacji:	
Całkowite planowane nakłady finansowe na realizację projektu w trakcie roku		Montaż środków w % wg źródeł	
Poniesione nakłady finansowe na realizację projektu: (całkowite)		W danym roku budżetowym:	
Całkowita zakładana wartość wskaźnika produktu projektu:		Osiągnięta w roku sprawozdawczym:	
Ryzyka dalszej realizacji projektu			
Propozycje działań minimalizujących ryzyka			

źródło: opracowanie własne

Niniejszy raport obok informacji o postępie rzeczowo-finansowym w zakresie realizacji projektów rewitalizacyjnych powinien zawierać opis zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej obszarów rewitalizacji i ryzyk związanych z wdrażaniem działań. Do głównych źródeł informacji zawartych w raporcie zaliczyć należy:

- dane z komórek UM oraz jednostek podległych na podstawie składanych do Zespołu Strategii i Rozwoju Miasta raportów i kart monitoringowych,
- danych z instytucji publicznych – w tym: Głównego Urzędu Statystycznego – Banku Danych Lokalnych, Powiatowego Urzędu Pracy, instytucji kultury, edukacji, pomocy społecznej itd.

Rysunek 50 Struktura raportu monitoringowego

źródło: opracowanie własne

8. Analiza ryzyka wraz z środkami zaradczymi

Lokalny Program Rewitalizacji wdrażany będzie przez okres 8 lat; w tym czasie następować mogą zmiany zarówno w wymiarze lokalnym, jak i zewnętrznym wpływające na powodzenie procesu rewitalizacji w mieście. Istnieje również wiele czynników-ryzyk związanych z przygotowaniem i realizacją konkretnych projektów, co z kolei skutkować może nieuzyskaniem lub utratą środków finansowych na realizację projektów. Ryzyka te obejmować mogą: przygotowanie dokumentacji projektowej i technicznej inwestycji oraz uzyskanie niezbędnych dokumentów i pozwoleń, w tym m.in. pozwolenia na budowę, uzyskanie zgody konserwatora zabytków na prace budowlane przy obiektach objętych ochroną (w przypadku projektów inwestycyjnych), realizacje projektów „miękkich” w partnerstwie z innymi podmiotami, stosowania procedur zamówień publicznych. Związane one mogą być również z umiejętnością stworzenia i utrzymania układu współpracy wokół kompleksowych projektów rewitalizacyjnych.

Pojawienie się ryzyk przy braku wcześniejszych narzędzi w zakresie ich przełamania spowodować może nieosiągnięcie, w ramach realizacji konkretnych projektów zakładanych produktów oraz rezultatów.

Dla ograniczenia potencjalnych ryzyk w realizacji projektów w niniejszym dokumencie określono przejrzystą strukturę zarządzania Programem, w tym m.in. przyjęcie roli operatora przez samorząd miasta (Prezydent i Urząd Miasta) oraz powołanie Zespołu zadaniowego i Koordynatora ds. rewitalizacji, których zadaniem jest koordynacja działań w strukturze Urzędu oraz działań jednostek podległych. Dostosowanie modelu organizacyjnego i wdrożenie zaplanowanych działań partycypacyjnych powinno stanowić narzędzie utrzymania wysokiego zaangażowania społecznego w proces rewitalizacji i pozwolić na minimalizację zidentyfikowanych ryzyk.

Również przewidywania potencjalnych ryzyk i sposobów ich przełamania na etapie przygotowania koncepcyjnego i realizacji poszczególnych projektów powinno minimalizować niepowodzenie ich realizacji i wdrożenia całego LPR'u.

W toku przygotowania konkretnych projektów istotnym będzie również planowanie harmonogramów zadań uwzględniające możliwe opóźnienia wynikające z realizacji działań proceduralnych.

9. Okresowa i nadzwyczajna aktualizacja LPR

Jedną z głównych zasad prowadzenia polityki w Żorach jest zasada partnerstwa i szerokiej partycypacji społecznej. Jednocześnie LPR musi być narzędziem elastycznym umożliwiającym szybką reakcję na zmieniające się warunki realizacji już przyjętych zadań, jak również na pojawiające się możliwości i potrzeby podjęcia nowych projektów. Dlatego też, niezwykle istotną staje się realizacja zadań związanych ze stałym monitorowaniem LPR, które zostały dookreślone w części pn. *Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji*. Można przyjąć, że okresowa aktualizacja LPR powinna nastąpić w połowie okresu wdrażania dokumentu, czyli w roku 2019. Decyzję o okresowej aktualizacji lub jej braku podejmie Rada Miasta w oparciu o sporządzony zbiorczy raport z realizacji Programu w latach 2016-2018.

Poza okresową aktualizacją, na podstawie raportów monitoringowych, przy zajściu wyjątkowych zmian i warunków realizacji LPR, zarówno Prezydent Miasta, jak i Rada Miasta będą mogły zainicjować nadzwyczajną aktualizację Programu.

10. Przejrzystość i odpowiedzialność publiczna za wdrożenie LPR

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem mającym odpowiadać na szczególnie istotne kwestie dla obszarów borykających się z dużymi problemami w sferze społecznej, gospodarczej i infrastrukturalnej i technicznej. Samorząd Miasta Żory przygotowując ten dokument, jak również planując jego system wdrażania kierował się i będzie kierował się nadal zasadą szerokiej partycypacji społecznej. Z tego też względu zakłada się, że w przypadku przystąpienia do aktualizacji LPR prace poprzedzone zostaną szerokimi konsultacjami zarówno w ramach platformy współpracy jaką powinien być Komitet Rewitalizacji, jak również poprzez bezpośrednie konsultacje z mieszkańcami w zakresie identyfikacji nowych problemów i potrzeb rewitalizacyjnych.

W toku całej realizacji LPR prowadzona będzie również otwarta polityka informacyjna w zakresie realizowanych projektów i działań rewitalizacyjnych. Działania te będą podejmowane zarówno przez realizatorów poszczególnych projektów, jak również systemowo przez operatora rewitalizacji. Zakłada się,

że głównymi obszarami tych aktywności będą działania informacyjne, w tym z wykorzystaniem strony internetowej www.zory.pl.

Prowadzone będą również spotkania z mieszkańcami obszarów objętych projektami rewitalizacyjnymi w ramach posiedzeń Komitetu Rewitalizacji, a także w formie spotkań otwartych.

11. Ocena oddziaływania na środowisko (opis procedury)

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach w piśmie z 14 marca 2017 r. znak: WOOŚ.410.74.2017.BM uzgodnił brak potrzeby przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Żory do 2023 r.